

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE DERLENEN HALK MASALLARINDA
YOKSULLUK

FİGEN SAYAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. FİLİZ GÜVEN

SİNOP - 2024

TEZ KABUL

FİGEN SAYAR tarafından hazırlanan “**TÜRKİYE’DE DERLENEN HALK MASALLARINDA YOKSULLUK**” başlıklı bu çalışma, 17.10.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan Dr. Öğr. Üye. Işıl AYDIN ÖZKAN
Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi

Üye Doç. Dr. Filiz Güven
(Danışman) Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi

Üye Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL
Osmangazi Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi

Üye Dr. Öğr. Üye. Gözde GÜNGÖR
Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi

Üye Doç. Dr. Fidan UĞUR ÇERİKAN
Pamukkale Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Hüseyin Turan ARAT

.....

ETİK BEYAN

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Figen SAYAR

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE DERLENEN HALK MASALLARINDA YOKSULLUK

FİĞEN SAYAR

SİNOP ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DANIŞMAN:DOÇ. DR. FİLİZ GÜVEN

Bu yüksek lisans tezi, Türkiye’de derlenen masallarda yoksulluk temasının nasıl işlendiğini ve bu temanın masal karakterlerine, olay örgüsüne ve mesajlarına olan yansımalarını incelemektedir. Çalışmada yoksulluk temasının masallardaki yeri-önemi; sosyoekonomik, sosyokültürel, temel ve üretilmiş ihtiyaçlar bağlamında ele alınmıştır. Seçilen masallarda yoksulluk; toplumsal sınıf, dayanışma, zenginlik, pasif itaatsizlik, ihtiyaçlar, yöneticiye karşı başkaldırı vd. konular belli başlıklar altında incelenmiştir. Masallar, erken çocukluk döneminden yetişkinliğe kadar hemen hemen herkesin dinlemekten keyif aldığı eğlenceli anlatılardır. Sadece eğlenceli olmanın ötesinde, toplumsal yapı ve insan ilişkileri hakkında derinlemesine bir kavrayışı da sunan bu anlatılar, toplumsal yapının işleyişini anlamamıza yardımcı olur. Masal aracılığıyla masal kahramanı; toplumun değerlerini, toplumsal sınıfların birbirine olan etkisini, toplumun ve bireyin adalet anlayışını, bireyler arasındaki ilişkileri ve toplumsal değerleri aktarır. Bu bağlamda çalışma, Türkiye’de derlenen masallardaki yoksulluk temasını ve bu temanın birey, toplum yaşamındaki yeri ve anlamını tahlil etmeyi amaçlamaktadır. Tez, masallarda var olan yoksulluk temasını pasif itaatsizlik, yöneticiye karşı başkaldırı, çatışma, ihtiyaçlar, kararlılık, adaletsizlik, dayanışma, toplumsal sınıf, zenginlik, kader gibi konuları ve bu konuların birbirleriyle ve yoksulluk ile ilişkisini çözümlemektedir. Kültürel metin olarak kabul edilen masal anlatıları bu tezde kahramanlarının temsil ettikleri toplumsal yapı ve bireysel davranışlarıyla birlikte detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Çalışmaya konu olan masallar; Ulusal Tez Merkezinde yayınlanan lisansüstü tezlerden ve masal kitaplarından elde edilmiştir. Masal seçiminde yoksulluk temasını direkt veya dolaylı olarak üzerinde barındıran masallar tercih edilmiştir. Masal metinlerinde yer alan yoksulluğu kapsamlı bir bakış açısı ile sunan çalışma içerik analizine odaklanmıştır. Ayrıca çalışma bulguları ve bulguların incelenmesi sürecinde ilgili literatürden destek alınarak yapılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, masalların toplumsal değerleri şekillendiren güçlü araçlar olduklarını bir kez daha gözler önüne serer niteliktedir.

ANAHTAR KELİMELE: Yoksulluk; Maddi yoksulluk; Yoksunluk; Sosyal adaletsizlik; Masal.

Ekim 2024, Sayfa 122

ABSTRACT

MSC THESIS

ANALYSIS OF TURKISH FOLK TALES IN THE CONTEXT OF POVERTY

FİGEN SAYAR

SINOP UNIVERSITY INSTITUTE OF GRADUATE PROGRAMS

DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE

ASSOC. PROF. DR. FİLİZ GÜVEN

This master's thesis examines how the theme of poverty is handled in fairy tales collected in Turkey and the reflections of this theme on fairy tale characters, plots and messages. In this study, the place and importance of the theme of poverty in fairy tales is addressed in the context of socioeconomic, sociocultural, basic and manufactured needs. In the selected fairy tales, poverty; social class, solidarity, wealth, passive disobedience, needs, rebellion against the ruler etc. topics are examined under certain headings. Fairy tales are entertaining narratives that almost everyone enjoys listening to from early childhood to adulthood. Beyond being just entertaining, these narratives also provide a deep understanding of social structure and human relations, and help us understand the functioning of the social structure. Through the fairy tale, the hero of the fairy tale conveys the values of the society, the influence of social classes on each other, the sense of justice of the society and the individual, the relationships between individuals and social values. In this context, the study aims to analyze the theme of poverty in fairy tales collected in Turkey and the place and meaning of this theme in the life of the individual and society. The thesis analyzes the themes of poverty in fairy tales, passive disobedience, rebellion against the ruler, conflict, needs, determination, injustice, solidarity, social class, wealth, fate, and the relationship between these themes and poverty. Fairy tale narratives, which are accepted as cultural texts, are discussed in detail in this thesis together with the social structure and individual behaviors represented by their heroes. The fairy tales that are the subject of the study were obtained from postgraduate theses published in the National Thesis Center and fairy tale books. In the selection of fairy tales, fairy tales that directly or indirectly include the theme of poverty were preferred. The study, which presents the poverty in fairy tale texts from a comprehensive perspective, focused on content analysis. In addition, the study findings and the examination of the findings were carried out with support from the relevant literature. The findings obtained as a result of the study once again reveal that fairy tales are powerful tools that shape social values.

KEYWORDS: Poverty; Material Poverty; Deprivation; Social Injustice; Fairy Tale.

October 2024, 122 Page

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans çalışması sırasında akademik bilgi ve tecrübesi ile beni her an yönlendiren, desteğini esirgemeyen ve her davranışı ile örnek olan saygıdeğer danışman hocam Sayın Doç. Dr. Filiz Güven’e, araştırma sürecimde bana her zaman destek olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Saygılarımla,

Figen SAYAR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ KABUL	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
1.GİRİŞ	1
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	5
2.1. Veri Toplama	5
2.2. Veri Analizi	6
2.3. Araştırma Süreci	6
3. YOKSULLUK.....	7
4. BULGULAR.....	13
4.1. Pasif İtaatsizlik.....	13
4.2. Yöneticiye Karşı Başkaldırı.....	30
4.3. Toplumsal Yoksulluk.....	41
4.4. Çatışma	57
4.5. İhtiyaçlar ve Azim.....	65
4.6. Fakirlik ve Dayanışma	74
4.7. Toplumsal Sınıf.....	79
4.8. Dayanışma ve Yardımlaşma.....	83
5. MASALLARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	92
6. SONUÇ	107
KAYNAKLAR.....	111
ÖZGEÇMİŞ	114

1. GİRİŞ

Bu tez çalışması, çocukluk yıllarımdan beri büyüme kapıldığım masalların derinliklerinde yer alan yoksulluk ve yoksunluk temalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Masalların sihirli dünyasında gezinen her birey, bu masalların yüzeyinde yatan eğlenceli ve öğretici unsurların ötesinde, derin toplumsal ve insani gerçeklerle karşılaşır. Bu gerçekleri anlamak ve yorumlamak, masalların sunduğu evrensel mesajları kavramak açısından büyük önem taşır. Ait oldukları toplumun kültürel kodlarını yansıtan masallar, günlük yaşam içerisinde kendine yer açan her türlü somut, soyut anlayış ile ilgili anlamlandırmaları üzerinde taşır. Söz konusu kültürel kodların/simgelerin anlaşılması, incelenmesi ise edebiyat-toplum ilişkisini belirgin hâle getirirken insanın içinde bulunduğu dünyayı kavramasına da yardımcı olur. Yoksulluk, maddi-manevi beklentilerin karşılanamamasıdır. Manevi boyutuyla yoksunluk olarak adlandırılacak kavram; toplumsal, dini, kültürel yapı içerisinde kadercilik, teslimiyet gibi duygular ile değerlendirilebilir. Bu bağlamda bu tezde, daha önce yapılmış çalışmalardan seçilen 120 masal seçilmiş, yoksulluk/yoksunluk bağlamında olan masallar incelenmiştir.

Masallarda yoksulluk ile ilgili göstergeler oldukça fazladır. Bu göstergelerin başına zenginlik ve yoksulluğu çağrıştıran her türlü simge/kavram konabilir. Öyle ki yoksulluk masallarda gizlenmemiştir. Zira masallar feodal yapıdaki sınıfsal farklılığın en fazla dikkate sunulduğu anlatılar olarak sıklıkla zengin bir oğlanın karşısına fakir bir kızı koyar. Durum tam tersi olabileceği gibi farklı karakterler aracılığıyla da zenginlik ve yoksulluk sunulur. Hatta kimi zaman masal kahramanı, ruhani bir yoksunluk yaşar. Yoksulluğun/yoksunluğun masallar içerisindeki varlığı, masallardaki güç/iktidar araçlarıyla gerçek yaşamdaki güç/iktidar araçları arasında koşutluk olduğunu ortaya çıkarır.

Masallar, insanlık tarihinin en eski anlatı türlerinden biri olup toplumların kültürel mirasının korunmasında ve aktarılmasında önemli bir rol oynar. Masallar, basit olarak görünseler de aslında derin anlamlar, ahlaki dersler ve toplumsal eleştiriler içerir. Bu anlatılar, çocukların hayal gücünü beslerken yetişkinlere de hayatın karmaşıklıkları hakkında bilgi, öğüt verir. Masallarda sıkça işlenen temalardan biri de yoksulluk ve yoksunluktur. Bu temalar, masalların dramatik yapısını güçlendirir ve karakterlerin gelişiminde önemli bir rol oynar. Yoksulluk ve yoksunluk sadece maddi eksiklikleri değil aynı zamanda sevgi, güvenlik ve aidiyet gibi temel insani ihtiyaçların eksikliğini de ifade

eder. Masallardaki karakterler, bu yoksunluklarla başa çıkarken okuyuculara dayanıklılık, umut ve ahlaki değerler hakkında önemli dersler sunar.

Bu tez, Türkiye’de derlenen halk masallarında yoksulluk/yoksunluk temasının işleniş biçimlerini ve bu temanın masal karakterlerine, olay örgüsüne, iletilen mesajlara olan yansımalarını analiz etmektedir. Çalışma, yoksulluk temasının masallardaki önemini ve işlevini, sosyoekonomik ve sosyokültürel bağlamlar ile temel ve üretilmiş ihtiyaçlar perspektifinden değerlendirmektedir. İncelenen masalarda yoksulluk; toplumsal sınıf farklılıkları, dayanışma, zenginlik ve pasif direniş gibi alt temalar çerçevesinde ele alınmış ve bu unsurlar belirli başlıklar altında detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bu bağlamda, Pertev Naili Boratav, Tahir Alangu ve de masal kitaplarından seçilen masallar incelenecek, yoksulluk ve yoksunluk temalarının anlatılar üzerindeki etkileri değerlendirilecektir. Ayrıca, bu temaların masal anlatıları aracılığıyla toplumsal eleştirinin bir aracı olarak nasıl kullanıldığı da ele alınacaktır.

Masal dünyasının sunduğu her türlü tema, kod, imge, toplumsal yapıların, ekonomik koşulların ve kültürel değerlerin bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle, masallardaki yoksulluk ve yoksunluk temalarını incelemek sadece bu masalların içeriğini anlamak için değil aynı zamanda masalların yaratıldığı toplumların dinamiklerini, değerlerini kavramak için de önemlidir.

Yoksulluk kavramının gerçek yorumu "parasızlık, sefalet" şeklindedir. Bu durum, insanın maddi varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan beslenme, barınma, giyim ve sağlığın korunması gibi temel ihtiyaçlarını kısmen veya büyük oranda karşılayamaması durumunda yoksulluk kavramıyla ifade edilmektedir. Toplumdan topluma, hatta kişiden kişiye değişebilen çok katmanlı insan ihtiyaçlarından bahsederken yoksulluk kavramıyla sıklıkla karşılaşılır. Kavram, birbirinden farklı ekonomik, kültürel ve sosyolojik kategoriler altında değerlendirilmekte olup aynı zamanda toplum, kültür, sanat ve edebiyatın da materyalini oluşturmaktadır.

Türk halk edebiyatında yoksulluk, toplumsal eleştirinin odak noktası haline gelen başlıca temalardan biridir ve bu tema; masal, türkü, ninni, fıkra gibi geleneksel türlerde işlenmiştir. Bu türler, ait oldukları toplumun sosyokültürel yapısında şekillenerek hem bireysel hem de toplumsal meseleleri ele alır. Özellikle mizah ve eleştirel düşünce, bu eserlerde çoğunlukla şaka ve espri temelli bir anlatım tarzıyla harmanlanır. Bu sayede, toplumsal düzenin bozulması, kişisel ya da toplumsal yıkım gibi ciddi temalar, mizahi bir

boyut kazanarak eleştirel bir bakış açısı sunar. Bu çalışmada, masal metinlerinden yola çıkılarak yoksulluk temasına ilişkin eleştirel unsurlar tespit edilmiş ve bu unsurlar bireysel ve toplumsal bağlamlarda değerlendirilmiştir.

Yoksulluk, dünyanın her yerinde yaygın olarak görülen bir toplumsal sorundur. Türk halk masallarında da yoksulluk, önemli bir tema olarak işlenir. Özellikle halk edebiyatının kaderci çizgisinde yoksulluk ruhsal bir sınav sürecinin olmazsa olmazı haline dönüşmüştür. Ancak masallar, yoksulluğun bir toplumsal gerçeklik olduğunu ve yoksulluğun üstesinden gelinebileceğini göstermeleri bakımından yoksulluğa farklı bir biçimde yaklaşmışlardır. Türk folklorunda en popüler ve en çok alıntı yapılan metinler arasında masallar yer alır. Masallarda yaşananlar her ne kadar kurgu olsa da hayatın bir parçasıdır ve gerçek hayatın izlerini taşır.

Masal anlatıcısı masalı bir topluluğun önünde anlatırsa metin kamusal önem kazanır. Anlatıcı bu toplumun bir üyesi olduğundan izleyicinin duygu ve düşüncelerini yorumlayarak öyküyü toplumun ahlaki değerlerine göre şekillendirir. Türk dünyasında anlatılan masalarda kahramanlar ve olaylar çoğunlukla farklılıklara dayanmaktadır. Mutluluk biraz çaba ve mücadeleyle elde edilir (Bakırcı, 2015). Mutluluğun kolay elde edilemeyecek kadar kıymetli olduğuna en fazla dikkati masal anlatısı çeker. Kahraman mutlu olmak için birçok bakımdan yoksunluk yaşar.

Masal anlatma geleneği özellikle köylerde devam ettiğinden masalı anlatan ve dinleyenlerin ekonomik durumunun iyi olduğu söylenemez. Bu nedenle masalı anlatan kişi bu yoksulluğu masala yansıtmak fakir kahramanın ise masalda zenginleşmesi gerekecektir. Bu yönüyle masal, talihsizliğin sonsuza kadar sürmeyeceği hissiyle dinleyicisini memnun eder, ona sınırları dahilinde bir mutluluk, varlık sunar.

Edebiyat, insanın iç dünyasını ve toplumsal yapıları anlama ve yorumlama aracı olarak değerlendirilmektedir. Halk edebiyatı ürünlerinin temel işlevlerinden biri bir toplumun değerlerini, inançlarını ve yaşam tarzını yansıtmaktır. Anonim halk edebiyatı ürünlerinden destanlar, masallar, maniler, halk masalları ve deyimler gibi çeşitli türlerdeki eserler; toplumun değerlerini, kabullerini, retlerini anlatır. Bu eserler, insanların günlük yaşamlarını, yaşadıkları zorlukları, sevinçleri ve hayallerini yansıtarak toplumun ortak hafızasını oluşturur ve bir toplumun kimliğinin önemli bir parçası haline gelir. Masallar genellikle ahlaki ve etik değerleri vurgular ve genç kuşaklara önemli yaşam dersleri verir. Ayrıca toplumun tarihini ve kültürünü aktarmak için de kullanılır. Destanlar ise

geçmişteki olayları ve kahramanları anlatarak bir toplumun kolektif belleğini canlandırır. Kısacası halk edebiyatı ürünlerinin tamamı belirtilen özellikleriyle de toplumsal alana önemli katkılar sunar.

Halk kültürü içinde önemli anlatılardan biri olan masallar, yoksulluğun yalnızca bireyin maddi varlık eksikliğiyle sınırlı olmadığını aynı zamanda insanın manevi, ruhsal eksikleri, yoksunlukları olduğunu da göz önünde getirir. Bu bağlamda, yoksulluk edebiyatta sadece ekonomik bir olgu değil aynı zamanda insanın ruhsal ve duygusal eksikliklerini de kapsayan derin ve çok katmanlı bir kavram olarak da ele alınmaktadır. Çalışmanın temelini oluşturan Türk halk masalları yoksulluk ve yoksunluğu toplumsal eleştiri aracı olarak kullanmakta kahramanlar aracılığıyla insan dünyasının içsel ve dışsal mücadelelerini, adalet arayışını ve toplumsal adaletsizlikleri ele almaktadır. Masalların kahramanları genellikle fakir ve zayıf olan ancak zekâları ve cesaretleriyle zorlukların üstesinden gelen karakterlerdir. Bu karakterler, toplumdaki güçlülerle mücadele ederken genellikle toplumsal adaletsizliklere ve yoksulluğa karşı bir isyanı temsil etmektedirler.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Veri Toplama

Bu tez çalışması metin merkezli bir çalışmadır. Veriler, metin merkezli bir biçimde, içerik analizi yoluyla incelenecektir. Araştırmada yazılı kaynaklara ulaşmak ve verileri toplamak amacıyla, Pertev Naili Boratav'ın, “*Az Gittik Uz Gittik ve Zaman Zaman İçinde*” adlı masal kitabı, Tahir Alangu'nun “*Kediler Padişahı*” masal kitabı, Eflatun Cem Güney'in ‘*Billur Köşk Masalları, Masallar*’ adı masal kitabından, Google Akademik ve Akademia.edu gibi akademik siteler ve kaynaklar kullanılmıştır. Bununla birlikte masal konusu ile ilgili olan kaynak kitaplar, makaleler temin edilmiştir. Çalışmanın farklı disiplinlerin kullandığı tema eksenli olması alan dışı kaynakların kullanılmasını gerekli kıldığı için araştırmanın bazı başlıklarında dijital kaynaklardan yararlanılmıştır. Tezde incelenecek olan masallar Pertev Naili Boratav, Saim Sakaoğlu, Tahir Alangu, Hasan Latif Sarı Yüce'nin masallarından ve de anonim halk masallarından oluşmaktadır. Pertev Naili Boratav'ın ‘Zaman Zaman İçinde, Az Gittik Uz Gittik masal örneklerinden yoksulluk bağlamında olanlar seçilmiş ve Google Akademik ve Akademia.edu gibi akademik siteler ve kaynaklar kullanılmıştır. Tezde incelenecek masallar şunlardır: Yatalak Mehmet (Boratav, 2009), Nardaniye Hanım (Boratav, 2009), Sitti Nusret (Boratav, 2009), Sabır Taşı (Boratav, 2009), Oduncunun Kızı (Boratav, 2009), Zengin Hamamı (Boratav, 2011), Benli Bahri (Boratav, 2011), Helvacı Güzel (Sakaoğlu, 2002), Fesliğenci Kız (Boratav, 2009), Tencerecik (Boratav, 2011), Helvacı Güzel (Sakaoğlu, 2002), Sırmalı Pabuç (Güney, 1973), Ben Bir Yeşil Yaprak İdim (Boratav, 2009), Kör Kurt (Sakaoğlu, ?), Usta Nazar (Boratav, 2009), Çoban Ahmet (Sakaoğlu, 2009), Arap Lala (Boratav, 2009), Sır Saklamayan Padişahın Kızı (Sakaoğlu, 2002), Üşengeç (Boratav, 011), Helvacı Güzeli (Alangu, 2022), Ağlayan Nar ile Gülen Ayva (Alangu, 2022), Bürümcüklü Kadınla Sülün Bey (Alangu, 2022) Muradına Nail Olmayan Dilber (Alangu, 2022), Tasa Kuşu (Alangu, 2022), Saka Güzeli (Alangu, 2022), Karayılan (Alangu, 2022), Keloğlan Masalları (Alangu, 2022), Billur Köşk Masalları (Alangu, 2013), Kediler Padişahı (Alangu, 2009), Keloğlan Masalları (Alangu, 2012), Keloğlan Hiç Alıyor (Alangu, 2012), Anadolu Masalları (Sarıyüce, 1993), Süpürgeci Baba (Sarıyüce, 2010), Menekşe Yaprğından İncinen Kızım (Sarıyüce, 1993), Büyülü Çiçekler (Sarıyüce, 1993), Sırmalı Pabuç (Güney, 1973), Helvacı Güzel (Alangu, 1990) ve de anonim halk edebiyatı ürünü olan anonim masallardan da yoksulluk

teması olan masallar incelenerek bu masallar içerisinde yoksulluk teması olan masal örnekleri içerik analiz söylem değerlendirilmesi ve yoksulluk bağlamında incelenecektir.

2.2. Veri Analizi

Çalışma kapsamında toplanan 120 adet masal incelenmiş, yoksulluk/yoksunluk temi olan 56 masal seçilmiştir. Masallar, yoksulluk temasının yoğun bir şekilde işlendiği, karakterlerin maddi veya manevi anlamda eksiklik yaşadığı ve bu durumun masalın ana eksenini oluşturduğu metinler arasından seçilmiştir. Yoksulluğun karakterlerin gelişimine, olay örgüsüne ve toplumsal mesajlara olan etkisi masalların seçiminde bir diğer temel kriter olmuştur. Seçilen masallar, Türk toplumunun sosyokültürel yapısını yansıtacak şekilde, farklı toplumsal sınıflardan, kültürel arka planlardan gelen karakterleri ve olayları ile birlikte ele alınmıştır. Masal seçimini etkileyen bir diğer unsur; toplumsal adaletsizlik, sınıf farklılıkları ve toplumsal dayanışma gibi konulara değinen masalların çalışmaya dahil edilmesidir. Bu masallar, yoksulluk temasını etkili bir şekilde işleyebilen, semboller ve motiflerle destekleyen anlatım tekniklerine sahiptir. Bu anlatım teknikleri, masalın karakter gelişimini ve verdiği toplumsal mesajları güçlendiren bir rol oynamaktadır. Masallarda yer alan motifler, karakterlerin yaşam koşulları, toplumsal mesajları ve olay örgüsü açısından ayrıntılı olarak analiz edilmiş, masal metinlerinin tam metni literatürde bulunduğu için çalışmada tam metin ya da özet ayrıca verilmemiştir.

2.3. Araştırma Süreci

Araştırma, literatür taraması, masal seçimi, seçilen masalların tasnif edilmesi, masalların yoksulluk/yoksunluk kavramları etrafında okunması ve içeriklerin analizinin yapılması aşamalarından oluşmaktadır. Bu çalışmada, masal ve masal anlatı geleneği yoksulluk/yoksunluk boyutuyla ele alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda, yoksulluğun/yoksunluğun masal dünyasında hangi şekillerde, hangi göstergelerle, niçin görüldüğü sorusuna cevap aranmıştır. Bu kapsamda çalışmanın sınırlılığını seçilen 56 masal oluşturmaktadır. Bu masallar, yoksulluk/yoksunluk teması etrafında incelenmiş, çalışmaya yoksulluk ile ilgisi olmayan konu başlıkları dahil edilmemiştir.

3. YOKSULLUK

Yoksulluğun kavramsal tanımı, sosyal bilimler literatüründe geniş bir şekilde ele alınmış ve çeşitli bakış açılarıyla değerlendirilmiştir. İlk başta maddi kaynaklara ulaşım kısıtlılığı, alma gücü düşüklüğü olarak tanımlanabilecek yoksulluk, farklı nedenlerden dolayı gelişebilir. Yoksulluk maddi, manevi durumlardan dolayı yaşanabilir. Yoksulluk ile ilgili yapılan çalışmalar yoksulluğun sınırının ve çeşitlerinin anlaşılması için önemlidir.

Açıkgöz ve Yusufoglu (2012)'ye göre, Türkiye'de Yoksulluğun Olgusal Boyutlarını ve Toplumsal Yansımalarını ele alırken yoksulluğun sadece gelir düzeyiyle değil eğitim, sağlık, barınma gibi temel insan ihtiyaçlarının karşılanmasıyla da ilişkilendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Akdeniz (2014)'a göre yoksulluğu, Göç, Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk bağlamında incelerken yoksulluğun karmaşık doğasını ve kentsel dönüşüm süreçlerinin yoksulluk üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Bulut (2012)'a göre yoksulluk sorununu farklı açılardan ele alarak kavramsal tanımın geniş bir perspektiften değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Yoksulluğun sadece maddi yoksunlukla değil sosyal dışlanma, güçsüzlük ve kaynaklara erişimdeki kısıtlamalarla da ilişkilendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Çelikel Danışoğlu (2004)'a göre Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkilerini incelerken yoksulluğun kavramsal tanımını gelir dağılımı ve sosyal adalet bağlamında ele almaktadır.

Es ve Güloğlu (2004)'ya göre ise bilgi toplumuna geçiş sürecinde kentleşme ve kentsel yoksulluğu ele aldıkları çalışmalarında, yoksulluğun sosyoekonomik boyutlarının kentleşme süreciyle ilişkilendirirler ve kentsel dönüşüm süreçlerinin, gelir dağılımı ve sosyal hizmetler gibi faktörler üzerindeki etkileri değerlendirerek yoksulluğun kentsel ortamda nasıl farklı boyutlar kazandığı ortaya koyarlar.

Malak (2023)'a, Türkiye'de yoksulluk üzerine bir inceleme yaptığı çalışmasında, yoksulluğun farklı boyutlarını ve türlerini analiz ederek ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi faktörlerin yoksulluk üzerindeki etkileriyle ele alınmış ve konuya daha geniş bir bakış açısıyla bakmıştır. Bu bağlamda, yoksulluğun mutlak ve göreceli boyutlarını, geçici ve kalıcı yoksulluk şekillerini ve yoksulluğun nedenlerini detaylı bir şekilde incelemiştir.

Şatıroğlu (2012)'ya göre, Yoksulluk Sempozyumu ve Sultanbeyli'deki Nöbetleşe Yoksulluk üzerine yaptığı çalışmalarda, yoksulluğun çeşitli yönlerini ve sınıflandırmasını

ele almaktadır. Bu çalışmalarda, yoksulluğun bireysel ve toplumsal boyutlarını, ekonomik ve sosyal nedenlerini, geçici ve kalıcı etkilerini ve farklı sosyal gruplar arasındaki yoksulluk farklarını değerlendirir. Ayrıca yoksulluğun coğrafi ve kültürel bağlamlara göre nasıl değişebileceği ve farklı bölgelerdeki yoksulluk türlerinin nasıl sınıflandırılabilirliği üzerinde durur.

Dağdemir (1999)'e göre Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizini 1987-1994 dönemine odaklanarak incelemişlerdir. Çalışmasında, yoksulluğun ekonomik ve sosyal nedenlerini, makro-ekonomik değişkenlerin yoksulluk üzerindeki etkilerini ve yapısal faktörlerin yoksulluğun oluşumunu nasıl etkilediğini değerlendirir.

Özsoy (2003)'ya göre Kalkınma ve Yoksulluk arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu ikilemin Türkiye özelinde nasıl şekillendiğini; Yurdakul (2010)'a göre, Amartya Sen'in yoksulluk üzerine düşüncelerini ve Sen Yoksulluk İndeksi'nin Türkiye'deki uygulamasını ele almaktadır. Sen'in yoksulluk kavramını nasıl tanımladığını ve yoksulluğun ölçümünde kullanılan alternatif yaklaşımları inceler. Çalışmasında, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki yoksulluk düzeylerini Sen Yoksulluk İndeksi aracılığıyla değerlendirir ve bu indeksin Türkiye'nin yoksullukla mücadelesindeki etkinliğini tartışır.

Yoksulluğun çeşitleri ve sınıflandırması, sosyal bilimler alanında geniş bir perspektiften ele alınmış ve farklı açılardan incelenmiştir. Bu bağlamda, yoksulluk sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal ve çevresel faktörleri de içerecek şekilde genişletilmelidir. Nedenleri, oluşumu ve çeşitleriyle farklı disiplinlerin ilgisini çeken yoksulluk kavramı, yaşamın herhangi bir alanıyla ilgili yaşanan eksikliğe gönderme yapar. Yoksulluk denince ilk akla gelen maddi kaynaklara erişememe durumu olsa da kişinin adaletten, sevgiden, sağlıktan, güvenlikten eksik olması bir yoksulluk/yoksunluk hissinin oluşmasına vesile olmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk sadece maddi yoksullukla ilgili olmayıp aynı zamanda sosyal dışlanma, adaletsizlik ve güçsüzlük hissiyle de ilgilidir. Yoksulluğun küresel boyutu, farklı coğrafyalarda ve toplumsal gruplar arasında değişiklik gösterirken her toplumda ve her dönemde yoksulluk varlığını sürdürmüştür. Öte yandan yoksulluğun tanımı, toplumsal, ekonomik ve politik bağlamlara göre değişiklik gösterebilmektedir ve bu nedenle yoksulluğun ele alınması, çoklu perspektiflerin dikkate alınmasını gerektirir. Örneğin, kaderi gelenekte yoksulluk kabullenilmiş bir durumdur ve yerini tevekküle bırakmıştır. Ama rekabetçi dünyada üstesinden gelinmesi gereken bir durumdur ve gelinmediği takdirde bireyi depresyona sürükleyen önemli bir ruhsal çöküntüye neden olur.

Yoksunluk, bireylerin veya toplumların ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunu ifade eden bir kavramdır. Temel ihtiyaçlar arasında gıda, barınma, sağlık hizmetleri, eğitim ve iş bulma gibi unsurlar yer almaktadır. Ancak yoksunluk sadece maddi varlıkların eksikliğiyle sınırlı değildir aynı zamanda sosyal ağlardan, toplumsal katılım ve eşitlikten yoksunluk da yoksunluk kavramının bir parçasıdır. Yoksunluğun tanımı, genellikle sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamlara göre değişir ve bir toplumda yoksunlukla mücadele stratejileri belirlenirken bu çoklu boyutların dikkate alınması önemlidir. Yoksunluk, bir insanın veya toplumun insan haklarının ihlali olarak da kabul edilmektedir ve sosyal adaletin sağlanması ve kalkınma hedeflerine ulaşılması için çeşitli politika ve programlarla ele alınması gereken önemli bir sosyal sorundur. Bu bağlamda, yoksunluğun tanımı, yalnızca maddi varlıkların eksikliğiyle sınırlı olmayıp daha geniş bir perspektiften ele alınmalıdır. Yoksunluğun temel anlamları ve üzerinde yapılan çalışmalar, belirli alanlarda derinleşerek incelenmiştir.

Turgut (2021)'a göre, Türkiye'nin Maddi Yoksunluk Oranını ele alarak ekonomik açıdan yoksunluğun toplum üzerindeki etkilerini irdelemiştir. Yılmaz ve Erkal (2020)'a göre ise Kurum Ev İdaresi Personelinin Göreceli Yoksunluk Duygusunun Performansa Etkisini değerlendirerek bu kavramın iş performansı üzerindeki rolünü incelemiştir. Yörür (2022)'e göre Kentsel Yoksulluk ve Yoksunluk kavramlarını ele alarak özellikle Roman Mahallesi'nde kentsel yoksulluk üzerinde durmuş ve bu bağlamda İzmir-Ege Mahallesi'ni örneklemiştir, kentsel yoksunluğu daha çok sosyal ve fiziksel çevre faktörleriyle ilişkilendirmiştir. Topçu Mumlu (2023)'ya göre Sosyal Vatandaşlık ve Yapısal Yoksunluk bağlamında Türkiye'deki sosyal hakları araştırarak sosyal politikaların yoksunlukla mücadeledeki rolünü incelemiştir. Arun ve Özkurt (2019)'e göre ise Bakım Sürecindeki İhmalin Yeni Bir Türü Olan Geronteknolojik Yoksunluğa odaklanarak yaşlı bireylerin teknolojik imkanlardan yoksun kalmalarının etkilerini irdelemişlerdir. Yoksunluk, genel anlamıyla bireylerin veya grupların temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersizlik veya eksiklik olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram; maddi, manevi, sosyal ve kültürel boyutlarda ele alınabilmektedir Yoksunluğun çeşitleri ve boyutları, geniş bir perspektiften incelendiğinde çeşitli disiplinlerde ve alanlarda farklı yönleriyle ele alınmıştır.

Aydoğan (2021)'a göre Sosyal Medya Kullanımının Kişisel Göreceli Yoksunluk ve Materyalist Kişilik Eğilimi Üzerindeki Etkilerini araştırarak yoksunluğun dijital çağda sosyal medya gibi modern araçlarla nasıl ilişkilendirilebileceğini irdelemiştir. Bu çalışma,

teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni bir yoksunluk türünü ele alarak dijital bağımlılık ve sosyal medya kullanımının bireylerin psikolojik durumunu nasıl etkilediğini analiz etmiştir.

Gunay (2022)'ya göre çalışmasında Göreli Yoksunluğu ölçmek için bir ölçek geliştirme çalışması yapmış ve bu çalışmasıyla göreli yoksunluğun farklı boyutlarını ölçmek için bir araç sunmuştur. Bu çalışma, göreli yoksunluğun farklı yönlerini ölçmek suretiyle bu kavramın nasıl tanımlanabileceği ve ölçülebileceği konusunda bir katkı sağlamıştır.

Alkan (1980)'a göre, Duyumsal Yoksunluğu, Çilecilik ve Dinsel Deneyim bağlamında ele alarak bu çalışmasıyla yoksunluğun manevi ve ruhsal boyutlarını irdelemiştir. Bu çalışma, yoksunluğun sadece maddi değil aynı zamanda manevi ve duygusal boyutlarını da dikkate alarak bireylerin yaşamlarındaki derin etkilerini ortaya koymuştur.

Yoksunluğun ölçümü ve değerlendirilmesi, sosyal bilimlerde ve farklı disiplinlerde yapılan çalışmalarla geniş bir perspektiften incelenmiştir. Dinler ve Akbolat (2023)'a göre çalışmasında Sağlık Hizmetlerinden Yoksunluk Göstergeleri açısından Türkiye ve Seçilmiş OECD ülkelerinin karşılaştırılması üzerine bir çalışma yaparak sağlık alanında yoksunluğun ölçülmesi ve uluslararası karşılaştırmaların nasıl yapılabileceği konusuna odaklanmışlardır. Bu çalışma, sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikleri ve farklı ülkeler arasındaki farkları gözler önüne sererek sağlık politikalarının yoksunluğun azaltılmasında nasıl kullanılabileceğine dair önemli ipuçları sunmuştur.

Önder ve Karademir (2017)'e göre çalışmasında İbra Kararında Oy Hakkından Yoksunluğu ele alarak hukuk alanında yoksunluğun ölçümü ve etkileri üzerine bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma, hukuk sistemlerindeki adalet ve eşitlik ilkelerinin işleyişini değerlendirerek yargı süreçlerindeki yoksunluk durumlarını analiz etmiştir.

Öz ve Çolakoğlu (2017) 'ya göre çalışmasında Yapabilirlikten Yoksunluk Açısından Mikro Kredi Uygulamasını Sakarya ili örneği üzerinden ele alarak ekonomi alanında yoksunluğun ölçümü ve etkileri konusunda bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışma, mikro kredi uygulamalarının ekonomik kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasındaki rolünü değerlendirerek bu tür sosyal politikaların etkinliğini ölçmeye yönelik bir çaba sarf etmiştir.

Özdamar, Kılınç ve Giovanis (2021)'e göre çalışmasında Türkiye'de İşsizliğin Ekstra Maliyetini ve İşsizlik Ödeneklerinin Maddi Yoksunluk Üzerine Etkisini inceleyerek ekonomi ve iş gücü piyasası alanında yoksunluğun ölçümü ve etkileri üzerine bir çalışma

yapmışlardır. Bu çalışma, işsizlikten kaynaklanan ekonomik zorlukları ve bu zorlukların nasıl azaltılabileceğini analiz ederek işsizlik politikalarının etkinliğini değerlendirmiştir.

Selek Öz vd. (2021)'ne göre çalışmasında Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri, Psikolojik Ayrıcalık, Göreli Yoksunluk ve İşten Ayrılma Niyeti arasındaki ilişkileri inceleyerek psikoloji alanında yoksunluğun ölçümü ve etkileri üzerine bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma, kişisel özelliklerin ve psikolojik faktörlerin iş hayatındaki yoksunluk üzerindeki etkilerini araştırarak iş yerindeki mutluluğun ve verimliliğin artırılmasına yönelik stratejiler geliştirmiştir.

Yoksunluğun toplumsal ve bireysel sonuçları, çeşitli alanlarda yapılan çalışmalarla derinlemesine incelenmiştir. Tayman (2019)'nın çalışmasında Neonatal Yoksunluk Sendromu (NYS) Sıklığı ve NYS'de Sistemik İnflamatuar Yanıtın Değerlendirilmesi üzerine bir araştırma yaparak sağlık alanında yoksunluğun bireysel ve toplumsal sonuçlarını değerlendirmiştir. Bu çalışma, bebeklik dönemindeki yoksunluğun sağlık üzerindeki etkilerini ve bu durumun toplumsal maliyetlerini analiz ederek sağlık politikalarının şekillendirilmesine katkı sağlamıştır.

Yaşar ve diğerleri (2022)'nin çalışmasında Güncel Literatürler Eşliğinde Neonatal Yoksunluk Sendromu Olgusuna Yaklaşımı inceleyerek sağlık alanında yoksunlukla mücadele stratejilerini değerlendirmiştir. Bu çalışma, yoksunluğun erken tanı ve tedavi süreçlerindeki önemini vurgulayarak sağlık sistemlerinin yoksunluğa yönelik yaklaşımlarını gözden geçirmeyi amaçlamıştır.

Yılmazer ve diğerleri (2021)'nin çalışmasında karanlık üçlü kişilik özellikleri, psikolojik ayrıcalık, göreli yoksunluk ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkileri inceleyerek psikoloji alanında yoksunluğun bireysel sonuçlarını ele almışlardır. Bu çalışma, psikolojik etmenlerin bireylerin iş yaşamlarındaki deneyimlerini nasıl etkilediğini araştırarak iş memnuniyeti ve işten ayrılma niyeti gibi konuları irdemiştir.

Yukarıda görüşleri verilen araştırmacıların yoksulluk ile ilgili genel görüşleri, yoksulluğunun sadece maddi yoksunluk değil aynı zamanda eğitim, sağlık, barınma, işsizlik, mesleğe erişeme gibi temel insan haklarının ihlal edilmesi, sosyal dışlanma, adaletsizlik ve güçsüzlük hissiyle ilişkilendirilen çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmaktadır. Araştırmacılar, yoksulluğun sosyoekonomik, kültürel, hukuki ve psikolojik boyutlarını inceleyerek kavramın geniş kapsamını vurgulamaktadır.

Akdeniz (2014) ve Es ve Güloğlu (2004)'daki gibi çalışmalar, kentleşme ve kentsel dönüşüm süreçlerinin yoksulluk üzerindeki etkilerini incelerken Açıkgöz ve Yusufoglu (2012) ile Bulut (2012) gibi araştırmacılar, yoksulluğu yalnızca gelir düzeyiyle değil temel insan ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilişkilendirmektedir. Çitak (2016) ve Çelikel Danışoğlu (2004)'ya göre yoksulluğun sosyal adalet ve hukuki perspektiflerini değerlendirirken Yurdakul (2010) ve Özüğurlu (2014)'ya göre kavramın ölçüm yöntemlerine ve teorik çerçevesine eleştirel bir yaklaşım sunmaktadır. Turgut (2021), Yörür (2022) ve Topçu Mumlu (2023) gibi çalışmalar, yoksulluğun maddi ve sosyal boyutlarını Türkiye özelinde değerlendirirken Arun ve Özkurt (2019)'a göre gibi araştırmalar yoksulluğun yaşlı bireyler üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. Yoksulluğun bireysel ve toplumsal sonuçları, çeşitli bağlamlarda ele alınarak sosyal politikaların ve kalkınma stratejilerinin önemine işaret eden geniş bir literatür oluşturulmuştur.

4. BULGULAR

4.1. Pasif İtaatsizlik

Pasif direniş ve sivil itaatsizlik üzerine yapılan çalışmalarda bu kavramlar şiddetten uzak durma ve hukuki sonuçlara katlanma temeline dayanmaktadır. Bayram ve Macit (2021)'e göre pasif direnişi şiddetsiz bir mücadele biçimi olarak tanımlayarak toplumsal değişimi hedefleyen bu eylem biçiminin toplum üzerinde daha olumlu etkiler yarattığını savunmuşlardır. Çalışmalarında özellikle şiddetsiz direnişin tarihi kökenlerine ve bu kavramın öncülerine odaklanmışlardır. Bayram ve Macit (2021)'e göre pasif direniş, bir toplumun baskıcı veya adaletsiz olarak kabul edilen yasalarına veya yönetim biçimlerine karşı çıkarak şiddet kullanmaksızın bir protesto yöntemi geliştirme esasına dayanmaktadır. Bu eylem biçimi, mevcut düzene karşı bir başkaldırı niteliği taşımasına rağmen toplumda kaos veya yıkıcı sonuçlar doğurmamayı hedeflemektedir. Tam tersine şiddetten kaçınarak yapılan bu tür direnişler, toplumu düşünmeye ve daha adil bir düzen inşa etmeye teşvik etmektedir. Pasif direnişte bireyler, haklı olduklarına inandıkları meseleler uğruna hukuki yaptırımlara maruz kalmayı göze almakta bu da bu yöntemin bir diğer önemli yönüdür.

Bayram ve Macit (2021)'e göre bu yöntemin özellikle Thoreau' nun "*Sivil İtaatsizlik*" eseriyle teorik temel kazandığını ve Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinde ve Martin Luther King' in ABD'deki sivil haklar hareketinde uygulama alanı bulduğunu vurgulamaktadır. Thoreau' nun başlattığı bu sivil itaatsizlik hareketi, bireylerin vicdani sorumluluklarına dayanarak adaletsiz bir yasayı tanımayı reddetme ve bu reddetmenin hukuki sonuçlarına katlanmayı içermektedir. Gandhi ise Hindistan'ın İngiliz sömürge yönetimine karşı şiddet kullanmadan kitlesel bir direniş hareketi geliştirmiş ve "Satyagraha" adını verdiği bu hareketle halkı şiddetsiz bir şekilde mücadeleye katılmaya teşvik etmiştir. Aynı şekilde Martin Luther King de, ABD'deki siyahilerin eşitlik mücadelesinde şiddetsiz direnişi bir strateji olarak benimsemiş ve bu yolla, adaletsiz yasalara ve toplumsal ayrımcılığa karşı gelmiştir. Bayram ve Macit, bu örnekleri kullanarak pasif direnişin tarihsel olarak toplumlar arasında nasıl güçlü ve olumlu etkiler Gandhi 'nin yarattığını ortaya koymaktadır. Tüm bunlarla beraber Uyanık (2022)'a göre ise pasif itaatsizliği, bireylerin mevcut düzene karşı bir protesto biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu protesto biçiminde, bireyler adaletsiz buldukları yasalara karşı şiddete başvurmaksızın bu yasaların sonuçlarına katlanmayı göze almaktadır. Uyanık (2022)'a göre, bu eylem

biçimi, yalnızca hukuki sonuçları kabul etmekle kalmaz aynı zamanda bir bilinç oluşturma ve toplumsal dönüşümü sağlama potansiyeli de taşımaktadır. Sivil itaatsizlik, adaletsiz olduğu düşünülen yasa ve düzenlemelere karşı gelen bireylerin, bu adaletsizlikleri barışçıl yollarla sorgulamalarını sağlamaktadır. Özellikle demokratik toplumlarda sivil itaatsizlik, meşru bir muhalefet aracı olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle Uyanık; sivil itaatsizliğin, adaletsizlikleri görünür kılma ve toplumsal bilinci artırma amacı taşıyan güçlü bir mücadele yöntemi olduğunu belirtmektedir. Tüm bunlarla beraber Uyanık (2022)'a bu yöntemin hukuki sonuçlara katlanmayı içerdiğini ve bu şekilde bireylerin mevcut yasaların ya da düzenlemelerin adaletsizliğini ortaya koymayı amaçladıklarını ifade etmektedir. Özellikle demokratik toplumlarda bu yöntemin kullanımı, yasaların ve yönetimlerin halkın taleplerine ve adalet arayışına daha duyarlı olmasını sağlayabilmektedir. Pasif itaatsizlik, tarihsel olarak çeşitli sosyal ve politik hareketlerde sıkça başvurulan bir sivil direniş yöntemi olarak tanımlanır (Gandhi, 2016). Mahatma Gandhi' nin, Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinde kullandığı pasif itaatsizlik; şiddete başvurmadan adaletsiz yasaları ya da uygulamaları protesto etmek amacıyla yapılan barışçıl dirençtir. Gandhi bunu "Satyagraha" olarak adlandırmış ve ahlaki bir boyuta da dayandırmıştır. Ona göre pasif itaatsizlik, baskı altında adalet arayan insanların vicdani bir yükümlülüğüdür (Metcalf, 2018).

Modern sivil haklar hareketlerinde Martin Luther King, pasif itaatsizliği, şiddet karşıtı bir protesto yöntemi olarak ele almış ve ırkçılığa karşı verilen mücadelenin temel aracı haline getirmiştir. King' e göre, pasif itaatsizlik, ahlaki bir sorumluluk ve aynı zamanda halkın baskıcı yasalara ve sistemlere karşı bir savunma mekanizmasıdır. Bu yöntem, toplumda geniş bir farkındalık yaratarak değişimin barışçıl yollarla sağlanmasını amaçlar. Pasif itaatsizlik, genel anlamda şiddete başvurmadan mevcut yasaların ve düzenin adaletsizliğine karşı bir vicdani tepkiyi ifade eder ve toplumsal, politik ya da ahlaki bir değişim yaratmayı hedefler.

Toplumsal normlara karşı pasif direniş örneği olan masallar şunlardır:

Dünyanın Tadı masalında, küçük kız babasını "tuz kadar" sevdiğini söyleyerek toplumun ve babasının beklentilerine aykırı bir şekilde duygularını ifade eder. Babasının onu anlamaması, kızın özgürlük arayışının pasif bir itaatsizlik örneği olarak değerlendirilmesini sağlar. Pasif itaatsizlik, özellikle küçük kızın babasına olan sevgisini "tuz kadar" sevdiğini söylemesiyle başlar. Padişah bu ifadeyi küçümseyerek kızını yoksul biriyle evlendirir. Ancak küçük kızın babasının beklediği yanıtları vermemesi, onun

toplumsal normlara uymayan bir şekilde kendi gerçek duygularını ifade etmesinin bir simgesidir. Küçük kızın bu durumu, babasına karşı pasif bir itaatsizlik ve aynı zamanda babasının beklentilerine karşı duruşudur. Ayrıca Tembel Ahmet'in başlangıçtaki tembelliği ve toplumun iş beklentilerine karşı kayıtsız kalışı, bir tür pasif direniş simgeleri. Ahmet, toplumun ondan beklentilerini yerine getirmeyerek bir anlamda karşı durur. Ancak bu tembellik, pasif direnişin yanı sıra bir kimlik arayışı olarak da değerlendirilebilir.

Yedi Kardeşler masalında, yedi erkek çocuğa sahip bir ailede, annenin yeniden hamile kaldığını öğrenen erkek kardeşler, doğacak çocuğun kız olmaması durumunda eve dönmeyeceklerini belirtirler. Doğum gerçekleştiğinde ebe, annenin bir kız çocuğu dünyaya getirdiğini görmesine rağmen çocuklara duyduğu husumet nedeniyle eve kara bayrak asar. Uzaktan bayrağı gören erkek kardeşler, bunun erkek çocuk doğduğu anlamına geldiğini düşünerek evden tamamen uzaklaşırlar. Masalda ataerkil aile yapısının ve toplumsal cinsiyet kültürünün izleri görülmektedir. Erkek çocuklarının evlerine dönmesi ise kız kardeşlerinin yemek yapmasıyla ilişkilendirilmiştir. Ancak masalın ilerleyen bölümlerinde kız kardeşin bireysel çabası, bu normlara karşı dolaylı bir direniş içerir. Annesinin yalvarmalarını dinlememesi ve kendi iradesiyle yola çıkması, toplumsal normların dayattığı edilgen kadın rolüne bir meydan okumadır. Kızın annesinden gizli yola çıkması, annesinin öğütlerini başlangıçta dikkate almaması ve kendi yöntemleriyle kardeşlerini aramaya çıkması bir direniştir. Kız kardeş, açık bir şekilde varlığını ilan etmez bunun yerine sessizce eve girer, yemekler pişirir ve kendini dolapta saklar. Bu davranış, doğrudan bir karşı koyma olmaksızın, kabul edilmek ve aidiyet sağlamak için dolaylı bir stratejidir. Masalın en dikkat çekici yönlerinden biri, kızın kardeşlerini bulmak için evden tek başına uzak bir yere gitmesi ve karşılaştığı engeller karşısında gösterdiği kararlılıktır. Bireyin iradesi ve azmiyle toplumsal kısıtlamaları aşabileceği mesajını taşır. Masalın sonunda, kızın ayağındaki dişin çıkarılmasıyla kız canlanıp doğrulur. Ayrıca, masalda toplumsal düzenin yeniden sağlanması, bireysel ve kolektif çabaların sonucunda gerçekleşir.

Menekşe Yaprından İncinen Kızım masalında yaşlı kadının bir kız çocuğu arzulaması ve bu arzuyu karşılamak için kendi hayal dünyasında bez bebek yaratır. Yaşlı kadının bu davranışı, toplumun "kadınların çocuk sahibi olabilmesi için evlenmeleri gerektiği" yönündeki beklentisine karşı bir tür pasif itaatsizlik olarak değerlendirilebilir. Bez bebek yapma ve onunla iletişim kurma, kadının toplumun çizdiği geleneksel kadınlık

rollerini yaratıcı bir şekilde dönüştürmesidir. Dışlanma ve yalnız kalmaya karşı yaşlı kadın Menekşe Yaprığından İncinen Kız'ı yaratır. Masalda Yaşlı kadının toplumun onun için belirlediği kurallara uymadan da bebek sahibi olduğu görülür. Yaşlı kadının kendi kendine bebek sahibi olması toplumsal kurum olan evlilik ve aileye karşı yapılmış bir pasif direniş örneği sayılabilir. Kadının kendi kendine yarattığı bu varlık, çocuk sahibi olmaya duyduğu özlemi temsil ederken yapılan bebeğin gerçek bir çocukmuş gibi muamele görmesi, toplumsal normların sorgulanmasına olanak tanır. Bez bebeğin bir genç kıza dönüşmesi, toplumsal algılar ve söylentilerle beslenir. Kadının, toplumun güzellik ve çalışkanlık ideallerini kendi hayali kızına atfetmesi, bu rolleri onaylar gibi görünse de kızın gerçek kimliğinin (bir bez bebek olması) gizli kalması, bir tür sessiz direnişi işaret eder. Bu durum, toplumsal normların eleştirisi olarak okunabilir. Yaşlı kadın otoriteye doğrudan karşı çıkmasa da kendi planını uygulayarak isteklerini gerçekleştirmiş olur. Masalda pasif itaatsizlik teması, daha çok bireysel arzuların gerçekleştirilmesi ve toplumsal normların dolaylı bir şekilde sorgulanması üzerinden kendini gösterir. Yaşlı kadının eylemleri, ataerkil düzenin dayattığı geleneksel kadınlık rollerine karşı bir tür yaratıcı direniştir.

Fesleğenci Kız masalında kız, Beyoğlu'nun küçümseyici tavrına rağmen her soruya cesurca yanıt verir, masal boyunca aynı olayın tekrar etmesi, sonunda Beyoğlu'nun uzak ülkeye gitmesi ve kızın da erkek kılığına girerek oğlanın arkasından gitmesi masalın ana konusudur. Masalda kızın Beyoğlu'nun her sorusuna yanıt vermesi, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili tanımlanmış alanın dışında bir davranış örneğidir. Kızın Beyoğlu'nun arkasından erkek kılığına girerek gitmesi ise kadının kamusal alanda sadece erkek kılığına girerek var olabileceğini gösterir. Masal kahramanı kız, toplumsal normlara karşı pasif direnişini erkek kılığına girerek gösterir. Kızın kamusal alanda kendi cinsiyetiyle bulunamaması ise bir yoksunluk örneğidir.

Otorite ve güç sahiplerine karşı pasif itaatsizlik örneği olan masallar şunlardır:

Hasses Paşa masalında, 13-14 yaşlarına yetim ve öksüz olan bir kız, toplumun güçlü ve otorite figürleri olan Tüccar, Hoca, Şehzade ve Paşa'ya karşı zeki oyunlarla pasif bir direniş sergiler. Kız, bu figürlerin toplumsal konumlarından gelen güçlerini, genç kızlığını ve güzelliğini kullanarak alaycı bir biçimde zayıflatır. Kızın Paşa'yı kandırarak kadın kılığına sokması ve ardından onu utandırarak toplumun gözünde küçük düşürmesi, otorite ve güç sahiplerine yöneltilmiş bir direniş örneğidir. Diğer otorite figürler, Hoca, Şehzade benzer şekilde kızın oyunları ile küçük düşürülür. Masal kahramanının anne ve

babasının olmaması bir yoksunluk örneğiyken kahramanın otorite güçlere karşı tavrının özellikle aile kurumu üzerinden yürütülmesi, aile kurumuna duyulan özlem olarak değerlendirilebilir.

Keloğlan ile Zengin Kız masalında, pasif itaatsizlik, doğrudan bir güç kullanımı ya da açık bir isyan yerine toplumsal düzene karşı itaat etmeyerek yapılan bir direniş biçimidir. Keloğlan, doğrudan padişahın otoritesine meydan okumaz ancak sosyal konumunun getirdiği beklentilere de tam anlamıyla boyun eğmez. Örneğin, padişahın kendisini fakir bir çoban oğlu olarak küçümsemesine karşı doğrudan bir isyan ya da karşı çıkış sergilemez. Bunun yerine akıl ve becerisiyle toplumsal sınıf farklılıklarını ve maddi engelleri aşmaya çalışır. Keloğlan'ın pasif direnişi, onun toplumdaki yerleşik güç yapılarına karşı duruşunu sembolize eder. Otoriteyi reddetmez ancak bu otoritenin koyduğu kurallara farklı bir yoldan yaklaşarak başarıya ulaşır. Masalın ana çatışma noktası olan padişahın hazinelerini doldurma görevi de bu açıdan değerlendirilebilir. Padişah, Keloğlan'ın sınıfsal ve ekonomik statüsü nedeniyle başarısız olacağını varsayarak ona zor bir görev verir. Ancak Keloğlan, bu zorluğu kendi zekasıyla aşar ve sosyal sınıflar arasındaki güç dengesizliğini zekâsı sayesinde yeniden kurar. Yoksulluğun net bir biçimde verildiği masalda yoksulluk, zekâ ile aşılabacak bir süreç olarak gösterilmiştir. Masal doğrudan bir isyan ya da açık bir itaatsizlik örneğinden çok, pasif bir direniş sonucu isteklerin olacağına dair bir umut aşılır.

Süpürgeci Baba masalında, padişahın halka dışarı çıkmayı ve ışık yakmayı yasaklaması üzerine süpürgeci baba, bu yasaklara uymaz, ışık yakar ve dışarı çıkar. Masalda süpürgeci baba, otoriteye doğrudan karşı çıkmakta ancak bunu tek başına ve güç kullanmadan yapmaktadır. Sessiz bir direnişle otoriter, baskıcı düzene karşı durmaktadır. Masal boyunca pasif direniş, sessizce ama kararlı bir şekilde otoriteyi eleştirme ve onun kurallarını ihlal etme biçiminde ortaya çıkmaktadır. Süpürgeci Baba, toplumun güçsüz kesimini temsil eden bir direniş sergiler, padişahın yasaklarına pasif ama güçlü bir direniş gösterir. Süpürgeci Baba'nın otoritenin kurallarına uymadan yaşamını sürdürme çabası, toplumda sağlanamayan adaleti, kişisel özgürlüğü yeniden tahsis etme direnişidir.

Hızır masalında, Padişah'ın Hızır'ı bulup getirene sınırsız vaatte bulunması üzerine Fakir Adam, padişaha Hızır'ı bulup getireceğini söyler. Hızır'ı bulma arayışıyla başlayan süreç fakirliğe karşı bir direniş örneğidir. Yoksulluğun altının çizildiği masalda fakir adam, başından beri Hızır'ı bulmayacağını bilse de en azından kırk gün karnını doyurma umuduyla başının vurulmasını göze alarak otoriteye karşı direniş gösterir. Masal, fakir

adam aracılığıyla sınıfsal bir meseleyi gözler önüne serer. Fakir adam, kendi sınıfsal sınırlarını aşmak için kaderini Hızır'la değiştirmeyi arzular. Hızır'ın mazlumun yanında yer alması, adaletsiz yönetimlere karşı dolaylı bir direnişin sembolü olmasına ve masalda bireyi fakirlikten kurtarıp düzeni yeniden tahsis edecek bir veli olarak ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Kesiş, Ne Gördün? masalındaki başkahraman küçük kız, iplik satarak geçinen yoksul bir ailenin üyesi olarak karşımıza çıkar. Kazandığı parayı ailesinin ihtiyaçları için kullanmak yerine, bir tavuk ve mum satın almak için harcar. Bu noktada, başkahramanın pasif direnişi ilk defa belirginleşir. Kız, kendisinden beklenen sorumluluğu yerine getirmeyi ve görünüşte anlamsız bir eylemde bulunur. Ancak, bu sıra dışı karar ve eylem, onun kendi kaderini değiştirme arayışının ilk adımıdır. Tavukla başlayan bu serüven, masal boyunca karakterin toplumsal sınıf farklılıklarını pasif bir şekilde aşma çabasını da simgeler. Küçük kızın tavukla girdiği macera, aslında mevcut toplumsal düzen ve yoksulluğun dayattığı sınırlara karşı bir başkaldırıdır. Fakat bu başkaldırı açık bir isyan değil pasif bir itaatsizlik olarak kendini gösterir. Masal boyunca şehzadelerin hizmetlerini görmesi ancak onlar tarafından görülmemesi otoriter, feodal toplum yapısıyla ilgili önemli bilgiler verir. Kız görünmez olarak betimlense de görünmeyen şey kızın temsil ettiği toplumdur. Masal dünyası aracılığıyla yoksulların zenginler veya soylular tarafından görülmemesi söz konusudur. Kızın görülmediği, yok sayıldığı halde sessizce hizmet etmeye devam etmesi, varlığını belli etmemesi, gücün ve otoritenin (şehzadeler) temsilcisi olan karakterler karşısında doğrudan bir isyana girişmeden onların dünyasına dahil olma, sınıf atlama çabasıdır.

Süpürgeci Baba masalında hayatını sokakları süpürerek kazanan yaşlı adam, bir gün yanlışlıkla Padişah'ın oğlunun üzerine çamur sıçratıp onunla tartışınca Şehzade süpürgeciye, üç soru soracağını cevapları üç gün sonra vermezse onu çarşının ortasında astıracağını söyler. Yaşlı adam, Şehzade'nin kendisine yönelttiği tehditler ve sorular karşısında çaresiz kalır. Büyük ve ortanca kızları ilgisizlik gösterirken küçük kız babasının durumunu öğrenir ve fiziksel güç kullanmadan soruları cevaplar. Masalda fiziksel veya doğrudan bir karşı çıkış yerine, otoritenin ögesi olan Şehzade'nin oluşturduğu tehdidi dolaylı bir şekilde etkisiz hale getiren bir tavır vardır. Küçük kızın stratejik zekâsı, pasif itaatsizlik örneği olarak görülebilir. Masal karakteri doğrudan meydan okuma yerine bilmecelemlerle iletişim kurar. Bu yaklaşım, otoriteye karşı açık bir isyan veya çatışma yerine dolaylı yollarla kendini kabul ettirme stratejisini yansıtır.

Küçük kızın pasif ve yaratıcı çözümleri, babasının hayatını kurtarmakla kalmaz aynı zamanda otoriteyi yumuşatarak Şehzade ile evlenerek kendi statüsünü yükseltir.

Saka Güzeli masalında Padişah vezire kızını öldürmesi emrine verir. Ancak vezir itaat etmek yerine bir köpek yavrusunu kesip kanını saraya gönderir ve kızını gizlice bir sandık içinde çarşıya yollar. Masalda otoriteye karşı ilk pasif itaatsizlik örneği bu davranışla görülür. Vezir emre doğrudan itiraz etmese de onu dolaylı bir şekilde yerine getirmeyerek pasif itaatsizlik yapar. Masalda farklı kişiler itaatsizlik davranışıyla karşımıza çıkar. Vezirin kızının da sandıkta saklanarak ve çalışarak hayatta kalmaya devam etmesi pasif bir direniş örneğidir. Masal boyunca vezirin kızı, Padişah'ın kızının kendisine karşı olan kıskançlığına doğrudan bir tepki göstermez. Kıskançlığa, iftiraya uğrayan vezirin kızı, masal sonunda otoriteye karşı sessiz itaatinin ödülünü alarak mutlu sona ulaşır. Pasif bir direniş sergileyen kahraman direnişini kendi zihni ve bedeni üzerinden gerçekleştirmiştir.

Can Kuşu masalında üç kız kardeş geçimlerini iplik satarak geçinmektedirler. Padişah koyduğu yasaktan sonra masalda direniş örnekleri görülmeye başlar. Üç kız kardeşin yaşadığı yerde ışığın yanması, otoriteye karşı ilk direniş örneğidir. Kız kardeşlerin kendi aralarında yaptıkları konuşmaya iki kardeş uymayarak bir kez daha otoriteye karşı çıkarlar. Üçün kız kardeş ise padişaha verdiği sözü yerine getirdiği halde kız kardeşleri nedeniyle padişah tarafından cezalandırılır. Küçük kız kardeşin pasif direnişi bu olay sonrasında başlar, bir çukura gömülür. Kızın itaatsizliği, gerçek bir karşı duruş yerine kaderin kendisiyle gelen bir itaatsizliktir. Bu da pasif itaatsizlik olarak tanımlanabilir.

Kara Tavuk masalında, hamalın başlangıçta kaderine razı gelmesi ama sonunda kaderine müdahale etmeye karar vermesi, bir direniş biçimidir. Hamal ilk başta dervişin verdiği kamçıyı kullanma konusunda tereddüt eder ancak açlık ve çaresizlik onu bu istemediği gücü kullanmasına sebep olur. Hamal bir kadına vurmak istemese de açlığına yeniler. Masal kahramanı yoksulluğa ve açlığa yenildiği için istemediği bir davranışı yapar. Başta kendi yoksulluğuna karşı direnerek ahlaklı bir davranış sergilemeye çalışsa da bu uzun sürmemiş ve Huri'ye vurma ile sonuçlanmıştır. Masalda ana karakterin mevcut düzen ve otoriteye karşı doğrudan bir başkaldırı yerine yoksulluğun yarattığı çaresizlikten kaynaklanan dolaylı ve yaratıcı bir direniş biçimi gözlemlenir. Fakir hamal, yoksullukla mücadele ederken sosyal düzenin dayattığı ekonomik koşullara karşı geleneksel yöntemlerle mücadele edemez. Ancak dervişin verdiği kara kamçıyı kullanarak farklı bir yol bulur. Bu, yoksul bireyin kaderine boyun eğmek yerine sınırları zorlayarak kendine bir yol açmasıdır. Hamal, dervişin talimatlarını sorgulamadan yerine getirir de aslında

elindeki sınırlı güçle (kara kamçı) otoritenin ve güç sembollerinin karşısında direniş sergiler.

Masalın ikinci önemli kısmı, Hamalın evde olmadığı süreçte karısının keşişin oğluna taviz vermesidir. Bu olay bireysel bir direniş ve aynı zamanda bir çaresizlik örneğidir. Burada kadın karakter, ekonomik bağımlılıktan kurtulmak veya kendi isteklerini gerçekleştirmek için mevcut ahlaki ve toplumsal kuralları çiğner. Bu davranışlar, pasif itaatsizliğin daha bireysel ve ahlaki boyutunu gösterir. Masalın temelini yoksulluk oluşturur ve olaylar, fakirliğin yarattığı çaresizlikle şekillenir. Hamal ve ailesi çok fakirdir ve bu durum onları alışılmışın dışında çözüm yollarına iter. Bu süreç, fakirliğin aynı zamanda bir yenilenme ve fırsat yaratma aracı olduğunu gösterir. Kara-Tavuk, bu dönüşümün sembolüdür; fakirlikten zenginliğe geçiş, bir masal unsuru olarak olağanüstü bir nesneyle sağlanır. Sonuç olarak bu masal, yoksulluk ve pasif itaatsizlik temasını farklı olay ve kişilerle iç içe geçirerek bireyin çaresizlik anlarında yaratıcı direniş yollarını nasıl bulabileceğini ve bu direnişin toplumsal düzende nasıl etkiler yaratabileceğini gösterir. Masalın sonunda oğlanın padişah olması, ezilen sınıfın pasif itaatsizlikle başarı elde edebileceği umudunu taşır.

Çiftçi Mehmet Ağa masalında Mehmet Ağa, yoksul bir çiftçidir ve bu durum, bir öküzle bir eşiği aynı çiftte koşmasıyla simgelenir. Tarlasında bulduğu altınları devlete teslim eder ancak bu gönüllü bir teslim değil zorunluluktan kaynaklanan bir boyun eğıştır. Yine de altınları devlete sunarken bir beklenti içinde olduğu açıktır. Mehmet Ağa, padişahın otoritesine doğrudan karşı gelmez ancak tam anlamıyla boyun da eğmez. Hükümdarın kendisine gönderdiği cariyeler ve hediyeleri kabul eder gibi görünür ancak bunları bir başka padişaha göndererek alaycı bir şekilde otoritenin değerlerini reddeder. Bu davranışı, otoritenin dayattığı zenginlik ve statü sembollerini sorgulayan bir pasif direniş örneğidir. Mehmet Ağa'nın tutumu, yüzeyde uyum gösterirken içten içe direnç sergileyen bir stratejidir. Altınları devlete sunması, otoriteyle çatışmadan fark edilme çabasını yansıtır. Ancak padişahın gelen zenginlik ve cariyeleri kullanmayı reddetmesi sadece otoriteye değil toplumun zenginlik ve statü algısına da bir meydan okumadır. Mehmet Ağa, pasif direnişiyle hem otoritenin gücünü hem de toplumun yerleşik değerlerini sorgular. Mehmet Ağa, kendisine sunulanları kullanmaz, hatta onları bir yük olarak görüp bir başkasına devreder. Bu tutum, pasif itaatsizlikte sıkça görülen "görünürde uyum, içeride direnç" vardır. Bu masal, halkın beklentileri ve toplumun değerlerine karşı da bir pasif direnişi içerir. Fakir bir çiftçi olarak toplumun ondan beklentisi, zenginliği

bulduğunda statüsünü yükseltmesi ve hükümdarın verdiği zenginliği kabul etmesidir. Ancak o, zengin olmayı tercih etmez bu zenginliği ve statüyü bir başkasına devrederek toplumun zenginlik algısına karşı çıkar. Bu durum, onun sadece otoriteye değil aynı zamanda toplumun yerleşik değerlerine karşı da bir pasif direniş sergilediğini gösterir.

Keloğlan ile Padişah masalında, Keloğlan annesiyle yaşayan fakir bir gençtir. Padişah, bir yarışma düzenler, bu yarışmayı kazanan kişiyle kızını evleneceğini duyurur. Bunun üzerine Keloğlan yarışmaya katılma kararı alır. Keloğlanın yarışmaya katılması yoksulluktan kurtulmanın ilk adımıdır. Keloğlan'ın yoksul biri olarak Padişahın kızıyla evlenmek istemesi bir başkaldırı örneğidir. Kendi sosyal sınıfından biriyle evlenme arzusu, toplumsal normlara ve mevcut duruma karşı gösterilen bir direnç olarak yorumlanabileceği gibi sınıf atlama ve zengin olma arzusu olarak da yorumlanabilir. Her iki durumda da Keloğlan kararlı bir direniş göstermiş ve isteğini gerçekleştirmek için otoriteyi karşısına almıştır.

Toplumsal roller ve düzenin eleştirisi örneği olan masallar şunlardır:

Nardaniye Hanım masalında, Nardaniye, üvey annesinin zulmüne karşı doğrudan bir başkaldırıda bulunmaz. Onun pasif direnişi, üvey annesi ve kız kardeşlerinin ona kötü davranışlarına rağmen sesiz kalması, babasına söylememesi ve hiçbir şey yapmamasındadır. Üvey ananın verdiği zehirli yiyecekleri, Nardaniye bilinçsiz bir şekilde kabul eder, çok kötü olaylar yaşar. Üvey annesinin iftiraları sonrası babası tarafından dağa terk edilen Nardaniye, tek ışığa doğru yaptığı yolculuk sonrası Kırk Haramilere sığınır. Kırk Haramiler 'in yanında kardeş olarak kabul edilen Nardaniye, onların ev işlerini ve yemeklerini yapar. Bu masal, özellikle pasif itaatsizlik açısından Nardaniye'nin zorla karşılaştığı kötülüklerle mücadele etmeyi değil bu kötülükleri aşmayı ve hayatını sürdürmeyi ön planda tutar. Üvey annenin masal içerisinde kızın, içine düştüğü tehlikelerden akıllı ve yardımseverliğe dayalı bir şekilde kurtulması, direnişi sembolize eder.

Helvacı Güzeli masalında, masal kahramanı Helvacı Güzeli, zengin bir tüccarın kızıdır. Helvacı Güzeli, toplumsal normlara ve değerlere uygun şekilde yaşadığı halde defalarca iftiralara uğrar ve birçok zorluk yaşar. Masalda Helvacı Güzeli'nin ilk direnişi, vezirin ilgisine karşılık vermediği anda başlar. Namusunu koruyan masal kahramanı üç çocuğunu kaybeder. Ve yaşamına erkek kılığına girerek ve kamusal alanda çalışarak devam eder. Ancak onun haksızlığa uğraması tek seferlik değildir. Masal birçok kez Helvacı Kızı aynı nedenlerle sınırlar. Helvacı Güzeli ise zorlukları kendisinden ve toplumsal değerlerden taviz

vermeden geçer. Onun kendisine yapılanlar karşısında gösterdiği pasif itaatsizlikte toplumun normları itaatsizlikle alaşağı edilmemiş aksine namus vurgusuyla desteklenmiş ve masal kahramanı direnişiyle namusundan taviz vermediği için ödüllendirilmiştir. Masal namus vurgusunun erkek kılığına girerek helvacılık yapan kadın üzerinden yapmıştır. Helvacı Güzeli, adının çıkmaması ve namusuna söz gelmemesi için direnmiş ve erkek kılığına girmiştir.

Perili Ev masalında Gül Kız, zengin bir ailede dünyaya geldiği için ev işleri yapmayı öğren(e) memiştir. Evlendikten sonra da hiçbir iş yapamadığı için evi çöp içinde kalır ve eşi bu durumdan rahatsız olur. Masal kahramanının ev işini aile evinde öğren (e)memesi, yap (a)maması kadınlara yüklenen toplumsal cinsiyet rollerini alaşağı eder. Gül Kız'ın evlendikten sonra da ev işi yap (a)mamaya devam etmesi tanımlanmış rollere karşı bir direniş örneğidir. O, kadınların ev işi yapması gerekir algısını masalda tersine çevirir. Burada aktif bir direniş ya da açık bir başkaldırı yoktur aksine iş bilmezliği ve beceriksizliği dolaylı bir direniş biçimine dönüşmüştür. Kocasının durumdan şikâyet etmesi, onun ağlamasıyla ve perilerin yardım için gelmesiyle sonuçlanıyor. Bu durum, toplumda alt sınıfların ya da güçsüz görülen bireylerin, kendi güçsüzlüklerini kullanarak direniş göstermesiyle paralellik gösterir. Nitekim birçok masalda görüldüğü gibi bu masalda da kahraman kaderine razı gelip sessiz bir şekilde direndiği için masalın sonunda ödüllendirilmiş ve bu şekilde ferdi mutluluğa erişmiştir.

Benli Bahri masalında fakir kız, toplumun en alt tabakalarından birinde, bir kulübede yaşamaktadır. Ancak kız, bu kadar sessizce kabul etmek yerine sürekli Allah'a dua eder: "Allah'ım, kırk odalı bir konakta yatmadan canımı alma." Burada açıkça görüldüğü gibi kız bir yandan kendisine dayatılan yoksul hayatı kabullenirken diğer yandan büyük bir istekle zengin ve rahat bir yaşama geçmeyi arzulamaktadır. Bu, kızın kendisini pasif bir şekilde toplumsal sınırlamalara karşı konumlandırmasının ilk örneğidir. O, doğrudan bir mücadeleye girmese de dua yoluyla kaderini değiştirmeye çalışır. Dua, toplumda itaatsizlik olarak kabul edilmez bu nedenle kız, pasif bir yolla toplumsal düzenle uyum içinde kalırken aynı zamanda ona karşı durur. Masalın kırılma noktası, fakir kızın kırk odalı konağı almaya karar verdiği andır. Konağın fiyatı o kadar düşüktür ki zenginler bile ona yaklaşmak istemez. Konağın tekinsiz bir yer olarak kabul edilmesi, konakla ilgili toplumsal bir tabunun varlığını gösterir. Ancak kız, bu tabuya boyun eğmez ve konakta yaşamaya karar verir. Bu hareket, pasif bir direniş örneğidir. Kız, toplumsal normları ve

korkuları dikkate almaz ancak bunu bir mücadele ya da çatışma yoluyla yapmaz. Kızın eylemi, toplumsal normlara, inanışlara, düzene karşı sessiz bir meydan okumadır.

Kediler Padişahı masalında fakir bir kızın, onurunu koruyarak ve kimseye minnet etmeden zorlukları aşma çabası öne çıkar. Kız, yardım istemekten kaçınıp kendi emeğiyle yaşamını sürdürerek toplumsal düzenin zayıf bireylerden beklediği boyun eğme ya da yardım talep etme anlayışına sessiz bir direnç gösterir. Masal kahramanının mumu söndüğünde komşuya gitmek yerine uzaktaki bir ışığa yönelmesi, bireysel çözüm arayışını ve toplumun dayanışma normlarına dolaylı bir meydan okuma olarak yorumlanabilir. Kedilere karşı nazik ve alttan alan bir tavırla yaklaşarak kediler tarafından ödüllendirilmesi ve istediklerini elde etmesi, otoriteye boyun eğerek otoritenin sınırları içinde bir direniş örneğidir. Masal, kızın pasif bir şekilde toplumsal normlara ve otoriteye uyum sağlıyor gibi görünse de özünde kendine özgü bir direnç sergileyerek zorlukları aştığını ima eder. Kız, otoriteyle yüzleşirken geleneksel kurallar çerçevesinde varlığını kabul ettirir. İtaat etmeden aynı zamanda fiziksel bir başkaldırı içerisinde var olmadan istediklerini kazanır.

Karayılan masalı, toplumsal sınıf farklılıkları ve otoriteye karşı pasif direniş görülür. Masalda, üvey annesi tarafından saraya gönderilen fakir kız saraya yaşamaya ve otorite ile doğrudan çatışmadan hayatta kalmayı başarır. Masalda kız, Sultan'ın yılan formunda doğan oğlunu Şehzade'yi eğitir ve insanların onun lanetinden kurtulmasını sağlar. Şehzadeyi eğitirken kırk bir kirpinin kürkünü gelinliğinin altına giyip kendini koruması, tehlikeye karşı doğrudan mücadele yerine zekâsını ve sabrını kullanmasının bir örneğidir. Ayrıca, yılan derisini yakarak Şehzade'yi lanetinden kurtarır. Bu süreçte, fiziksel güç yerine bilgelik ve sabırla çözüm üretmesi üvey anneye karşı pasif bir itaatsizlik biçimidir. Sonrasında Şehzade'nin haksız yere ölüm emri verdiği mektupla karşılaşan kız, saraydan kaçıp bir mağarada saklanır. Doğrudan itiraz yerine hayatta kalmanın yeni bir yolunu bulmaya çalışır. Çatışma yerine direniş ve uyum içeren zekâ dolu yöntemlerle, masal boyunca toplumsal düzeni sorgular ve pasif itaatsizliği yansıtır.

Sitti Nusret masalında, Sitti Nusret masal boyunca Derviş'in emirlerine itaat eder hatta onun gerçek kimliğini öğrendiğinde bile sadakatini sürdürür. Çocukları kaybolduğunda ve haksız yere suçlandığında ise açık bir başkaldırı yerine sabırla beklemeyi tercih eder. Bu tutum, onun içinde bulunduğu zor duruma karşı koymanın bir yolu olarak sessizlik ve sabrı kullanmasını gösterir. Hamamda sabır taşına başından geçenleri anlatması, biriken duygularını sembolik bir şekilde dışa vurur. Sabır taşının patlaması, Sitti Nusret'in

sessizliğinin de bir noktadan sonra isyana dönüşeceğini düşündürür. Sitti Nusret, Derviş'in kendisine dayattığı sınavlara dahil olmak istemese de onları başarıyla geçer ve akılcı bir tavır sergiler. Çocukların dönüşü, gerçeğin ortaya çıkması, onun sabırlı ve dirençli duruşuna karşı bir ödül olarak verilmiştir. Sitti Nusret, aktif bir isyan ya da çatışma yerine sabır ve dayanıklılığıyla gerçeğin kendi kendine ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu yönleriyle masal, pasif itaatsizliği güçlü bir ahlaki değer ve erdem olarak ele almıştır.

Akıllı ile Fakir masalında, masal kahramanı fakir bir durumdadır ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeker ancak bu karakterin sahip olduğu akıl ve bilgelik, ona yoksulluğun üstesinden gelme gücü vermektedir. Karakterin düşünce yapısı dolaylı bir şekilde pasif bir direnç şeklinde değerlendirilebilir. Masal karakterinin maddi zenginliği önemsememesi toplumun maddi varlıklara verdiği önemi sorgulatmaktadır. Masaldaki bu tutum dolaylı bir biçimde toplumun materyalist değerlerine karşı bir direniş örneği olarak yorumlanabilir. Masal karakterinin zenginliği; bilgi, akıl ve dürüstlük olarak tanımlaması, bunu herhangi bir çatışmaya girmeden yaşamındaki tutarlılık ve bilgelikle köylülere göstermesi, otoriteye ve toplumsal kabullere karşı pasif bir direnç biçimidir. Masal kahramanı mevcut düzeni eleştirmek yerine kendi yaşam tarzıyla topluma/kişiye alternatif bir model sunmuştur.

Büyülü Fasulyeler masalında, yaşlı kadın ve oğlu temel ihtiyaçlarını karşılayamaz. Masal boyunca oğlanın yaşamını değiştirmek için gösterdiği mücadele anlatılır. Evin tek geçim kaynağı olan inek, yoksulluk nedeniyle satılır, onun yerine oğlan yeşilli bir avuç fasulye alır. Fasulye karakterin hayatını değiştirecek bir fırsat sunar. Oğlanın inek karşılığında fasulyeleri alması, maddi sıkıntılar yüzünden çaresizlikten doğan bir fırsat arayışını temsil ederken yoksulluğun ve açlığın insanları umut vaat eden durumlara yönlendirebileceğini de gösterir. Masal, yoksulluğun insanları riskli davranışlarda sürükleyebileceğini gösterir. Masalda yoksulluğa direnç ve azim temaları, oğlanın fasulyeyi keşfetmesi, devin ülkesine tırmanması sırasında belirgin hale gelir. Oğlanın fasulyeye tırmanma kararlılığı ve devin ülkesindeki tehlikelerle başa çıkma çabası, onun azmini ve kararlılığını temsil eder. Bu süreçte gösterdiği direnç feodal sistemin hiyerarşik yapısına karşı verilmiş pasif bir direniş örneğidir. Kişi kendi kaderini vazgeçmeyerek defalarca deneyerek değiştirmiştir.

Toplumsal eşitsizlik karşısında pasif direniş örneği olan masallar şunlardır:

Zengin Hamamı masalında, fakir bir çamaşırcı kadın ve kızı anlatılır. Bir gün kız, hamama gitmek ister ancak padişahın ve beyin hanımlarının sürekli olarak yerlerinden kaldırılması yüzünden rahatça yıkanamaz. Kız, fiziksel olarak itaatkâr olmasına rağmen içsel olarak bu durumu kabul etmez ve değişim arzusuyla hareket eder. Eve dönerken zengin bir hamamda yıkanmayı ve yıkanamadan ölmek istemediğini annesine söyler. Bu istek kahramanın kendi yoksulluğuna, ekonomik durumuna karşı ilk isyanıdır. Kadının çamaşır yıkadığı evin sahibi durumu öğrenir ve ona zengin bir hamama götürür. Olayların ardından kız, gerçekten de zengin bir adamla evlenir. Masalda, yoksulluğun ve toplumsal dışlanmışlığın kadının arzularını ve hedeflerini şekillendirdiği görülür. Kadın, zengin bir yaşam hayalini gerçekleştirmek uğruna ölmeyi bile göze almıştır ve sonunda istediği zenginliğe kavuşur. Masalda, kadının istediği zengin hamamına ulaşması, onun zengin bir adamla evlenmesiyle gerçekleşir. Burada kadının hedefe ulaşmak için gösterdiği direnç ve istek, dolaylı yoldan bir toplumsal eşitsizlik karşısındaki direnişi simgeler.

Keloğlan ile Köse masalında, Keloğlan zayıf, fakir ve güçsüz bir genç olarak zalim ve güçlü bir figür olan Köse'nin çeşitli zorbalıklarına maruz kalır. Masal boyunca Köse, Keloğlan'ı ve diğer tüm köylüleri benzer şekilde zor durumlara sokar ve onları sınar. Keloğlan'ı büyü bir sandık bulması için mağaraya gönderir. Bu zorlu görev, Köse'nin Keloğlan'ı küçümseyerek onu sınadığını gösterir. Ancak Keloğlan, annesinin nasihatlerini hatırlayarak zekasıyla bu görevi başarıyla tamamlar. Keloğlan'ın Köse'ye karşı direnişi, doğrudan çatışmaya girmeden gerçekleşir ve zayıf kesimin güçlüye/otoriteye karşı koymasının bir yolunu sunar. Fiziksel güce başvurmadan Köse'nin üstünlüğünü akıl yoluyla alt eder. Keloğlan'ın yoksulluğu, onun fiziksel güç yerine zekasını kullanmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum, yoksul bireylerin otoriteye karşı dolaylı yollarla direnebileceğini ve haklarını savunabileceği görüşünü oluşturur. Köse zenginlik ile gelen gücünü kötüye kullan bir karakterdir. Keloğlan'ın ona karşı pasif direnişi, yalnızca bireysel bir zafer değil aynı zamanda toplumun zayıf kesimlerine umut kaynağıdır.

Oduncunun Kızı masalında, Oduncunun kızı, annesini ve babasını kurtarmak için kendini feda eder. Ancak bu davranış bir teslimiyetten ziyade, ailesini koruma arzusunun bir ifadesidir. Oduncu kız kaderine boyun eğmiş gibi görünse de aslında aktif bir sorumluluk alma ve sevdiklerini koruma mücadelesine girişmiş ve bir direniş göstermeye başlamıştır. Kız, ailesine üzülmemeleri gerektiğini söyleyerek onları teselli eder. Bu,

olaylara karşı umutsuz bir teslimiyet örneği değil duygusal bir direniştir. Kız, Arap’a doğrudan bir isyan veya başkaldırı göstermese de uzun bir mücadeleyle ondan kurtulmayı başarır. Bu, zorluğa karşı sabırla ve akılla mücadele etmenin bir örneğidir. Oduncunun kızı, mücadelesi sonucunda hem hayatta kalmayı başarır hem de sosyal statüsünü değiştirir. Fakir bir oduncunun kızı olarak başladığı hayatına cesareti ve kararlılığı sayesinde toplumdaki konumunu yükseltir. Bu, toplumsal sınıflar arasındaki keskin ayrımlara karşı pasif bir meydan okuma olarak değerlendirilebilir. Kızın ailesini korumak için kendini feda etmesi, umutsuzluğa teslim olmayarak ailesini teselli etmesi, doğrudan bir başkaldırı yerine sabrı, mücadelesi ve de fakirlikten zenginliğe geçişle toplumsal sınıf farklarına dolaylı bir şekilde meydan okuması kızın dolaylı mücadeleleri hem kişisel hem de toplumsal düzeyde kendini göstermektedir.

Muradına Nail Olmayan Dilber masalında fakir bir ailenin hamamda doğan güzel kızı, padişahın oğlu ile evleneceği sırada teyzesinin kurnaz oyununa gelir ve gözlerini kaybeder. Bunun üzerine gözsüz kalan güzel kız, yedi kızlı fakir bir aileye sığınır ve mücadeleyi bırakmaz. Güzel kız, kendisine yapılan haksızlıklara karşı koymak veya isyan etmek yerine, sistemin ve baskıların dışına çıkarak kendi yolunu bulmaya çalışır. Kızın gözsüz kalmasına rağmen umudunu kaybetmeyip mücadelesini sürdürmesi, pasif direnişin bir türüdür. Kız, gözleri olmadan bile kendini belli etmenin farklı yollarını bulur. Bir tepsiye gül koyar, padişahın evine gönderir ve kendisine ses çıkaran dolap yaptırır. Bu davranışlar kendisine haksızlık edenlere karşı doğrudan karşı çıkıştan daha ziyade kaybettiklerini geri almaya dönük bir mücadeledir. Kız, padişahın oğlu ile evli olmak ister ve bunun için bir mücadeleye girer. Bunu yaparken kendisine haksızlık edenlerle karşı karşıya kalmaktan ziyade bir şekilde kendini ifade etmenin yolunu bulur. Bu şekilde, sarayın kendisini fark etmesini amaçlar. Kız, bu yaratıcı yöntemlerle kendini Padişah’ın oğluna belli eder ve yoksulluktan, haksızlıktan kurtularak amacına ulaşır. Masalda, kızın yoksulluk ve haksızlıkla mücadelesi, geleneksel olmayan yollarla, zekice ve planlı bir şekilde yapılır. Direniş haksızlığa değil kaybettiklerini elde etmeye yöneliktir.

Kadere karşı teslimiyet örneği olan masal örnekleri şunlardır:

Sır Saklamayan Padişahın Kızı masalında, çocukları olmayan fakir bir aile yaşamaktadır. Yaşlanan adam bir gün ormanda çalışırken Allah’tan bir oğul vermesini diler, hatta bu oğlun yılan olmasını ister. Odunların içinden bir yılan çıkar. Adam durumu karısına anlatır. Yılan, padişahın kızlarını ister. Büyük ve ortanca kızlar, evlendikleri gün yilandan korkup kaçarlar. Ancak küçük kız, “kaderim böyleymiş” diyerek yılanı kabul

eder. Yılanın içinden bir peri oğlu çıkar. Peri oğlu, bu sırrı kimseye söylememesini ister fakat kız sırrı tutamaz ve kocası kaybolur. Kız, yaptığı hatayı anlayarak eline demir değnek, ayağına demir çarık giyip eşini aramaya çıkar. Demirler bir parça kalıncaya kadar aramaya devam eder. Uzun ve zahmetli bir mücadelenin sonunda, eşini bulur ve mutlu olurlar. Padişahın kızı, mutluluktan zahmete, zahmetten tekrar mutluluğa giden yolda mücadeleyi bırakmayarak kadının, azim ve sabırla zorlukları aşan gücünü simgeler. Yılanı kabul etmesi, toplumsal beklentilere veya korkulara karşı çıkmadan içsel bir kabullenme ile yola devam etme şeklidir. Peri oğlu, padişahın kızına sırrını kimseye söylememesini tembihler. Ancak kız, sırrı tutamayarak durumu başkalarına anlatır. Bu, aslında ona verilen bir talimatı yerine getirmemekle bağlantılıdır. Kızın bu durumu kabullenememesi, pasif bir şekilde isyanın bir şekli olabilir.

Sabır Taşı masalında bir çiftin kızları vardır. Bu kız, her gün çeşmeye gider ve bir bakraç su getirir. Bir gün çeşmenin taşına konan bir serçe kuşu, üzülmeye kırk gün boyunca bir ölünün başını bekleyeceğini söyler ve bu sözleri üç gün boyunca tekrarlar. Gerçekten de ailesi, kızlarının başına bir felaket geleceğinden korkarak köylerini terk eder ancak kaderden kaçamazlar. Kız, kırk gün boyunca ölüyü bekler. Kırkıncı gün, ölü uyanır ve yanında bir çingene kızı bulunur. Bu çingene kız, yalanlar söyler ve adam onunla evlenir. Asıl bekleyen ise evin hizmetçisi olur. Bir gün, hizmetçi çarşıda bıçak, bebek ve sabır taşı ister. Kız bu dileklerini anlatırken sabır taşı büyür ve sonunda çatlar. Adam her şeyi öğrenir ve hizmetçi kızla evlenir. Kız, önce ölüyü bekleme cesaretini göstererek kaderine razı olur sonra ise çingenenin yaptıklarına sabırla katlanır. Bu durum, kadının en zor koşullarda bile yaşam motivasyonunu koruduğunu ve sonunda mutlu bir hayatı elde ettiğini simgeler. Masalın genelinde kadercilik anlayışı ve sabır erdemi ile iç içe geçmiştir. Kız, ailesinin korkularına rağmen ölüyü kırk gün boyunca bekler. Bu davranış, kaderine rıza göstermesi gibi görünse de aynı zamanda pasif bir dirençtir. Kaderin önüne geçilemez kabul edilirken kızın sabırla görevini sürdürmesi, kendi haklılığını ve sadakatini göstermenin sessiz bir yoludur. Ölü adam, çingene kızının yalanlarına inanır ve onunla evlenir. Asıl bekleyen kız, bu haksızlığa doğrudan isyan etmek yerine sabırla durumu kabullenir. Ancak bu pasif kabul, ilerleyen süreçte onun adalet arayışını ve kendini ifade etme çabasını destekleyen bir alt yapı oluşturur. Kız, sembolik olarak sabır taşı kullanarak yaşadığı haksızlıkları dile getirir. Burada sabır taşı bir itiraf aracı olur ancak kızın itirazları herhangi bir öfke ya da isyanla değil anlatımı ve masalsı bir yöntemle ifade edilir. Bu, pasif direnişin ve adalet arayışının dolaylı bir örneğidir. Kızın davranışları,

kadınlarının dayanıklılık ve sabırla zorlukların üstesinden gelme becerisini yansıtır. Ancak bu sabır, sadece katlanmaya yönelik değildir doğru zaman geldiğinde adaletin yerine gelmesi için bir araç haline gelir. Pasif itaatsizlik, masalın bu noktasında kızın haklılığını ve çilelerinin sonunda karşılık bulmasını sağlayan bir strateji olarak öne çıkar.

Keloğlan Hiç Alıyor masalında, Keloğlan'ın masal boyunca farklı insanlardan aldığı emirleri uygulamaya çalışırken başına gelen talihsiz olaylar onun topluma ve yerleşik düzene karşı olan itaatsizliğini ortaya koyar. Keloğlan, her olayda yanlış anladığı talimatları uygulayarak kendini tekrarlayan bir şekilde dövdürtür. Ancak bu şiddetli tepkilere rağmen o, talimatlara harfi harfine uyma çabasını sürdürür. Keloğlan, her ne kadar topluma uyum sağlamaya çalışsa da sürekli başarısız olur. Bu başarısızlık, yoksul ve alt sınıftan birinin, üst sınıfın kurallarına tam anlamıyla uymakta zorlandığını ve bu uyumsuzluk yüzünden cezalandırıldığını gösterir. Bu masalda pasif itaatsizlik teması, Keloğlan'ın çevresindekilere söylediklerini sorgulamadan tekrarlaması ve bu nedenle başına sürekli kötü olaylar gelmesi üzerinden işlenmiştir. Pasif itaatsizlik, bireyin otoriteye veya toplumsal normlara karşı doğrudan bir çatışma ya da açık bir başkaldırı sergilemeden onların taleplerini veya beklentilerini yerine getirmeme veya yanlış şekilde yerine getirme biçiminde ortaya çıkar. Keloğlan, balıkçıların ağlarını çekerken kullandıkları "hay hak, hay hak" sözlerine aldırmadan annesinin tembih ettiği "hiç, hiç" sözünü tekrarlamaya devam eder. Bu, balıkçıların işini engeller ve onları kızdırır. Keloğlan, farkında olmadan onların çabasına farkında olmadan müdahale eder ve bu durum bir tür pasif direniş olarak yorumlanabilir. Keloğlan, kendisine verilen talimatları veya öğretilen sözleri olduğu gibi alır ancak bunları bağlama uygun olmayan yerlerde kullanır. Bu, otoriteye olan koşulsuz itaatin aynı zamanda nasıl pasif bir direnişe dönüşebileceğini gösterir. Her yanlış söz, Keloğlan'ın fiziksel olarak cezalandırılmasına yol açar. Ancak bu cezalar, onun pasif direnişini sonlandırmaz tam tersine bir döngü halinde devam eder.

Aile ve babaya karşı pasif itaatsizlik örneği olan masallar şunlardır:

Yatalak Mehmet masalında Padişah, üç kızını çağırıp kendisini ne kadar sevdiklerini sorar. İlk iki kızının verdikleri yanıtlardan çok mutlu olur ama üçüncü kızın cevabı onu mutlu etmez ve Padişah üçüncü kızı ölümle cezalandırır. Pasif davranışlar masalın bu bölümünden sonra başlar, kız babasının verdiği ölüm emrini kabul etmese de bir şey yapmaz, babaya karşı gelmez ve zorla verilen ölüm kararına karşı sessiz bir tavır alır. Cellat tarafından öldürülmek üzere dağa götürülüp bırakıldığında da benzer biçimde

ölmek için hiçbir şey yapmaz ancak öldürülmeyince dağda hayatta kalmak için bir yol aramaya başlar. Bu noktadan sonra masal, kızın yaşam mücadelesine ve direnişine tanık olur. Kız, küçük bir kulübeye ulaşır. Kulübede yoksul bir aile ve onların tembel bir oğlu Mehmet vardır. Masal, küçük kulübe ve tembellik üzerinden yoksulluk vurgusu yapar. Kız bu kulübede yaşamının bundan sonraki kısmında yoksulluk ve tembelliğe karşı pasif bir direniş içerisine girer, çalışır, eleştirmez. Masal boyunca yoksulluğa ve bu yeni yaşam biçimine doğrudan bir isyan yerine onlarla mücadele örnekleri bulunur. Kızın Mehmet karakteri üzerinden tembelliğe karşı gösterdiği disiplinli ve müdahaleci yaklaşım, pasif bir itaatsizlikle ilişkilendirilebilir çünkü Mehmet'in tüm tembelliğine karşı kız onu çalışmaya teşvik eder ama bunu eleştirerek yapmak yerine zekice ve planlı yapar. Bu durum Mehmet'in harekete geçmesini sağlar.

Ağlayan Nar, Gülen Nar masalında ilk iki kardeşin başarısızlıkları, babalarının görevini yerine getirmemeleri nedeniyle bir tür itaatsizlik örneği olarak görülebilir. Bu tutum, babalarının beklentilerini ve toplumun kendilerine yüklediği rolü yeterince önemsemediklerini gösterir. Masaldaki karakterler, otoriteye karşı şiddete başvurmada dolaylı ve sembolik bir şekilde adaletsizlikle mücadele ederler. Karakterlerin gösterdiği direniş, sessiz bir başkaldırıyı simgeler. İlk iki kardeşin yola çıkıp başarılı olamaması otorite figürü babaya karşı itaatsizlik olarak değerlendirilebilir. Onlar, babalarının görevini yerine getirme konusunda yeterli çaba ve kararlılığı göstermediklerinden görevde başarısız olurlar. Bu, onların babalarının beklentilerini ve toplumun kendilerine biçtiği rolü yeterince ciddiye almadıklarını gösterir.

Elmas Beşik masalında itaatsizlik, Gülbahar'ın saraydan ayrılarak kuşları takip etmesiyle başlar. Sarayda babasının sunduğu lüks ve güçle yetinmeyen Gülbahar, kendi arzularının peşinden gitmeyi seçer. Bu durum, babasına ve onun otoritesine karşı bir tür başkaldırıdır. Gülbahar, dışarıdan gelen baskıya karşı sessiz bir direniş gösterir çünkü padişah onu sarayda tutmaya ve başka yollar önermeye çalışırken o, içindeki duygularla hareket eder. Masalda kuş Gülbahar ve onun arayışı ile sunulmuştur. Simgesel bir özgürlük arayışı olarak okunabilecek bu durum, Gülbahar'ın saraydan ayrılmasının gerçek nedenini de açıklar. Masal kahramanının saraydan ayrılışı ve kuş ile sembolize edilen esaretten özgürlüğe geçiş, babaya ya da aileden değil saray otoritesine karşı itaatsizlik ve yöneticilere karşı geliştirilen bireysel özgürlük arayışının bir örneğidir.

Mavi Kuşum, Gökkuşağının Altından Çabuk Geç masalında Ayşegül, oduncu babasıyla birlikte ormanın kıyısında mutlu bir yaşam sürdürmektedir. Ancak babasının

evlenmesiyle bu durum değişir. Masalın ilk itaatsizlik örneği burada başlar. Ayşegöl'ün omzuna mavi renkli bir kuşun konması ve üvey annesinin kuşu atmasını istemesi Ayşegöl'ün ise kuşu atmaması otoriteye karşı ilk itaatsizlik örneğidir. Bunun üzerine Üvey anne, kendisine karşı gelen kızı ve kuşunu sopasıyla evden kovar. Kuş, Ayşegöl'e yol gösterirken çirkin bir kocakarı kuşu almak ister ancak Ayşegöl kuşu salıverir. Kocakarının kuşu yakalayarak torbasına koymasıyla birlikte masalda ikinci itaatsizlik örneği, Ayşegöl'ün Kocakarıyı izlemesi, mağarasına gitmesi görülür. Masal boyunca Ayşegöl kuşu almak için birçok kez yasaklara karşı gelir, yasakları çiğner. Ayşegöl Kocakarıya karşı olan mücadelesini direkt direnişleri sayesinde kazanır ve kuşun gerçekte Kocakarı tarafından büyü yapılarak dönüştürölen Selim Şah olduğunu öğrenir. Sıradan masal kahramanlarının aksine Ayşegöl, istediği şeyler için net bir tavır sergilemiş, onların ardına düşmüş ve otoritenin karşısına çıkmış, onu yenmiş ve ödüllendirilmiştir.

4.2. Yöneticiye Karşı Başkaldırı

Yöneticiye karşı başkaldırı genellikle sivil itaatsizlik bağlamında ele alınmaktadır. Bu, baskıcı veya keyfi yönetimlere karşı halkın direnme hakkı ile ilişkilidir. Demokratik sistemlerde bu direniş, şiddetsiz biçimlerde ortaya çıkar ve halkın temel haklarını savunmayı amaçlamaktadır. Kaya (2008) çalışmasında yöneticiye karşı başkaldırüyı sivil itaatsizlik çerçevesinde ele alarak bu tür bir direniş, meşru bir savunma mekanizması olarak tanımlamaktadır. Kaya (2008)'e göre özellikle demokratik olmayan sistemlerde halkın yönetime karşı direnme hakkı, adaletin ve temel hakların korunması adına ortaya çıkar ve toplumun kendini savunma yollarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda sivil itaatsizlik, şiddet içermeyen direniş biçimlerinden biridir ve vatandaşların, hukuki veya ahlaki bir yükümlölükten kaynaklanan bir eylem olarak tanımlanmaktadır. Bu eylemler, genellikle adil olmayan yasalara, baskıcı uygulamalara ya da yöneticilerin keyfi kararlarına karşı yapılmakta ve halkın temel haklarını savunmayı amaçlamaktadır. Kaya (2008) bu tür bir başkaldırüyı, halkın yalnızca bir tepki değil aynı zamanda toplumda bir değişiklik yaratmayı hedefleyen bilinçli bir eylem olarak değerlendirmektedir. Kaya'nın (2008) çalışmasında ayrıca başkaldırının temelinde yatan ahlaki sorumluluk vurgulanmaktadır. Buna göre bir toplumda adaletsizlik veya haksızlık söz konusu olduğunda bireylerin bu duruma sessiz kalması, ahlaki bir yükümlölüğü yerine getirmemek anlamına gelmektedir. Bu nedenle sivil itaatsizlik yoluyla başkaldırı, halkın ahlaki sorumluluklarını yerine getirmesinin bir yolu olarak görölmelidir.

Yöneticilere karşı başkaldırı ve yoksulluk arasındaki bağlantı hem sosyal bilimlerde hem de edebiyatta sıkça ele alınan bir temadır. Bu bağlamda, farklı kaynaklardan yararlanarak bu temayı ele almak mümkündür. *Sosyolojik Perspektif* 'ten bakıldığında sosyoloji alanında yoksulluk ve başkaldırı arasındaki ilişki, sınıfsal mücadele ve ekonomik eşitsizlikler üzerinden açıklanır. Yoksul kesimler, toplumsal hiyerarşide alt sınıflarda yer alırken yöneticiler genellikle ekonomik güce ve iktidara sahip olan sınıflardır. Yoksulluk, bireylerin ve toplulukların maddi ve manevi kaynaklara ulaşımını engeller, bu da birikmiş öfkenin yöneticilere karşı başkaldırıya dönüşmesine yol açabilir. Karl Marx, bu başkaldırıyı sınıf mücadelesi teorisiyle açıklamış ve işçi sınıfının (proletarya) kapitalist yönetime karşı devrim yapacağını öngörmüştür. Yoksulluk, bireyleri sisteme karşı isyan etmeye zorlayan temel nedenlerden biri olarak değerlendirilir.

Tarihsel perspektiften incelendiğinde, tarihsel olaylar da yoksulluğun başkaldırıyla bağlantısını gösteren önemli kaynaklardır. Örneğin, Fransız Devrimi (1789), halkın yoksulluk ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle monarşiye ve aristokrasiye karşı ayaklandığı en önemli olaylardan biridir. Yoksul halk, ekonomik adaletsizlikler, yüksek vergiler ve açlık gibi sorunlar nedeniyle yöneticilere karşı isyan etmiş ve yönetim sistemini kökten değiştirmeye çalışmıştır. *Edebi Perspektif* 'ten, yoksulluk ve başkaldırı teması sıklıkla işlenir. Victor Hugo'nun *Sefiller* adlı eserinde, yoksul halkın içinde bulunduğu çaresizlik ve zulüm, yönetici sınıfın baskıcı politikalarına karşı ayaklanmalarla sembolize edilir. Yoksulluk, bireyleri hem ahlaki hem de toplumsal çatışmaların ortasına sürükler ve bu süreç, yöneticilere karşı isyanın temellerini oluşturur. *Psikolojik Perspektif* 'ten incelendiğinde yoksulluğun getirdiği sosyal ve ekonomik dışlanma, bireylerde çaresizlik, öfke ve başkaldırı eğilimlerini güçlendirebilir. Frantz Fanon, sömürgecilik ve yoksulluk bağlamında, bireylerin uzun süreli ekonomik ve sosyal baskılar karşısında şiddete başvurarak sisteme karşı isyan edebileceğini öne sürer. Yoksulluğun psikolojik yükü, bireyleri yönetime karşı ayaklanmaya sürükleyen bir tür tetikleyici olabilir (Fanon, 1963). Ekonomik teori açısından yoksulluk, sosyal adaletsizliğin ve yöneticilere karşı ayaklanmaların temel sebeplerinden biri olarak görülür. Thomas Piketty, gelir eşitsizliğinin ve sermaye birikiminin belirli bir kesimde yoğunlaşmasının, toplumsal huzursuzluğu artırdığına dikkat çeker. Yoksul kesimler, ekonomik olarak dışlandıklarında, yönetici sınıfı sorumlu tutar ve bu durum isyanlara zemin hazırlar. Yöneticiye karşı başkaldırı, yoksulluğun getirdiği toplumsal adaletsizlik, dışlanma ve öfkenin bir sonucudur. Farklı disiplinlerden kaynaklar bu başkaldırıyı sosyolojik, tarihsel,

edebi, psikolojik ve ekonomik bağlamlarda ele alarak yoksulluğun toplumsal bir isyanın temeli olduğunu gösterir.

Toplumsal düzenin getirdiği adaletsizliklere karşı başkaldırı örneği olan masallar şunlardır:

Hızır masalında fakir adam, çaresizlikten kaynaklanan bir başkaldırının örneğidir. Padişahın ilanına karşılık Hızır'ı bulacağını söyleyerek aslında padişahın otoritesini sorgular. Bu, toplumdaki alt sınıfların, yöneticilerin emirlerine karşı pasif direniş gösterdiği bir durumu simgeler. Yoksulluk nedeniyle mecbur kalınan yalan, yöneticiye karşı itaatsizlik olarak değerlendirilebilir. Masalın bu kısmı, yöneticiler ve halk arasındaki derin uçurumu vurgular. Padişahın Hızır'ı bulana ne isterse vereceğine dair sözü, yönetici sınıfın gücünü ve zenginliğini sergilerken yoksul halkın bu güç karşısında çaresiz olduğunu ortaya koyar. Padişah, Hızır'ı bulma görevini halkına yüklerken bu görevin imkansızlığını umursamaz. Halkın Padişah'ın talepleri karşısında çaresiz kalması, yönetici sınıfın halkın gerçek sorunlarından ne kadar uzak olduğunu da gösterir. Masaldaki üç vezirin önerileri de yönetici sınıfın halktan kopukluğunu ve bazı bireylerin kendi kökenlerinden gelen acımasızlığı nasıl yansıttığını gösterir. İlk iki vezirin ceza önerileri, yöneticilerin halk üzerindeki baskıcı ve zalim tutumlarını temsil ederken üçüncü vezirin affediciliği, halktan gelen ve halkı anlayan bir yöneticinin merhametini simgeler.

Keloğlan ile Devler Ağası masalında Keloğlan'ın zekâsı, cesareti ve karşısındaki otorite figürlerini zekâsı ve oyun bazlığı ile alt edişi ön plana çıkar. Keloğlan, güç ve kuvvet yerine akıl ve zekâyla otorite figürlerine karşı çıkar. Devler Ağasının kır atını ve yorganını kaçırmayı, doğrudan bir çatışma yerine zekice planlarla gerçekleştirir. Padişahın küçümsemesine rağmen kararlılığı ve sabrı ile görevleri yerine getirir. Masalın başında Keloğlan ve kardeşleri, geçimlerini sağlamak için birlikte çalışır. Burada, emeğin ve dayanışmanın önemi vurgulanır. Masal, bireylerin hak ettiği ödülleri almasının ve emeğin karşılığının verilmesinin gerekliliğini savunur. Bu, dönemin sosyal yapısındaki adaletsizliklere dolaylı bir eleştiri olabilir. Keloğlan hem devler ağasına hem de padişaha karşı çıkarken fiziksel değil zihinsel bir başkaldırıda bulunur. Bu başkaldırı, köylü sınıfının veya zayıf bireylerin otoriteye karşı çıkma isteğini ve umudunu yansıtır. Kırk kardeşin harmanda birlikte çalışması, imece kültürünün ve dayanışmanın değerini vurgular. Ancak masalın ilerleyen bölümlerinde, Keloğlan bireysel bir kahramanlık sergiler ve bireysel zekânın topluluk içindeki değerini de gösterir. Devler Ağası gibi güçlü

bir karakterin, çiftçi gençlere üstünlük taslaması ve onları tehlikeye atma girişimleri, toplumsal hiyerarşiyi temsil eder. Padişahın Keloğlan'ı küçümsemesi de toplumsal sınıflar arası ayrımı açıkça ortaya koyar. Keloğlan'ın kaderine razı olmaması ve kararlılıkla hedeflerine ulaşması, bireyin kendi kaderini belirleyebileceğini gösterir. Masal, kadercilik anlayışını reddeder ve bireyin kendi çabasıyla hayatını şekillendirebileceğini savunur.

Gariban Adam ile Kambur Felek masalında Gariban Adam, yoksulluğundan sorumlu tuttuğu Felek'e karşı öfke doludur ve bu öfkeyle Felek'e hesap sormak üzere yola çıkar. Bu, yoksul bireylerin toplumsal hiyerarşiye ve kaderlerine karşı duydukları öfkenin bir yansımasıdır. Kambur Felek'e saldırması, sembolik olarak toplumsal düzenin getirdiği adaletsizliklere bir başkaldırıdır. Ancak masalın ilerleyen kısmında Gariban Adam'ın kaderinin ve zenginlik hayallerinin ona felaket getirmesi, bu başkaldırının sonucunun hüsrarla sonuçlanacağını gösterir. Yoksulların, sistemi değiştirme çabalarının nafile olduğu ve kaderin kaçınılmaz olduğu masalda bir kez daha vurgulanır.

Yöneticilere ve otoriteye karşı başkaldırı örneği olan masallar şunlardır:

Kediler Padişahı masalında, fakir bir kızın, onurunu koruyarak ve kimseye minnet etmeden zorlukları aşma çabası öne çıkar. Kız, yardım istemekten kaçınıp kendi emeğiyle yaşamını sürdürerek toplumsal düzenin zayıf bireylerden beklediği boyun eğme ya da yardım talep etme anlayışına sessiz bir direnç gösterir. Masalda geçen karakterlerden 'kediler' yönetici figür olarak karşımıza çıkar. Padişahın sadece edepli davranan ve saygılı olan karakterlere yardım etmesi, yönetici figürlerinin yönetilen kişileri nasıl değerlendirilmesi gerektiğini gösterir. Kedilere karşı nazik ve alttan alan bir tavırla yaklaşarak kediler tarafından ödüllendirilmesi ve istediklerini elde etmesi, otoriteye boyun eğerek otoritenin sınırları içinde bir direniş örneğidir. Masal, kızın pasif bir şekilde toplumsal normlara ve otoriteye uyum sağlıyor gibi görünse de özünde kendine özgü bir direnç sergileyerek zorlukları aştığını ima eder. Kız, otoriteyle yüzleşirken geleneksel kurallar çerçevesinde varlığını kabul ettirir. İtaat etmeden aynı zamanda fiziksel bir başkaldırı içerisinde var olmadan istediklerini kazanır. Bu, yöneticilere karşı başkaldırı ve pasif itaatsizliğin toplumsal ve bireysel sonuçlarını vurgular. Masalda edepli, geleneklerine uygun davranışlar gösteren kişilerin mükafatlandırıldığı, yöneticileri itaat etmeyen, başkaldıran kişilerin ise masallarda cezalandırıldığı görülmektedir

Büyülü Fasulyeler masalında yöneticiye karşı başkaldırı, oğlanın devin ülkesiyle ve onun sahip olduğu zenginliklerle yüzleşmesiyle ortaya çıkar. Devlin masalda sembolik olarak feodal sistemin veya yönetici sınıfın gücünü ve zenginliğini simgeler. Devlin hazineleri, adaletsiz bir şekilde bir bireyin elinde toplanmış serveti ve bu servet üzerinde kurulan otoriteyi temsil eder. Oğlanın devlin ülkesine tırmanarak bu zenginliklere ulaşma çabası, hiyerarşik düzenin dayattığı sınırlara karşı bir başkaldırıdır. Oğlan, devlin mal varlığını kendisi ve annesi için alırken hem otoritenin meşruiyetini sorgular hem de bu güce karşı dolaylı bir direniş gösterir. Bu durum, otoriteyi temsil eden devlin güç ve servet üzerindeki tekeline karşı pasif direniş ve halkın hak ettiği kaynakları geri alma arzusunu sembolize eder. Oğlanın kararlılığı, toplumsal hiyerarşiye karşı bireysel bir zafer kazandığını gösterir.

Süpürgeci Baba masalında, padişahın halk üzerindeki baskısı ve adaletsiz yönetim tarzı ön plandadır. Padişahın, geceleri ışık yakılmasını yasaklaması ve bu yasağa uymayanları cezalandırması, mutlak yönetim anlayışının bir örneğidir. Süpürgeci Baba'nın bu yasaklara karşı gösterdiği başkaldırı, yönetsel baskılara karşı bireysel direnişin bir örneğidir. Padişahın yasaklarını aşan ve kendi yaşam alanını korumaya çalışan Süpürgeci Baba, bir tür pasif direniş ve zekâ kullanarak adaletsizliklere karşı mücadele eder.

Aç Kurt masalında köyün kıyısında kışları açlıktan kıvranan kurdun hiçbir emek, çaba göstermeden açlıktan kurtulmak için katır, koyun, keçi ve atı yemek ister ve onlara karşı açgözlü ve baskıcı tavrı, güçlünün zayıfı sömürme çabasına örnek olabilir. Ancak bu çaba, diğer hayvanların zekâsı ve kurnazlıkları sayesinde başarısızlığa uğrar. Bu açıdan masal, otorite figürlerini aldatma ve onların gücüne boyun eğmeme teması üzerinden dolaylı bir başkaldırıyı ima edebilir. İnek, sırtına kurdu bindirip onu kandırarak kaçmayı başarır. Keçi, benim karnımda iki tane yavrum var. Bizi üç olunca ye diyerek otoritenin açgözlülüğünü ve aza kanaat etmeyişini gösterir. Bu, doğrudan güç kullanmadan otoriteye karşı koyma stratejilerini örnekler. Kurt, avlarını kaçırma sebebi olarak kendi açgözlülüğünü ve kararlarını sorgular. Bu da otoritenin içsel zaaflarının, onun çöküşüne yol açabileceğini ima eder. Sonuç olarak masalda yöneticiye karşı başkaldırı doğrudan değil zayıfın güçlüye karşı zekâsıyla üstün gelmesi şeklinde sembolik olarak işlenmiştir. Her hayvan, kurdun tehdidine karşı zekâsını kullanarak kendisini kurtarır ve masal sonunda kurt, açlığından dolayı zayıf düşerek ölür.

İncili Yorgan masalındaki dev, yöneticiyi temsil eden bir figürdür ve devin insanları yeme arzusu, iktidarın halk üzerindeki sömürücü tutumunu sembolize eder. Mıstık, devin bu açgözlülüğüne karşı koyarak hem padişahın kızlarını hem de kendi ailesini kurtarır. Bu olay, yöneticilerin halkı sömürmesine karşı bir başkaldırı olarak okunabilir. Dev, "Bizim istediğimiz tatlı dil güler yüz" sözü de yöneticilerin halktan samimiyet beklerken onları sömürdüğünü açıkça gösterir. Bu, toplumsal adaletsizliğe karşı bir eleştiri ve halkın yöneticilere karşı daha bilinçli bir duruş sergilemesi gerektiğini ima eder.

Ağlayan Nar, Gülen Ayva masalında yöneticiye karşı doğrudan bir başkaldırı teması değil daha çok otoriteye karşı dolaylı bir direnç teması öne çıkar. Padişahın "Oğlum olmazsa karımı ve çocuğumu öldürteceğim" şeklindeki zalimce buyruğu, masalın başında yönetici otoritesinin acımasız yüzünü gösterir. Ancak kız çocuğunun erkek gibi yetiştirilmesi ve gerçeğin saklanması, bu buyruğa karşı bir pasif direniş örneğidir. Bu direniş, doğrudan çatışma yerine, padişahı kandırma yoluyla gerçekleşir. Kız, kendisini "erkek" olarak sunarak hem kendi hem de annesinin hayatını kurtarmış olur. Büyüdüğünde ise sünnet meselesinde, babasını iki yıl boyunca oyalayarak bir tür stratejik direniş sergiler. Kız, sünnet meselesi nedeniyle artık kaçınılmaz bir tehlikeyle karşı karşıya kaldığında, sarayı terk ederek kendi kaderini çizmeye karar verir. Bu, babasının otoritesini reddetmek ve kendi hayatı üzerinde kontrol sağlamak adına önemli bir eylemdir. Sarayda kızın bir aşçı yamağı olarak çalışması ve canavarı öldürmesi, padişahın farkında olmadığı bir kahramanlık hikâyesini barındırır. Kızın bu başarıyla padişahı kendine hayran bırakması ve sonunda ödül istemesi, otoritenin iradesine karşı sessiz ama etkili bir meydan okuma olarak yorumlanabilir. Masalın sonunda kızın erkek olması ve padişahın kızını ona vermesiyle, otoriteye karşı herhangi bir açık çatışma çözülmüş gibi görünür. Ancak, kızın başlangıçtaki mücadelesi ve otoritenin iradesini dolaylı olarak aşması, yine de masal boyunca süren bir pasif direnç temasını temsil eder. Sonuç olarak bu masalda yöneticiye karşı açık bir başkaldırı yoktur ancak padişahın katı iradesine karşı kurnazlık ve zekâyla dolaylı bir direniş teması baskındır. Kız, otoriteye boyun eğmez aksine, onu aldatır, yanıltır ve sonunda kendi lehine çevirir. Bu, halk masallarında sıkça görülen güçsüzün güçlüye karşı zafer kazandığı direniş anlatılarının bir örneğidir.

Bürümcüklü Kadınla Sülün Bey masalında, yönetici figürü olan Sülün Bey'in Sümüklü Böcek'e yaklaşımı üzerinden dolaylı bir yönetici-sıradan halk çatışmasını simgeler. Sülün Bey, evin reisi olarak kararlar alır ve bu durum zamanla bir otoriteye dönüşür. Ancak, masalın sonunda her iki karakterin de bir çukurda sıkışıp kalması, otoritenin (Sülün Bey)

düşüşünü ve sıradan bireylerin (Sümüklü Böcek) bir şekilde eşitlenmesini simgeler. Bu, yöneticilerin ya da otoritenin, toplumsal baskılar altında çöküşünü ve halkla aynı seviyeye inmesini temsil eder.

Ağlayan Nar, Gülen Nar masalında, yaşlı çiftçi bir yönetici figürü olarak temsil edilir ve çocuklarına belirli bir görev verir. Bu görev, kendi kişisel mülkünü kazanma ve devretme gibi bir otoriteyi simgeler. Oğullarının bu görevi yerine getirmeye çalışmaları, dolaylı yoldan babalarının otoritesine başkaldırı olarak yorumlanabilir. Ancak başarıya ulaşabilen sadece en küçük oğuldur ve bu başarı, babanın beklentilerini aşan bir kişisel gelişimi temsil eder.

Benli Bahri masalında, fakir kızın tellalın "Kırk odalı bir konak bin liraya satılık" diye bağırmasına verdiği yanıt ve tellalın fakir kıza karşı küçümseyici tepkisi "Haydi kızım, kırk odalı konağı almaya gücün mü yeter? toplumsal sınıf farklarını ve otoritenin aşağılayıcı tavrını açıkça gösterir. Tellalın fakir kıza küçümsemesi, toplumun yoksulluğa bakışını ve güçsüz, fakir bireylerin toplumdan nasıl dışlandığını açıkça gözler önüne serer. Fakir kızın, sınıfsal ve toplumsal normları reddederek evi satın alma çabası, başkaldırı örneğidir. Masalda kızın kararlılığı ve azmi, toplumun dayattığı kader anlayışını altüst eder. Yoksulluk içindeki bir bireyin, toplumun görmezden geldiği bir konağı sahiplenmesi ve orada hayat kurması, toplumsal düzenin sorgulanmasına ve sınıf farklılıklarının aşılabilir olduğuna işaret eder. Yönetici ve halk arasındaki farklar, dil ve davranış biçimleri üzerinden de vurgulanır. Yöneticiler genellikle resmi, otoriter bir dil kullanırken halkın dili daha sade ve günlük hayata yöneliktir. Masallarda kralların ya da beylerin ağzından çıkan sözler, yasalar gibi bağlayıcıdır. Bu, yöneticilerin gücünü ve otoritesini pekiştirir. Masal karakterinin kulübede yaşaması, sahip olduğu tek varlığının bir pösteki ve kırık testi olması karakterin yoksulluğunu ve toplumdaki konumunu açıkça gösterir. Kızın evi satın alarak toplumsal konumunu değiştirmesi, doğrudan bir başkaldırıdır. Yoksul bir kızın, herkesin kaçındığı, tekin olmayan bir konakta yaşamayı seçmesi ve orada mutlu bir hayat kurması, toplumsal düzenin tersine çevrildiğini gösterir. Bu, yoksul bir bireyin, toplumun dayattığı sınırlamaları aşarak zengin ve güçlü bir konuma ulaşabileceğini gösterir. Yönetici sınıfın sahip olduğu güç ve kaynaklar, onların tebaadan ne denli farklı olduğunu gösteren en önemli unsurlardandır. Masallarda, yöneticiler genellikle sınırsız maddi kaynaklara, askeri güce ve büyümlü nesnelere sahiptirler. Tebaa ise genellikle sınırsız maddi kaynaklardan yoksundur. Onlar, geçimlerini sağlamak için çalışmak zorundadırlar ve genellikle masal boyunca bir macera

ya da zorlu bir görevle karşı karşıya kalırlar. Bu karakterler, sahip oldukları kısıtlı kaynaklara rağmen zekâları, cesaretleri ya da yardımseverlikleri sayesinde başarıya ulaşırlar. Kızın, toplumun yoksul bir bireyden beklentilerinin ötesine geçerek konakta yaşamayı başarması, sosyal yapıdaki katı kurallara karşı bir meydan okuma olabilir.

Bir Göze Bir Gül masalında Şehzadenin, kendisine yalan söyleyen ve hile yapan kocakarı ve kızına karşı harekete geçmesi, haksızlığa karşı itaatsizlik örneği sunar. Şehzade, olayları keşfettikten sonra yönetici olarak yetkilerini kullanarak kötülüğü ortaya çıkarır. Ancak şehzadenin sessiz kalmayıp durumu babası olan padişaha aktarması ve "kurulsun divan" talimatının verilmesi, adaletin sağlanmasında önemli bir dönüm noktasıdır. Bu, üst sınıflardaki bireylerin bile itaatsizliğin ve doğruyu aramanın bir sembolü olabileceğini gösterir.

Nalınacı ile Padişah masalında, Mehmet Ağa adında biri, her gün dağdan odun kesip bu odunlardan yaptığı nalınları satarak geçimini sağlar. Bir gün ormanda, güzel bir kütük bularak evine getirir. O, nalınlarını satmak üzere pazara gidince kütük, ikiye ayrılır. İçinden çok güzel bir kız çıkar. Ellerini çırpınca cariyeleri de çıkar ve ilk kızın buyurduğu işleri yaparlar. Böylece, evi temizleyip birçok çeşit yemek pişirmiş olurlar. Sonra da her yere kırmızı atlas serip kütüğün içine girerler. Bu kız Peri Padişahının kızıdır bu durum padişahın kulağına gider ve bu kızı oğluna almak ister. Padişah, Mehmet Ağa'ya gözün görebileceği her yeri kaplayacak bir halı getirme, tükenmeyen meyveler içeren bir sepet sunma ve konuşan bir bebek getirme gibi imkânsız görevler verir. Bu talepler, Padişah'ın gücünü, otoritesini ve halkı aşağılayan tutumunu yansıtır. Konuşan bebeğin Padişah'a "Taş ol!" diyerek onu cezalandırması Padişah'ın baskıcı ve adaletsiz yönetiminin son bulmasını simgeler. Padişah'ın taşa dönüşmesi halkın otoriteye dayalı bir yönetimden kurtuluşunun sembolüdür. Halkın, kendileri gibi olan birinin yani halktan biri olan Mehmet Ağa'nın Padişah taş olunca halk, kendilerini acımasız Padişah'tan kurtaran Mehmet Ağa'yı onun yerine geçirir. Mehmet Ağa da hemen kırk gün kırk gece şenlik yapılmasını buyurur. Böylece mutlu bir yaşama başlarla yönetime gelmesini istediğini ve zalim bir yöneticiden kurtulmayı arzuladığını gösterir. Masalda, yöneticiye karşı başkaldırı, doğrudan bir savaş fiziksel çatışma ya da şeklinde değil sembolik bir direniş ve mücadele biçimiyle sunulmuştur. Mehmet Ağa'nın başarısı, halkın kendi çıkarlarını savunma çabalarını ve baskıcı yönetime karşı pasif ama etkili bir başkaldırıcıyı temsil eder. Ayrıca Padişah'ın taş olmasını ve halkın Mehmet Ağa'yı lider olarak seçmesini, adaletsiz

bir yöneticinin yerine halkın ihtiyaçlarını anlayan bir liderin geçmesi olarak yorumlayabiliriz.

Keloğlan ve Padişah masasında, Keloğlan'ın padişahın yarışmasına katılma kararı, toplumsal hiyerarşiye karşı bir başkaldırı olarak görülebilir. Yoksul bir köylü olan Keloğlan, sosyal statüsüne rağmen büyük bir hedefe yönelir ve bu hedef doğrultusunda hareket eder. Bu, sistemdeki adaletsizliği sorgulayan ve kendi kaderini değiştirmeye çalışan bir bireyin öyküsüdür.

İncili Yorgan masasında, küçük ve güçsüz görünen bir karakterin (Mıstık/Keloğlan) devlere ve güçlü figürlere karşı galip gelmesi üzerine kuruludur. Bu anlatı, zayıfın güçlüye karşı zaferini simgeler ve dolaylı yoldan otoriteye karşı bir başkaldırı olarak yorumlanabilir. Mıstık'ın padişahın hizmetine girmesi ve sonunda onun kızını alarak statü kazanması, yönetici sınıfa karşı halkın bir zaferidir.

Üvey annenin zulmüne karşı başkaldırı örneği olan masallar şunlardır:

Bacı Bacı Can Bacı masasında kardeşlerin kaçıışı, bir başkaldırıdır ancak bu, doğrudan bir isyan yerine zulme karşı bir kaçış olarak pasif itaatsizlik biçiminde tezahür eder. Üvey annenin kötü niyetine karşı açık bir direniş göstermemeleri sadece ondan uzaklaşma stratejisi geliştirmeleri, pasif bir direniş örneğidir. Aynı şekilde, kız kardeşin zorla Beyoğlu'nun evine götürülmesi de bir zorlama eylemi içerir ancak kız, doğrudan direniş göstermeden hayatta kalma yollarını bulur. Bu masalda doğrudan bir yöneticiye karşı başkaldırı teması bulunmasa da bazı motifler dolaylı olarak otorite ya da güç sahiplerine karşı bir direniştir. Masalın başında üvey annenin çocukları öldürmek istemesi ve onların buna direnir kaçması, bireylerin kendilerini yok etmeye çalışan bir otorite figürüne karşı direnişini temsil edebilir. Bu, doğrudan bir yöneticiye karşı değil aile içindeki bir otorite figürüne karşı bir başkaldırıdır. Ablanın zekâsını ve sabrını kullanarak kötü durumları atlatması, adaleti sağlamaya yönelik bireysel çabayı gösterir

Sırmalı Pabuç masasında en belirgin başkaldırısı, öksüz kızın ve ona yardımcı olan sarı ineğin, zalim üvey anaya karşı direnmesiyle ortaya çıkar. Üvey ana, masalda kötü yönetimi ve despotizmi temsil eder. Onun, öksüz kızını sürekli baskı altında tutması, haklarını gasp etmesi ve sonunda sarı ineği öldürme girişimi, zalim bir yöneticinin baskıcı politikalarını simgeler. Öksüz kızın sessiz direnişi, yöneticiye karşı dolaylı bir başkaldırıdır. Masal boyunca, kız doğrudan üvey anaya karşı çıkmaz bunun yerine sabır ve inancını koruyarak nihayetinde manevi bir zafer elde eder. Bu, baskıya karşı sessiz

direnışin ve zulüm karşısında ahlaki duruşun önemini vurgular. Sarı ineğin dile gelmesi ve zalim üvey anaya meydan okuması, masaldaki sembolik başkaldırının doruk noktasıdır. İnek, güçsüzlerin sesidir; yöneticiye karşı çıkarak haklı olanın tarafında yer alır. Bu, yöneticiye karşı pasif direnişin nasıl bir anda aktif bir başkaldırıya dönüşebileceğini gösterir.

Bu masallarda, yönetici figürlerine karşı başkaldırı teması farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. **Benli Bahri** masalındaki kızın toplumsal normlara karşı gösterdiği direnç, **Tencerecik** masalındaki tencerenin zenginlerin mallarını fakir kıza getirmesi, **Çiftçi Mehmet Ağa** masalındaki kahramanın zalim yöneticilere karşı durması gibi hikayeler, sosyal adaletsizliklere ve mevcut düzene karşı yapılan dolaylı ve bazen pasif başkaldırıları yansıtır. **Hızır** masalında fakir adamın padişahın otoritesini sorgulaması, **Değirmencik** masalındaki fakir kardeşin zenginliğe ulaşması, **Kara Tavuk** masalında haksızlığa karşı koyan hamalın oğlunun padişah olması gibi öğeler de toplumsal hiyerarşie ve güce karşı bir direniş gösterir. Zenginlik ve iktidarın adaletsizce elde edilmesine karşı bir tepki, masallarda sıklıkla sembolik bir başkaldırı olarak betimlenir; örneğin, **Sırmalı Pabuç** masalındaki öksüz kızın ve sarı ineğin zalim üvey anaya karşı mücadelesi, **Keloğlan ve Padişah** masalındaki Keloğlan'ın hiyerarşie karşı durması gibi. Masalların çoğunda başkaldırı, halkın yönetici sınıfa karşı verdiği sessiz bir direniş veya adalet arayışıdır. **Süpürgeci Baba** masalında Süpürgeci Baba'nın padişahın yasaklarına karşı çıkması, Nohut-Oğlan 'ın adaletsiz güçlere karşı durması, **İncili Yorgan** masalındaki Mıstık'ın devin açgözlülüğüne karşı mücadelesi gibi, bu temalar, bireylerin, toplumun zorbalığına ve haksızlıklarına karşı gerçekleştirdiği eylemlerle şekillenir. Masallarda, yönetici figürleri genellikle toplumu sömüren, baskı uygulayan ve halkın haklarını gasp eden karakterler olarak yer alır. Bu durumda, halkın bu yönetici figürlerine karşı pasif ya da doğrudan başkaldırıları, masalların ana temalarından biri olarak sürekli tekrar eder. **Bacı Bacı Can Bacı** masalındaki kız kardeşlerin kaçışı da bu tür bir pasif direniş örneği teşkil eder burada açık bir isyan yerine zulme karşı bir kaçış söz konusudur.

Masalların çoğunda yöneticiye karşı başkaldırı, toplumsal adaletsizliğe ve eşitsizliğe karşı bir eleştiri olarak işlenir. Bu başkaldırıları bazen sembolik direnişle bazen de doğrudan eylemlerle kendini gösterir. Masallar, halkın ve bireylerin, adaletsiz yönetimlere ve otoritelere karşı nasıl direnebileceğini ve bu direnişin toplumsal değişim yaratabileceğini vurgular. Masallar, otoriteye ve toplumsal düzene karşı direniş ve başkaldırı temalarını farklı biçimlerde işler. Bu masallarda, yöneticiye doğrudan ya da

dolaylı olarak karşı çıkışlar, toplumun alt tabakalarının üst sınıflara karşı gösterdiği direnişi ve adalet arayışını yansıtır. Her masal, yoksulluk, adaletsizlik ve otoriteye karşı mücadele bağlamında ortak bir alt temayı paylaşır. Toplumun zayıf ve mazlum kesimlerinin pasif ya da aktif direnişi gibi. Yöneticilere karşı başkaldırı, yoksulluk temasında önemli bir yer tutar çünkü yoksulluk, bireylerin yaşam standartlarını düşürmekle kalmaz aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin de derinleşmesine neden olur. Yoksulluk yaşayan bireyler ve gruplar, çoğu zaman ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan yönetici sınıf tarafından dışlanmış ve sömürülmüş hissederler. Bu duygular, zamanla birikerek yönetime ve sisteme karşı isyana dönüşebilir

Yoksulluk, genellikle kaynakların adaletsiz dağılımı sonucunda ortaya çıkar. Yöneticiler, ekonomik ve siyasal güce sahip olan sınıfı temsil ederken yoksul kesimler bu kaynaklardan yoksun bırakılır. Bu durum, yöneticilerin zenginliği elinde tutarken yoksulları dışlaması şeklinde algılanır. Eşitsizliğin büyümesi, yoksul kesimlerde yöneticilere karşı bir öfke birikimine yol açar. Örneğin, Fransız Devrimi sırasında yoksul halk, aristokratların lüks içinde yaşarken kendilerinin açlık çekmesini adaletsiz bulmuş ve bu eşitsizlik isyanı tetiklemiştir. Yoksulluk sadece maddi kaynaklardan yoksun kalmayı değil aynı zamanda toplumsal olarak dışlanmayı da ifade eder. Yoksul bireyler, eğitim, sağlık ve diğer temel hizmetlere erişimden mahrum bırakıldıklarında, yöneticilere karşı güvensizlik ve öfke hissederler. Yöneticiler, bu kesimlerin ihtiyaçlarını göz ardı ettiğinde, yoksullar kendilerini sistemin dışında bırakılmış hissederler ve bu da başkaldırıya neden olabilir. Frantz Fanon gibi düşünürler, bu dışlanmanın insanların varoluşsal bir başkaldırıya yönelmesine yol açabileceğini savunurlar.

Yoksulluk genellikle işçi sınıfının ya da emekçilerin ekonomik olarak sömürülmesiyle bağlantılıdır. Kapitalist sistemlerde, yönetici sınıf işgücünü ucuz işçilikle sömürürken emekçiler zenginlikten pay alamaz. Bu durum, işçi sınıfında yönetici sınıfa karşı derin bir hoşnutsuzluk yaratır. Karl Marx, yoksul işçi sınıfının (proletarya), bu sömürüden dolayı kapitalist düzene karşı başkaldıracağını ve sınıfsal bir devrim gerçekleştireceğini savunur. Yönetici sınıfın ekonomik çıkarları ile yoksul kesimlerin yaşam koşulları arasındaki bu çelişki, başkaldırının temel nedenlerinden biridir. Yoksul bireyler, temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma geldiklerinde hayatta kalma mücadelesi verirler. Bu durum, toplumun yöneticilerinin bu ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kaldığını düşündüklerinde isyan etmelerine neden olabilir. Yoksulluk, bireyleri açlık, barınma ve sağlık gibi temel insani haklardan mahrum bıraktığında, yöneticilerin bu sorunları çözmedeki

başarısızlığına karşı bir öfke oluşur. Victor Hugo'nun *Sefiller* adlı eserinde, halkın açlık ve sefalet içinde yaşamaya zorlanması, yöneticilere karşı başkaldırının ana temalarından biridir.

Yoksulluk içinde yaşayan bireyler, sosyal hareketlilikten mahrum kalır. Yani, ekonomik durumlarını iyileştirmek için fırsatlara sahip olamazlar. Bu umutsuzluk, toplumun statükosunu koruyan yöneticilere karşı bir nefret duygusu oluşturabilir. Yoksul bireyler, kendi çabalarıyla ekonomik durumlarını iyileştiremeyeceklerini düşündüklerinde, bu sosyal hareketsizlik hissi, mevcut sisteme ve yöneticilere karşı isyan etmelerine yol açabilir. Antonio Gramsci, bu durumu “hegemonya” kavramıyla açıklayarak, yönetici sınıfın ideolojik baskı yoluyla yoksul kesimlerin umutlarını yok ettiğini savunur. Yoksulluk, aynı zamanda bireylerde direniş ve kimlik arayışını tetikleyebilir. Yoksul kesimler, kendi kimliklerini oluşturma sürecinde mevcut iktidara karşı başkaldırını bir varoluşsal mücadele olarak görebilir. Bu bağlamda, başkaldırı bir hak arayışı, haysiyet mücadelesi ve toplumsal adalet talebi olarak ortaya çıkar. Bu temada, bireylerin yoksulluktan çıkış yolu bulma mücadelesi, çoğu zaman mevcut yöneticilere karşı bir direnişle birleşir.

Yöneticilere karşı başkaldırının yoksullukla bağlantısı, temel olarak ekonomik eşitsizlik, adaletsizlik, sosyal dışlanma, temel ihtiyaçların karşılanamaması ve bireylerin kendilerini yönetim sistemi karşısında güçsüz hissetmeleri ile ilişkilidir. Yoksulluk bu bağlamda, bireylerin ve toplulukların sistemle olan çatışmalarını derinleştirir ve yöneticilere karşı başkaldırının bir aracı haline gelir (Aliefendioğlu, 2002).

4.3. Toplumsal Yoksulluk

Toplumsal yoksulluk, edebi eserlerde sıkça ele alınan derin ve çok yönlü bir olgu olup özellikle Fakir Baykurt ve Kemal Tahir gibi Türk edebiyatının önemli yazarları tarafından ele alınmıştır. Bu yazarlar, yoksulluğu sadece bireysel bir ekonomik yetersizlik olarak değil, toplumsal ve yapısal bir sorun olarak değerlendirerek yoksulluğun altında yatan toplumsal dinamiklere dikkat çekmişlerdir. Yılmaz ve Güllüpınar (2020) çalışmasında toplumsal yoksulluk kavramını, Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in eserleri bağlamında inceleyerek bu sorunun toplumsal yapının derinliklerinde yatan adaletsizlikler ve dengesizliklerden kaynaklandığını vurgulamışlardır. Yazarlar, yoksulluğun sadece ekonomik değil aynı zamanda toplumsal adaletsizliklerin bir yansıması olduğunu savunmuşlardır. Onun eserlerinde, yoksulluk yalnızca maddi bir eksiklik değil aynı

zamanda bireylerin ve toplulukların haklarının ve fırsatlarının sınırlanmasıyla ortaya çıkan bir durumdur. Baykurt'un özellikle köy romanlarında, kırsal kesimde yaşayan yoksul köylülerin zengin toprak sahipleri ve devlet yetkilileriyle olan mücadelesi derinlemesine işlenmiştir. Bu bağlamda Baykurt, yoksulluğu, bireylerin toplumsal sınıf hiyerarşisinde nasıl dezavantajlı bir konuma itildiği ve bu durumun nasıl kalıcı bir toplumsal sorun haline geldiğini göstermektedir. Diğer taraftan Kemal Tahir ise yoksulluk olgusunu daha çok bireysel mücadeleler üzerinden ele almıştır. Tahir'in eserlerinde bireylerin yaşadığı yoksulluk, toplumsal yapının bir yansıması olarak görülse de onun karakterleri genellikle bu yoksulluğa karşı bireysel direnç ve çabalarla mücadele etmektedir. Kemal Tahir'in romanlarında toplumsal sınıf çatışmalarından ziyade bireylerin içinde bulundukları durumu değiştirmek için verdikleri kişisel savaşlar ön plandadır.

Toplumsal yoksulluk, bireylerin ve grupların sadece ekonomik kaynaklardan değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve politik kaynaklardan da mahrum bırakılmalarını ifade eder. Yoksulluk, yalnızca gelir eksikliği değil aynı zamanda bireylerin yaşam standartlarını yükseltme fırsatlarının kısıtlanmasını da içerir (Hulme ve Shepherd, 2003). Ekonomik açıdan yoksulluk, temel ihtiyaçların (gıda, barınma, sağlık, eğitim) karşılanamaması durumu olarak tanımlanır. Dünya Bankası, yoksulluğu “günlük 2,15 ABD doları” gelir sınırının altına düşme olarak ölçer ancak bu dar tanım, toplumsal yoksulluğun tüm boyutlarını kapsamaz. Ekonomik kaynaklar açısından yoksul olan bireyler sadece gelir eksikliği değil aynı zamanda işsizlik, güvencesiz çalışma koşulları ve sosyal koruma ağlarının eksikliği ile de mücadele eder.

Hobsbawm' a göre, yoksul toplumun temel görünümü, insanların büyük bir oranda ve belirsiz şekilde “kayıt dışı” ya da “paralel” ekonomiye kaymaları olarak ifade edilmektedir. Böyle bir ekonomik yapı içinde yer alan erkekler, kadınlar ve çocuklar, kimse nasıl olduğunu tam olarak bilme de küçük işler, hizmetler, geçici işler, küçük çaplı ticari faaliyetlerle yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar (Hobsbawm, 1996).

Sosyologlar, yoksulluğu yalnızca bireysel bir sorun olarak değil yapısal, toplumsal sorun olarak ele alır. Yoksulluğun bireylerin sadece maddi eksikliklerini değil aynı zamanda sosyal sermaye ve kültürel sermayeden yoksun olma durumunu da içerdiğini belirtir. Toplumsal yoksulluk, bireylerin toplum içinde kendilerini geliştirebilecekleri fırsatlardan mahrum kalmalarını ifade eder. Bu durum, eğitim, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal güvenlik sistemlerinden yararlanamama gibi etmenlerle ilişkilidir. Yoksulluğun

ölçümünde tek ölçüt ve yaklaşımın bulunmaması, yoksulluk olgusunun kavranmasını güçleştirmektedir. Yoksulluğun ölçümünde başlıca iki yaklaşımdan söz etmek mümkündür (Bourdieu, 2000'den akt.: Aktan: 2002)

Toplumsal yoksulluk, politik anlamda da insanların toplumsal karar alma süreçlerinden dışlanmasını içerir. Amartya Sen, yoksulluğu yalnızca gelir eksikliği olarak değil "kapasite eksikliği" olarak tanımlar. Yani, bireyler, temel hak ve hizmetlere ulaşmak için gerekli politik haklardan ve özgürlüklerden mahrum bırakıldıklarında da yoksulluk içinde sayılırlar. Bu tanım, insanların siyasal temsil hakkına sahip olmamalarını, demokratik süreçlere katılamamalarını ve seslerinin duyulmadığı durumları da yoksulluk çerçevesinde ele alır.

Kültürel açıdan yoksulluk, bireylerin kendi kültürel kimliklerini ifade etme ve toplum içinde yer edinme fırsatlarından mahrum kalması olarak tanımlanabilir. Kültürel yoksulluk, özellikle azınlık grupların marjinalleştirilmesi ve toplumun ana akım normlarına uymayan bireylerin dışlanması ile ilgilidir. Stuart Hall gibi kültürel teorisyenler, yoksulluğu kültürel ayrımcılık ve kimlik mücadelesi bağlamında ele alarak, kültürel yoksulluğun bireylerin topluma katılma yeteneklerini nasıl sınırladığını incelemişlerdir.

Yoksulluk, bireylerde sadece maddi değil aynı zamanda psikolojik yoksunluk da yaratır. Abraham Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, bireylerin temel fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları karşılanmadığında, kendilerini gerçekleştirme ve sosyal katılım gibi üst düzey ihtiyaçlara ulaşmaları zorlaşır. Toplumsal yoksulluk, bireylerin topluma katkı sağlama ve sosyal çevrelerinde kabul görme fırsatlarını engeller bu da depresyon, çaresizlik ve sosyal izolasyon gibi psikolojik sorunlara yol açar.

Tarihsel olarak yoksulluk, savaşlar, sömürgecilik ve ekonomik krizler sonucunda toplumların geniş kesimlerinin maruz kaldığı bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin, Orta Çağ Avrupası'nda feodal sistemde köylüler, ekonomik kaynaklardan yoksun bırakılarak toplumsal hiyerarşinin en alt katmanında yer almışlardır. Sanayi devrimiyle birlikte işçi sınıfının kentlerde yoksulluk içinde yaşaması da toplumsal yoksulluğun tarihsel boyutlarından biridir. Charles Dickens gibi yazarlar, bu dönemde yoksulluğu sosyal adaletsizlikle ilişkilendirmiştir.

Yoksulluk, çevresel faktörlerle de ilişkilidir. Çevreye erişim, temiz su, sağlıklı hava ve doğal kaynakların adil paylaşımı, toplumsal yoksullukla bağlantılıdır. Birleşmiş Milletler

bu durumu "*çevresel yoksulluk*" olarak adlandırır ve çevresel bozulmaların genellikle yoksul kesimleri daha fazla etkilediğine dikkat çeker. Yoksul kesimler, çevresel felaketlere daha açık bölgelerde yaşar ve kaynaklara erişimleri kısıtlı olduğundan, bu durum toplumsal yoksulluğu derinleştirir.

Küresel düzeyde, yoksulluk farklı toplumlarda farklı şekillerde tezahür eder. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) gibi uluslararası örgütler, yoksulluğu küresel bir problem olarak ele alır ve gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki eşitsizliklerin, yoksulluğun temel nedenlerinden biri olduğunu vurgular. Yoksulluğun küresel bağlamdaki tanımı gelir eşitsizlikleri, kaynaklara erişim ve küresel ekonomik sistemdeki dengesizlikler ile ilgilidir.

Toplumsal yoksulluk sadece ekonomik bir mesele olarak değil aynı zamanda bireylerin toplumun tüm alanlarına katılımını kısıtlayan çok boyutlu bir sorun olarak ele alınmalıdır. Farklı kaynaklardan elde edilen tanımlara göre yoksulluk bireylerin yaşam standartlarını etkileyen maddi, sosyal, kültürel ve politik engellerin bir sonucudur. Yoksulluğun kapsamlı bir şekilde ele alınması, bu engellerin ortadan kaldırılması için toplumsal adalet, eşitlik ve fırsatların artırılmasını gerektirir (Townsend, 1993).

Türk masallarında toplumsal yoksulluk teması, genellikle sosyal adaletsizlik, sınıfsal farklar, imkansızlıklar ve yoksul insanların kaderiyle barışık yaşam sürmesi gibi konular etrafında işlenir. Keloğlan masalları ve diğer halk masallarında, yoksulluk içinde yaşayan kahramanlar, toplumsal hiyerarşide alt sınıfları temsil eder. Ancak bu masallarda, yoksulluk yalnızca ekonomik bir durum değil aynı zamanda ahlaki bir sınav, sabır ve azimle yenilebilecek bir engel olarak sunulur.

Keloğlan masalları, toplumsal yoksulluğun en belirgin olarak işlendiği Türk halk anlatılarından. Keloğlan, genellikle fakir bir köylü çocuğu olarak tasvir edilir. Maddi olarak çok az şeye sahip olsa da zekâsı, cesareti ve dürüstlüğüyle zenginleşir ve toplumsal sınıfını aşar. Bu masallarda yoksulluk, bir erdem ve bilgelik kaynağı olarak sunulur. Keloğlan'ın yoksulluğu, zenginlere veya güçlü yönetici figürlere (örneğin padişah) karşı adalet ve ahlakın sembolüdür. Zenginlik, masalın sonunda ödül olarak gelse de asıl değer verilen şey Keloğlan'ın manevi zenginliğidir.

Benli Bahri masalında, toplumsal yoksulluk belirgin bir temadır. Kız, toplumsal yoksulluğun vücut bulmuş halidir. Kulübede yaşaması, sahip olduğu tek varlığının bir pösteki ve kırık testi olması, onun yoksulluğunu ve toplumdaki marjinalleşmiş konumunu

açıkça gösterir. Ancak kız, inanç ve azmi sayesinde bu yoksulluk döngüsünü kırar. Yoksulluk, masalın temel bir unsuru olarak kızın karakter gelişimini ve masalın ilerlemesini sağlar. Yoksulluk içindeki kahraman, hayatını idame ettirmekte zorlanır ancak kaderini değiştiren bir maceraya çıkar. Yoksulluk, onun cesaretini ve çalışkanlığını sınavan bir durumdur. Bu masalda yoksulluk, bireyin ahlaki değerlerini ve hayatta kalma mücadelesini sembolize eder. Masalın sonunda kahramanın ödüllendirilmesi, halk masallarında yoksulluğun geçici bir engel olduğunu ve çaba ile üstesinden gelinebileceğini vurgular.

Ağlayan Nar, Gülen Nar masalında toplumsal yoksulluk, ana kahramanın hayatındaki temel zorluk olarak sunulur. Fakir bir adamın elindeki tek kaynak olan narların ağlaması ve gülmesi gibi sembollerle yoksulluğun zorlayıcı fakat mucizevi bir şekilde aşılabileceği işlenir. Bu masalda, yoksulluk ahlaki dersler içerir ve sabır, umut ve inanç gibi değerlerle ilişkilendirilir. Kahramanın yoksul olması, onun zengin bir yaşamdan ziyade içsel bir zenginliğe ulaşma çabasını sembolize eder.

Sabır Taşı, özellikle toplumsal yoksulluğun insani yönlerini ele alan bir masaldır. Bu masalda, yoksul bir insanın sabrı ve çektiği sıkıntılar, sonunda bir ödülle karşılık bulur. Sabır taşı, insanın dayanma gücünü ve içsel zenginliğini simgeler. Yoksulluk, burada bir sınav olarak görülür; birey sabrını ve inancını korursa, sonunda mutlu sona ulaşır. Masal, kızın ailesinin başka bir memlekete göç etme zorunluluğuyla yoksulluğun ve güvencesizliğin toplumsal etkilerini vurgular. Kızın, çingene kızı tarafından yerinden edilmesi ise sınıfsal eşitsizliklerin ve toplumsal hiyerarşinin bir göstergesidir. Çingene kızının hile yoluyla elde ettiği mevki, toplumsal adaletin olmadığı bir durumu simgeler.

Fesleğenci Kız masalının diğer bir önemli teması, toplumsal yoksulluktur. Fesleğenci Kızı, bahçıvan kızıdır ve sosyal olarak alt bir sınıfta yer alır. Beyoğlu'nun, Fesleğenci Kızı ile olan ilişkisinin toplumdaki sınıf farklarını nasıl etkilediği ve bu ilişki üzerinden yaşanan çatışmalar, yoksulluğun toplumdaki etkisini gözler önüne serer. Beyoğlu'nun, Fesleğenci Kızı ile evlenmek istemesi ancak bunu toplumun yargılarından korkarak ertelemesi, sosyal sınıf ayrımının bireyler üzerindeki baskısını gösterir. Kızın çocuklarını Beyoğlu'nun bahçesine göndermesi ve onların orada söylemiş olduğu türkü, sosyal sınıfın yoksulluktan nasıl etkilendiğini ve çocukların da bu yapının içinde nasıl var olduklarını ortaya koyar. Çocukların Beyoğlu'nun dikkatini çekmesi, aslında toplumsal bağların ve sınıf farklılıklarının nasıl kırılabileceğine dair bir umudu da simgeler. "Fesleğenci Kız" masalı hem pasif itaatsizlik hem de toplumsal yoksulluk temalarını iç

içe geçmiş bir şekilde ele alarak bireylerin sosyal hiyerarşiler içindeki yerlerini sorgulamalarına olanak tanır. Kızın gösterdiği cesaret ve Beyoğlu ile olan ilişkisi, sosyal sınıf ve cinsiyet konularında derinlemesine bir inceleme sunmaktadır. Masal, toplumsal normlara karşı bireysel bir direnişin ve aşkın nasıl var olabileceğine dair güçlü bir anlatım sergilemektedir.

Keloğlan ile Köse masalında Keloğlan ve Köse arasındaki çatışma aynı zamanda sosyal sınıf farklarını da ortaya koyar. Keloğlan, köyde annesiyle fakir bir hayat sürerken Köse zengin ve nüfuzlu bir adamdır. Keloğlan'ın yoksulluğu sadece maddi bir eksiklik değil aynı zamanda sosyal statü eksikliğini de yansıtır. Ancak, masal boyunca Keloğlan, zekâsı ve azmi sayesinde bu sınıfsal engelleri aşar. Keloğlan'ın fakirliği, masalın ana dinamiğini oluştururken toplumsal yoksulluk temasını da güçlendirir. Keloğlan'ın fiziksel güç yerine zekaya başvurması, yoksul ve alt sınıftan bir karakterin sınıf atlama çabasını simgeler. Bu bağlamda, Keloğlan'ın yoksulluğa karşı direnişi, zenginlerin baskıcı otoritesine karşı yoksul halkın umut kaynağı olarak okunabilir. Toplumun ezilen kesimlerinin, toplumsal ve ekonomik sınırlamaları aşarak güçlü ve baskıcı figürlere karşı zafer kazanabileceği mesajını verir.

Yedi Kardeşler masalında, yedi kardeşin ailenin maddi durumu üzerinde pek bir bilgi verilmemekle birlikte, bu durumun yoksullukla ilişkili olduğu ve kardeşlerin hayatta kalma mücadelesinin arka planda yattığı görülmektedir. Kızın, kardeşlerini bulmak için yola çıkması hem dayanışma hem de aile bağlarının güçlü olduğunun bir göstergesidir. Kızın, kardeşlerine olan sevgisi ve onlarla yeniden bir araya gelme arzusu, toplumsal yardımlaşmanın önemini vurgular. Aynı zamanda kızın yolda karşılaştığı zorluklar ve Devanasının kıskançlığı, yoksulluğun getirdiği çatışmaları da açığa çıkarır. Kedi karakterinin, kıskançlığı nedeniyle ortaya çıkan çatışma, yoksulluk içinde mücadele eden insanların birbirlerine düşmanlık beslememesi gerektiğinin altını çizer.

Çiftçi Mehmet Ağa, masalın ana teması yoksulluktur. Çiftçi Mehmet Ağa'nın kısıtlı kaynaklara sahip olması, yoksulluğun bir motif olarak sürekli olarak vurgulandığını gösterir. Masal, toplumsal yoksulluğun bireylerin yaşamını nasıl etkilediğini gösterir. Yoksulluk sadece ekonomik bir sorun değil aynı zamanda toplumsal adaletsizliklerin bir yansıması olarak ele alınabilir.

Dünyanın Tadı masalında, toplumsal yoksulluğun ve sınıf farklarının derin etkilerini gözler önüne serer. Küçük kızın padişah tarafından bir yoksul olan Tembel Ahmet'e

verilmesi, yoksulluğun bir cezalandırma aracı olarak kullanıldığını gösterir. Padişah, küçük kızını sevmediğini düşünerek onu yoksulluk içinde yaşamaya mahkûm eder. Bu, üst sınıfların alt sınıfları küçümsemesi ve adaletsizliklerin nasıl kökleştiğinin bir göstergesidir. Yoksulluk içinde yaşayan Tembel Ahmet'in annesi ve eşi, toplumda fakirliğin nasıl bir kısır döngüye dönüştüğünü de gösterir. Ahmet'in tembelliği, toplumdaki birçok yoksul insanın içine düştüğü ataleti temsil ederken eşinin onu çalışmaya zorlaması ve sonunda onun bir tüccara dönüşmesi, azmin ve çalışmanın fakirlikten kurtulmanın yolu olduğunu gösterir.

Akıllı Kız masalında amca ve babanın arasındaki çatışma, yoksulluk temasıyla ilişkilendirilebilir. Masalda, kız ve oğlan arasındaki rekabet sembolik olarak iki farklı sınıfın ya da ekonomik seviyenin mücadelesi olarak görülebilir. Amcanın hakareti, babanın kız çocuklarına sahip olmasından dolayı yoksul veya değersiz görüldüğünü ima eder. Bu, toplumdaki cinsiyet eşitsizliğine ve yoksulluğa dayalı önyargılara işaret eder. Erkek evlat sahibi olmanın statü kazandırdığı bir toplumda, kız çocuğu olanlar küçümsenebilir.

Hızır masalı, toplumdaki eşitsizlikleri ve yoksullukla nasıl başa çıkıldığını ele alır. Fakir adamın ailesi açlıkla mücadele ederken padişahın servetinin ve gücünün karşısında çaresizlik içindedir. Burada, fakir halkın yoksulluk içinde yaşarken zenginlerin bolluk içinde olduğu bir toplum eleştirisi yapılır. Padişahın adaleti, yoksul bir adamı yalan söylediği için cezalandırmak yerine onun çaresizliğini anlamasında yatar.

Büyülü Fasulyeler masalında, yoksul bir çocuğun büyülü fasulyeler aracılığıyla zenginliğe kavuşması anlatılır. Yoksulluk, çocuğun hayal gücü ve azmiyle aşılabilecek bir engel olarak tasvir edilmiştir. Masal, toplumsal yoksulluğun sınırlarını, hayal gücü ve cesaret ile aşılabileceğini vurgular. Bu anlatıda, yoksulluk bir bakıma toplumsal hiyerarşiyi kırabilecek büyülü bir fırsat olarak da sunulur.

Süpürgeci Baba masalı, fakirliğin ve sade bir hayatın erdemlerini öne çıkaran bir masaldır. Fakir bir süpürgecinin, karşılaştığı zorlukları sabır ve bilgelikle aştığı anlatılır. Yoksulluk, burada bir eksiklikten çok manevi bir derinlik ve karakterin gelişmesi için bir fırsat olarak değerlendirilir. Süpürgeci Baba'nın yoksulluğu, onun insanlara olan yardımseverliğini ve içsel gücünü gösterir.

Koca Nine ile Tilki masalında yoksul bir kadının, kurnaz bir tilkiyle olan macerası anlatılır. Koca Nine'nin yoksul olması, onun çaresizliğini ve zorluklarla nasıl başa

çıkıldığını vurgular. Yoksulluk, burada toplumsal dışlanmışlık ve güçsüzlüğü temsil eder. Ancak nine, zekâsı ve sabrı sayesinde tilkiyi alt eder ve yoksulluğun getirdiği çaresizlikten kurtulur.

Kediler Padişahı masalında, yoksulluk çeken bir köylünün, kedilerin padişahı ile olan macerasını anlatır. Yoksulluk, burada toplumsal adaletsizlik ve zayıflıkla ilişkilendirilir, ancak köylü karakterin dürüstlüğü ve iyiliği, onun sonunda ödüllendirilmesini sağlar. Masal, yoksulluğun her zaman olumsuz bir durum olmadığını, bilgelik ve dürüstlikle aşılabileceğini anlatır.

Kara Tavuk masalında, hamalın yoksulluğunu aşma girişimi, ihtiyaçlarını tatmin etme çabasıyla şekillenir. Ancak bu ihtiyaçlar, sadece fiziksel değil aynı zamanda manevi ve sosyal boyutlar da içerir. Hamal, çocuklarının açlığını gidermek için bir tavuk alır ama bu tavuk, zamanla daha büyük bir servete dönüşür. Masal, maddi ihtiyaçların nasıl manevi değerlerle iç içe geçebileceğini gösterir. Toplumsal yoksulluk sadece bir bireyin ya da ailenin ekonomik sıkıntılarıyla sınırlı değildir. Hamalın yaşadığı yoksulluk, toplumun geneline yayılan bir sorun olarak görülür ve bu, karakterlerin kaderlerini doğrudan etkiler.

Balıkçı Güzeli masalında, oğlanın balıkçı olması, onun toplumsal statüsünü ve yoksulluğunu açıkça ortaya koyar. Saraya alındığında ve cariye gibi muamele gördüğünde onun yoksul kökenine duyulan küçümseme daha belirgin hale gelir. Sultan'ın kızı tarafından balık tablasıyla aşağılanması, toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizliği ve bu eşitsizliklerin nasıl derin yaralar açabileceğini vurgular.

Tencerecik masalı, yoksulluk ve günlük yaşam zorlukları, bu masalda bir tencere etrafında şekillenir. Tencerecik hem bir sembol hem de kahramanın hayatını idame ettirme çabasının göstergesidir. Yoksulluk bura masalda temel ihtiyaçların karşılanamaması üzerinden işlenir ancak masalın sonunda kahramanın çabaları karşılık bulur ve yoksulluğun üstesinden gelinir. Masalın ana karakterleri olan anne ve kız, toplumsal yoksulluğun pençesinde yaşayan bireylerdir. Yoksulluk, onların yaşamını şekillendiren temel unsurdur. Kızın, ekmek almak yerine bir tencere alması, yoksulluk içindeki insanların bazen mantıklı olmayan seçimler yapabileceklerini gösterir. Tencere, zamanla yoksulluktan kurtuluşun bir simgesi haline gelir.

Bir Göze Bir Gül masalında Zembilli Baba'nın fakirliği, masalın merkezinde yer alır. Fakir bir oduncu olan Zembilli Baba'nın kızı, güzelliği sayesinde şehzadenin ilgisini çeker. Kızın toplumsal hiyerarşinin en üstündeki bir kişiyle, yani şehzade ile

evlendirilmesi, yoksul bir ailenin ekonomik ve sosyal olarak yükselmesi anlamına gelebilecek bir fırsat olarak görülür. Ancak bu fırsat, kıskanç ve kötü niyetli karakterler tarafından baltalanır. Yardımsever görünümlü kocakarının kızı yerine kendi kızını saraya götürmesi, toplumsal sınıflar arasındaki çatışmayı ve fakirlerin her zaman fırsatları elinde tutamayışını simgeler. Bu masalda, yoksulların kaderleri üzerinde ne kadar az kontrol sahibi oldukları ve fırsatların adaletsizlik ve hile ile ellerinden alınabileceği vurgulanır.

Elmas Beşik masalında, Bahtiyar'ın periler tarafından büyüyle hapsedilmesi ve Gülbahar'ın onu kurtarma çabası üzerinden toplumsal yoksulluk ve azim temalarını işler. Gülbahar'ın sarayı terk etmesi, zenginlik ve refah içindeki saray hayatını bir kenara bırakarak daha belirsiz ve zorlu bir hayatı seçmesi, toplumda zengin olanın her zaman mutlu olmayabileceği fikrini de simgeler. Saray ve zenginlik, mutluluğun garantisi değildir aksine masal boyunca zorluklar ve ihtiyaçlar üzerinden ilerleyen bir masal vardır. Bahtiyar'ın periler tarafından hapsedilmesi, toplumsal olarak güçlü olanın bile dışsal kuvvetlerce mağdur olabileceğini gösterir. Bahtiyar'ın bu durumu, bir anlamda toplumsal hiyerarşide düşüşü ve yoksulluğa (hapsedilme, özgürlüğün kısıtlanması) karşı bir mücadeleyi sembolize eder.

Menekşe Yaprığında İncinen Kızım masalında yaşlı kadının yaşamı, yoksullukla doludur ve çamaşır yıkayarak geçim sağlamaktadır. Bu durum, onun dayanışma ve yardımlaşma ihtiyaçlarını ortaya koyar. Kadının hayali, bir kız çocuğuna sahip olmaktır; bu durum kadının yalnızlığını ve yoksulluğunu aşma arzusunu simgeler. Menekşe Yaprığından İncinen Kız, onun ruh halini ve umutlarını temsil eder. Kadının kızıyla kurduğu diyaloglar, aslında kendi iç dünyasında yaptığı bir tür monologdur ve bu, onun toplumsal hayattan kopuşunu gösterir. Ayrıca, kızın güzelliğinin duyulması, halkın yaşlı kadına karşı duyduğu sempatiyi artırır. Bu durum, toplumun dayanışma ve birlik olma arzusunu da gösterir.

Akıllı ile Fakir masalında Ahmet'in maddi açıdan yoksul olması, toplumun ekonomik eşitsizliklere dayalı bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Ancak Ahmet bu durumu kabullenmek yerine zekâ ve bilgelik ile bu yoksullukla başa çıkmayı tercih eder. Ahmet'in günlük çiftlik işleri ile geçimini sağlaması, yoksulluğun birey üzerindeki fiziksel çabasını ve emeğe dayalı yaşamını yansıtır. Ahmet'in fakirliği, köy halkı tarafından dikkat çeker. Bu durum toplumun yoksulluğa karşı genel algısını ve zenginlik ile zekâ arasında otomatik bir bağ kurma eğilimini gösterir. Ahmet'in "zenginlik" kavramını sadece maddiyatla değil bilgelik, dürüstlük ve manevi değerlerle

ilişkilendirmesi, toplumun maddi zenginliğe dayalı algısını sorgulatır. Ahmet'in fakir olmasına rağmen saygı gören biri olması, zenginlik kavramını geniş bir perspektiften ele alır. Bu durum yoksulluk karşısında bireysel gücün önemine dikkat çeker. Ahmet'in yaşam stratejileri ve bilgelik dolu sözleri, köylülere yoksullukla başa çıkma konusunda ilham verir. Bu, bireysel başarıların topluma olumlu etkileri olabileceğini gösterir. Ahmet'in fakir olması, toplumda zengin ile fakir arasındaki sınıf farklılıklarına işaret eder. Ancak, zenginlik ve fakirlik arasındaki bu sınırların, bireyin manevi ve zihinsel gücü ile aşılabileceği mesajını taşır. Ahmet, zekâ ve bilgelik sayesinde toplumun yoksullukla ilgili algılarını sorgulatır ve yoksulluğun sadece maddi şartlardan ibaret olmadığını gösterir. Akıllı ile Fakir masalında toplumsal yoksulluk temasının bireysel düzeyde nasıl ele alınabileceği ve zekâ, bilgelik gibi manevi değerlerle fakirliğin üstesinden gelinebileceği anlatılır. Topluma, maddi varlıkların geçici olduğu, asıl zenginliğin ise insanın içindeki değerlerde saklı bulunduğu mesajını verir.

Güzellik Ağacı masalında, yönetici ile halk arasındaki ilişkiyi ve yöneticinin kendi mutsuzluğunu nasıl aşacağını anlatırken dolaylı yoldan bir eleştiri sunar. Toplumsal yoksulluk teması da doğrudan işlenmemekle birlikte ülkedeki eksikliklerin giderilmesi ve halkın refah düzeyinin artırılması gibi dolaylı ifadelerle ilişkilendirilebilir. Masalın ana çatışması, Sultan'ın mutsuzluğuna çözüm bulma çabasıdır. Ancak bu çatışma bir isyan veya otoriteye karşı doğrudan bir başkaldırı şeklinde değil vezirin bilgece tavsiyeleriyle çözülür. Vezir, Sultan'ı kendi ülkesinin kalkınması için çalışmaya yönlendirerek onun sıkıntısını giderir. Bu durum, otoritenin pasif bir şekilde sorgulanması ve yöneticinin halkın ihtiyaçlarına hizmet ederek kendi tatminini bulması gerektiği mesajını taşır. Sultan'ın mutsuzluğu, halkın refahı ile ilişkilendirilmiş ve dolaylı bir eleştiri yapılmıştır. Bilgenin sunduğu çözüm ise Sultan'ın dikkatini farklı bir yöne çekip yeniden mutsuz olmasına neden olur. Burada yöneticinin sürekli tatminsizliği ve eksiklik arayışı, yönetsel kararsızlık veya israf temalarını dolaylı bir eleştiri olarak okuyabiliriz. Toplumsal yoksulluk doğrudan bir tema olarak işlenmese de masaldaki bazı unsurlar bu konuya dair ipuçları sunar. Vezirin önerisi, ülkenin kalkınması ve güzelleştirilmesi yönündedir. Bu, yöneticinin refahının ve mutluluğunun, halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesine bağlı olduğu mesajını taşır. Dolaylı olarak masal başta ülkede bir yoksulluk veya eksiklik olduğunu ima eder. Saray bahçesine yaşam suyu ve güzellik ağacı eklenmesi, hayatın kutsallığını ve insanların birlikte barış içinde yaşamasını simgeler. Bu metaforlar hem maddi hem manevi yoksulluğun giderilmesine yönelik bir arzuyu yansıtır.

Sultan'ın çocukları, babalarının mutsuzluğunu gidermek için büyük fedakarlıklar yapar. Masal boyunca zorlukların üstesinden gelirken dayanışma ve emek temaları vurgulanır. Bu süreç, toplumun kolektif çabasıyla sorunların üstesinden gelebileceği mesajını içerir. Toplumsal yoksulluk da masalda dolaylı olarak işlenen bir temadır; kalkınma, eksikliklerin giderilmesi ve hayatın kutsallığına dair mesajlar bu temayı destekler.

Koca Koca Yoksul Adam Olur masalında toplumsal yoksulluk teması belirgin bir şekilde yer almakta ve hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ele alınmaktadır. Masal, yoksulluk ile zenginlik arasındaki dönüşüm ve bu durumların insanın karakterine ve değerlerine etkisi üzerinden toplumsal bir mesaj verir. Ali Bey'in mal varlığını kaybederek yoksul bir hayat sürmek zorunda kalması, zenginlik ve yoksulluk arasındaki dengesizliği ve bu durumun birey üzerindeki etkilerini gösterir. Köylülerin, Ali Bey'in yoksulluğuna acımasızca tepki göstermesi, yoksulların toplumda nasıl damgalandığını ve dışlandığını ortaya koyar. Ali Bey'in yoksullukla yüzleştikten sonra insanlık değerlerini keşfetmesi, toplumsal yoksulluğun sadece maddi değil manevi boyutlarına da işaret eder. Yoksulluğun, insanlara dayanıklılık, paylaşma ve empati gibi değerleri öğretmesi masalın temel mesajlarından biridir. Ali Bey'in bir zamanlar zenginlikten dolayı kibirli ve çevresine tepeden bakan bir kişi olması, sınıf farklarının toplumdaki davranış biçimlerini nasıl şekillendirdiğini eleştirir. Ali Bey'in yoksulluk içindeyken bir çocuğa yardım etmesi, yoksullukla başa çıkmada dayanışma ve yardımlaşmanın önemini vurgular. Masal, gerçek zenginliğin mal ve mülk değil insanın içindeki iyilik ve erdemler olduğunu vurgular. Ali Bey'in dönüşümü, zenginlik ve fakirlik kavramlarını sorgulatarak topluma farklı bir perspektif sunar. Masal, zenginlikten yoksulluğa düşüşün bireysel düzeyde bir kayıp gibi görünse de insanın değerlerini yeniden keşfetmesi için bir fırsat sunduğunu gösterir. Toplumda yoksullara karşı duyarsızlık ve ön yargıların eleştirilmesi, toplumsal yoksulluğun manevi boyutuna işaret eder. Bu masal, toplumsal yoksulluk temasını hem bireyin yaşamındaki etkileri hem de toplumdaki algısı üzerinden işler. Zenginlik ve fakirlik arasındaki geçişler, insanın içsel değerlerini ve toplumsal dayanışmanın önemini ön plana çıkarır. Masal, maddi zenginliğin geçici, insanlık değerlerinin ise kalıcı olduğunu vurgulayan önemli bir mesaj içerir.

Cüce ve Sihirli Lamba masalında toplumsal yoksulluk teması hem maddi yoksulluk hem de manevi bir boyutla ele alınmıştır. Masal, cücenin temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığı ve fakirlik içinde yaşadığı bir durumla başlar. Bu, toplumsal yoksulluğun birey üzerindeki etkilerini ve günlük yaşamın zorluklarını açıkça ortaya koyar. Cücenin

yoksulluk nedeniyle hissettiği duygusal durum, yoksulluğun sadece maddi değil aynı zamanda psikolojik bir sorun olduğunu gösterir. Cücenin zenginlik dileği, yoksulluğun maddi bir durum olarak algılanışını ve bunun üstesinden gelme çabasını temsil eder. Ancak bu zenginlik, toplumsal mutluluğu ve bireysel tatmini sağlamaz. Zenginliğin ardından gelen doyumsuzluk ve açgözlülük, maddi refahın toplumsal sorunları çözmek bir yana, yeni sorunlar doğurabileceğini gösterir. Cücenin güç kazanması, toplumdaki eşitsiz güç ilişkilerine ve otoritenin kötüye kullanılmasına işaret eder. Fakirlikten kurtulup zenginleşen bir bireyin, başkalarının yoksulluğunu nasıl artırabileceği ima edilir. Güç ve zenginlik sahibi olmanın mutluluk getirmemesi, adalet ve eşitlikten uzaklaşmanın birey ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini yansıtır. Cücenin sıradan bir hayata dönme isteği, yoksulluğun bir "yoksunluk" değil manevi bir özgürlük olarak da değerlendirilebileceğini gösterir. Cüce, maddi zenginlikten çok sade bir hayatın getirdiği mutluluğun ve huzurun asıl zenginlik olduğunu anlar. Masal, yoksullukla mücadeleyi bireysel bir mesaj üzerinden anlatarak toplumsal bir sorunu kişiselleştirir. Bu, sistemsal bir eleştiriden çok bireysel farkındalık ve mutluluk arayışını öne çıkarır. Masal, zenginlik ve gücün toplumsal sorunları çözmeye yetmeyeceğini, aksine yeni dengesizlikler yaratabileceğini anlatır. Masal, toplumsal yoksulluk temasını maddi ve manevi boyutlarıyla işler. Yoksulluktan kurtulmanın sadece maddi zenginlik veya güç kazanmakla değil içsel huzur ve mutluluğu bulmakla mümkün olabileceğini vurgular. Bu, okuyuculara önemli bir toplumsal ve bireysel mesaj sunar.

Ahu Melek masalında, toplumsal yoksulluk temasının doğrudan ele alınmasa da dolaylı olarak temanın işaret edildiği bazı unsurlar bulunmaktadır. Ahu Melek, altınları kullanarak altından bir öküz heykeli yaptırır ve bunu kaçış aracı olarak kullanır. Masalın bu bölümü, varlıklı bir çevreden (saraydan) yoksulluğa doğru bir geçişin hikayesini içerir. Özellikle saraydan uzaklaştıktan sonra Ahu Melek'in basit bir hayat sürmesi ve halk arasında yaşamaya başlaması, toplumsal tabakalaşmayı ve zengin yoksul farkını vurgular. Çöpçülerin, Ahu Melek'i çöpten alıp tedavi ettirmesi, toplumsal sınıflar arasındaki yardımlaşmaya bir örnektir. Çöpçüler toplumun en alt sınıfını temsil ederken Ahu Melek sarayın zenginliğini ve ayrıcalığını geride bırakmıştır. Yine de çöpçüler ona şefkat göstererek yoksul sınıfın dayanışmasını ve merhametini ortaya koyar. Aynı zamanda Ahu Melek'in mendil oyarak çöpçü ailesine ekonomik katkı sağlaması, yoksullukla başa çıkmak için emeğin ve bireysel çabanın önemine dikkat çeker. Ahu Melek'in çorba pişirerek Şehzade'nin ilgisini çekmesi, yoksul bir kızın sınıfsal engelleri aşma çabasını

sembolize eder. Bu sahne, ekonomik yetersizliğin yaratıcılık ve emekle aşılabileceğini ima eder. Çorbanın içine yüzük koyarak kimliğini ortaya çıkarması, sınıflar arası geçişte emek ve zekânın bir araç olarak kullanıldığını gösterir. Ahu Melek'in saraydan ayrıldıktan sonra saçlarını toplaması, elbiselerini değiştirmesi ve ayakkabı boyacılığı yapması, zenginlikten yoksulluğa geçişin fiziksel göstergeleridir. Bu durum, toplumsal yoksulluğun birey üzerinde yarattığı değişimleri vurgular. Çoban yanında çalışması, Ahu Melek'in hayatta kalmak için alt tabaka işlere yöneldiğini ve yoksulluk içinde ayakta kalmaya çalıştığını gösterir. Bu, yoksulluğun kişiyi yeni bir yaşam mücadelesine zorladığını yansıtır. Masalda toplumsal yoksulluk teması, saray yaşamı ile sıradan halk yaşamı arasındaki karşıtlık, çöpcülerle Ahu Melek'in dayanışması ve kızın yoksul bir hayat içinde ayakta kalma çabaları aracılığıyla işlenmiştir. Masal, toplumsal sınıflar arasındaki uçurumu dolaylı olarak vurgularken yoksulluğun bireyler arasındaki dayanışmayı artırabileceğini ve zenginliğin her zaman mutluluk getirmediğini ima eder.

Yedi Kardeşler masasında, toplumsal yoksulluk temasının çeşitli şekillerde işlendiği söylenebilir. Yedi kardeşin, doğacak çocuğun kız olmaması durumunda evi terk etme kararı, ailenin içinde bulunduğu maddi ve manevi yoksulluğun bir göstergesidir. Maddi yoksulluk, doğrudan dile getirilmese de bu kadar çocuklu bir ailenin yükünün ağır olduğunu ve bu durumun çocukların tepkilerine yol açtığını düşünebiliriz. Ayrıca kardeşlerin evi terk edip uzaklara gitmeleri, köy veya evde daha iyi bir hayat umudunun kalmadığını ima eder. Ebe, kız çocuğu doğmasına rağmen kara bayrak asarak kardeşleri kandırır. Bu durum, toplumsal adaletsizlik ve bireyler arası güven eksikliğini temsil eder. Ebe'nin bu davranışı, toplumsal bağların kopukluğunu ve bireylerin birbirine düşman olabildiğini gösterir. Yoksulluk, bu tür ilişkilerin sertleşmesine zemin hazırlayabilir. Kızın kardeşlerini bulmak için çıktığı yolculuk boyunca annesinin öğütlerine uymadığı için başarısız olması ve sonrasında doğru davranarak ilerlemesi, yoksulluk içinde büyüyen bireylerin hayatta kalma ve zorluklarla başa çıkma stratejilerini öğrenmesi gerektiğine işaret eder. Bu durum, bireysel yoksulluğun ve öğrenilmiş çaresizliğin aşılmasının sembolü olarak görülebilir. Devanasının kıza verdiği ateş, toplumdaki kıt kaynakların başkalarından temin edilmek zorunda olmasını simgeler. Ateş arayışı, yoksulluğun somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir; bu, masalda hayatta kalmak için temel ihtiyaçların nasıl önemli bir mücadele konusu olduğunu ortaya koyar. Kedinin kıskançlık nedeniyle ateşi söndürmesi ve sonrasında kızı Devanasına ifşa etmesi, toplumda kıskançlık ve dayanışma eksikliğinin yoksulluğu nasıl artırabileceğini gösterir.

Toplumsal yoksulluk, bireylerin birbirine destek olmak yerine zarar vermesiyle daha da derinleşir. Kızın ölümden dönmesi ve ailenin yeniden bir araya gelmesi dayanışmanın önemini vurgular. Ancak bu süreçte kardeşlerin trajik deneyimleri, toplumsal yoksulluk ve mücadeleye dair derin bir eleştiri sunar. Yoksulluk, bireyleri zorlu deneyimlere iter ancak bu deneyimler sonunda dayanışma ve birlik sağlanabilir. Masalda toplumsal yoksulluk teması, aile içindeki geçim sıkıntıları, toplumsal adaletsizlik, bireyler arası kıskançlık ve dayanışma eksikliği gibi unsurlarla işlenmiştir. Kardeşlerin ve kızın hayatta kalma mücadeleleri, bu yoksulluğun bireyler üzerinde nasıl bir baskı yarattığını gösterir. Yoksulluk teması, masalda daha çok bir zemin olarak kullanılmış ve karakterlerin çatışma ve mücadelelerini şekillendirmiştir.

Masallarda, toplumsal yoksulluk önemli bir tema olarak karşımıza çıkar. Masallar, yoksulluğu sadece ekonomik bir durum olarak değil aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin, adaletsizliklerin, sınıf farklarının ve bireysel mücadelenin simgesi olarak işler. Masallarda, yoksulluk bazen kahramanın hayatındaki temel engel bazen de karakter gelişiminin ve toplumsal yapıların eleştirisinin bir aracı olur. Birçok masalda, yoksul kahramanlar kendi azim ve zekâlarıyla toplumsal sınıf engellerini aşar. Keloğlan masalları buna en iyi örneklerden biridir. Keloğlan, yoksul olmasına rağmen zekâsı ve cesaretiyle toplumsal statüsünü yükseltir. Benzer şekilde, **Keloğlan ile Köse** masalında, Keloğlan'ın fakirliği sadece maddi bir eksiklik değil aynı zamanda toplumdaki düşük statüsünü de yansıtır. Ancak zekâsı ve çalışkanlığı sayesinde bu engelleri aşar ve masal, yoksulluğun geçici bir durum olduğunu, çaba ile aşılabileceğini vurgular. Bazı masallarda yoksulluk, karakterlerin içsel zenginliklerini keşfetmelerine ve güçlü bir kişisel gelişim göstermelerine yol açar. **Benli Bahri** masalında, kızın yoksulluğu, onun hayatta kalma mücadelesinin temelini oluşturur. Fakat azmi ve inancı sayesinde bu yoksulluk döngüsünü kırar. Yoksulluk, burada sadece bir dışsal engel değil karakter gelişiminin bir aracı olarak karşımıza çıkar. Masallar, bazen yoksulluğun ahlaki bir sınav olduğu mesajını verir. **Sabır Taşı** masalında, yoksulluk bir sınav olarak görülür; kişi, sabrını ve inancını koruyarak sonunda ödüllendirilir. Burada, yoksulluk bir ahlaki değer testi olarak işlev görür ve sabır, direnç ve umut gibi değerlerle ilişkilendirilir. Yoksulluk aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri de ele alır. **Fesleğenci Kız** masalında, yoksul bir kızın sosyal sınıf ayırımına rağmen Beyoğlu ile ilişkisi üzerinden bu sınıf farkları ve toplumsal normlar sorgulanır.

Bazı masallar, toplumsal adaletsizliği ve eşitsizliği doğrudan ele alır. **Tencerecik** masalında, kahramanın yaşamını idame ettirme çabası, toplumsal yoksulluğun somut bir yansımasıdır. Yoksulluk içindeki insanların bazen mantıklı olmayan seçimler yapabileceklerini ancak sonunda bu çabaların yoksulluktan kurtuluşla sonuçlanacağını gösterir. **Ağlayan Nar, Gülen Nar** ve **Dünyanın Tadı** gibi masallar, yoksulluğu, sabır ve umutla aşılabilen bir durum olarak sunar. **Ağlayan Nar, Gülen Nar** masalında, narların ağlaması ve gülmesi, yoksulluğun zorlayıcı ve karmaşık doğasını simgelerken sabır ve inançla aşılabileceği fikrini taşır. **Dünyanın Tadı** masalında ise yoksulluk bir cezalandırma aracı olarak kullanılır ve alt sınıfların, üst sınıfların gözünde küçümsenmesinin eleştirisini yapar. Bunun yanında yoksulluk bazen sınıf farklarının derinleşmesi ve toplumsal yapılar arasındaki çatışmalarla ilişkilendirilir. **Kediler Padişahı** masalında, yoksulluk ve adaletsizlik, köylünün dürüstlük ve iyilikle üstesinden gelmeye çalıştığı bir durum olarak ele alınır. **Koca Nine ile Tilki** masalında ise yoksulluk ve toplumsal dışlanmışlık, kişinin zekâsı ve sabrı ile aşılır. Bu masallarda yoksulluk, bireysel gücün ve azmin sınındığı bir durum olarak karşımıza çıkar. Bazı masallar, zenginlik ve refahın mutluluğu her zaman sağlamadığını vurgular. **Elmas Beşik** masalında, zengin bir hayatın her zaman mutluluğu beraberinde getirmediği gösterilir. Gülbahar'ın saraydan çıkıp daha zor bir hayata yönelmesi, toplumsal yoksulluğun bazen daha anlamlı ve tatmin edici bir yaşamla sonuçlanabileceğini simgeler. Sonuç olarak masallarda yoksulluk hem bireysel bir engel hem de toplumsal eşitsizliklerin ve sınıf farklılıklarının bir simgesi olarak yer alır. Bu masallar yoksulluğu, azim, inanç ve cesaretle aşılabilecek bir engel olarak sunar ve toplumsal adaletsizlikleri, bireysel mücadele ve dayanışma ile ele alır. Yoksulluk, bu masallarda genellikle geçici bir durum olarak gösterilir ve kahramanın özverisi ve zekâsı sayesinde aşılır.

Masallarda toplumsal yoksulluk, çoğu zaman bir sınav, erdemli davranışların ortaya çıkmasına vesile olan bir durum olarak ele alınır. Masallar, yoksulluğun geçici olduğunu ve ahlak, sabır, zekâ gibi niteliklerle aşılabileceğini vurgular. Bu anlatılarda, yoksul kahramanlar çoğu zaman haksızlıklarla karşı karşıya kalsa da sonunda adalet yerini bulur ve kahramanlar toplumsal statü açısından yükselir. Yoksulluk, ahlaki dersler çıkarmak ve adaleti göstermek için kullanılan bir mecazdır. Toplumsal yoksulluk, tarihsel, ekonomik, sosyal ve politik faktörlerin birleşimi sonucunda ortaya çıkan karmaşık bir olgudur. Bu durum, toplumların yapılarına ve işleyişine bağlı olarak farklı şekillerde derinleşir ya da hafifler.

Toplumsal yoksulluğun en önemli nedenlerinden biri kaynakların adaletsiz dağılımıdır. Zenginlik ve ekonomik fırsatlar, toplumun belirli bir kesiminde yoğunlaşırken geri kalan büyük bir kesim bu kaynaklardan mahrum kalır. Bu eşitsizlikler, yoksulluğun kalıcı hale gelmesine neden olur. Özellikle kapitalist ekonomik sistemlerde gelir dağılımındaki dengesizlikler, zengin ile fakir arasındaki uçurumu derinleştirir. Zengin ve fakir arasındaki gelir farkı, yoksulluğun en büyük nedenlerinden biridir. Bazı bireyler yüksek gelir elde ederken büyük bir kesim temel ihtiyaçlarını karşılayacak kadar bile kazanamaz. Bu durum, toplumsal yoksulluğu besler. Eğitim, bireylerin sosyal ve ekonomik anlamda yükselme fırsatlarını artıran en önemli araçlardan biridir. Ancak eğitim olanaklarına eşit erişim sağlanmadığında, yoksul bireyler ve gruplar bu fırsatlardan mahrum kalır. Eğitimsizlik, iyi iş bulma ve gelir elde etme şansını azaltarak toplumsal yoksulluğun devam etmesine yol açar. Gelişmiş bölgelerde kaliteli eğitim imkanlarına sahip olanlar, iş piyasasında avantajlı bir konuma gelirken yoksul bölgelerdeki bireyler bu fırsatlara ulaşmakta zorlanırlar.

Toplumsal yoksulluğun bir diğer nedeni, işsizlik ve düşük ücretli işlerde çalışan insanların varlığıdır. İşsiz kalan bireyler, gelir elde edemezler ve bu da onları yoksulluğa iter. Ayrıca, düşük ücretli işlerde çalışan bireyler, geçinmek için yeterli parayı kazanamazlar ve yoksul kalırlar. Bu durumda olan insanlar, temel ihtiyaçlarını bile karşılamakta zorlanırlar. Modern ekonomilerde artan güvencesiz iş koşulları (geçici iş, mevsimlik işçilik, asgari ücretli işler) insanları yoksulluk tuzağında tutar. Devletlerin yetersiz sosyal güvenlik ağları, toplumsal yoksulluğu artırabilir. Özellikle sağlık hizmetlerine, işsizlik yardımlarına ve diğer sosyal yardımlara erişim eksikliği, yoksul bireylerin yaşam standartlarını daha da kötüleştirir. Bu eksiklikler, bireyleri yoksulluktan kurtulmaları için gerekli araçlardan mahrum bırakır. Yoksulluk içinde yaşayan bireyler, sosyal güvenlik sistemlerinden yeterli desteği alamadıklarında, kendilerini ekonomik krizlerden koruyamaz ve toplumsal yoksulluk döngüsü sürer.

Toplumsal yoksulluk, genellikle sosyal dışlanma ile birlikte gelir. Azınlık gruplar, göçmenler ve marjinal topluluklar, çoğu zaman ekonomik kaynaklara ve fırsatlara erişimden dışlanırlar. Bu dışlanma, yoksulluğun kalıcı hale gelmesine neden olur. Aynı zamanda toplumsal önyargılar ve ayrımcılık da yoksulluğun sürekliliğine katkı sağlar. Irk, etnik köken, cinsiyet veya başka toplumsal faktörler nedeniyle dışlanan gruplar, ekonomik fırsatlara erişimde daha fazla zorluk yaşar. Bazı toplumlarda hızlı nüfus artışı, yoksulluğun derinleşmesine neden olabilir. Nüfus arttıkça, iş imkanları, eğitim, sağlık ve

barınma gibi temel hizmetlere olan talep de artar. Ancak bu talepler karşılanamadığında, yoksulluk artar. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, hızlı nüfus artışı ekonomik kalkınmanın önüne geçebilir ve toplumsal yoksulluğun yayılmasına sebep olur.

Yoksulluk, kırsal bölgelerde daha yaygın olabilir. Tarıma dayalı ekonomilerde, doğal afetler, verimsiz topraklar ve teknolojik geri kalmışlık gibi faktörler, kırsal yoksulluğu artırır. Kırsal bölgelerde yaşayan bireyler, eğitim, sağlık ve iş imkanlarına daha az erişime sahip olduklarından, toplumsal yoksulluk bu alanlarda daha şiddetli bir biçimde yaşanır. Savaşlar, iç çatışmalar ve siyasi istikrarsızlık, toplumların ekonomik ve sosyal yapısını bozar. Savaş sonrası ülkelerde yoksulluk daha derinleşir çünkü altyapı tahrip olur, iş olanakları azalır ve göçler artar. Bu gibi durumlar, uzun süreli toplumsal yoksulluğa yol açar.

Savaş ve çatışmalar nedeniyle yerinden edilen insanlar, yaşadıkları yeni bölgelerde iş, barınma ve eğitim gibi temel haklardan mahrum kalabilirler. Doğal felaketler (deprem, sel, kuraklık gibi) özellikle yoksul toplulukları daha fazla etkiler. Yoksul bireyler ve toplumlar, çevresel felaketlere karşı daha savunmasızdır çünkü doğal afetlerle başa çıkabilecek kaynaklara sahip değildirler. Çevresel felaketler, tarıma dayalı ekonomileri etkileyerek kırsal yoksulluğu artırabilir.

Küresel ekonomik sistemde gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik dengesizlikler, toplumsal yoksulluğu artırır. Uluslararası ticaretin kuralları, gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarını daha fazla sömürülmesine neden olabilir. Bu da bu ülkelerdeki toplumsal yoksulluğu derinleştirir. Ayrıca küreselleşme süreci, yerel iş gücünü etkileyip düşük ücretli işlerin artmasına yol açabilir. Toplumsal yoksulluk, ekonomik eşitsizlik, sosyal dışlanma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki dengesizlikler, politik istikrarsızlık ve küresel ekonomik sistemdeki adaletsizlikler gibi birçok faktörden kaynaklanır. Yoksulluk, bireyleri sadece maddi olarak değil aynı zamanda sosyal ve kültürel anlamda da dışlayarak toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirir. Bu nedenle, toplumsal yoksullukla mücadele etmek, çok boyutlu ve kapsamlı stratejiler gerektirir.

4.4. Çatışma

Çatışma, bireyler ya da gruplar arasında ortaya çıkan farklılıkların tetiklediği mücadele ve anlaşmazlık durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram yalnızca bireylerin kişisel anlaşmazlıklarıyla sınırlı kalmayıp aynı zamanda toplumsal yapılar ve gruplar arasındaki

farklılıkların ve çıkar çatışmalarının bir sonucu olarak da ele alınmaktadır. Çatışma kavramı, psikolojik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla çok katmanlı bir olgudur ve akademik literatürde bu yönleriyle ele alınmaktadır. Koruklu vd., (2015) çalışmalarında çatışmayı bireyler veya gruplar arasındaki farklılıkların getirdiği mücadele olarak tanımlamışlardır. Bu farklılıklar, değer yargıları, çıkarlar, inançlar ya da toplumsal statü gibi unsurlardan kaynaklanabilmekte ve çatışma, bu unsurların birbiriyle örtüşmediği, uyuşmadığı noktalarda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Koruklu vd., (2015) bu çalışmalarda çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi ve arabuluculuk süreçlerinin önemine dikkat çekmişlerdir. Çatışma çözme becerileri, bireylerin ya da grupların çatışma durumlarında yapıcı ve çözüm odaklı bir yaklaşım sergilemelerini sağlamaktadır. Bu becerilerin geliştirilmesi yalnızca kişisel ilişkilerde değil aynı zamanda toplumsal düzlemde de uyumu artıran önemli bir unsurdur. Araştırmalar, bireylerin çatışma çözme becerilerini geliştirmelerinin, toplumda daha barışçıl ilişkilerin kurulmasına ve sosyal uyumun güçlenmesine katkı sağladığını ortaya koymuştur. Özellikle arabuluculuk süreçleri, çatışmanın tarafları arasında uzlaşma sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Koruklu vd., (2015) bu çalışmalarda eğitim sürecine çatışma çözme yöntemlerinin entegrasyonunun, öğrencilerin sosyal uyum ve iletişim becerilerini güçlendirdiği belirtilmektedir. Bu süreçte kullanılan yöntemlerin güvenilirliği, farklı ölçekler aracılığıyla değerlendirilmiş ve bu yöntemlerin eğitimdeki etkinliği üzerine sonuçlar elde edilmiştir.

Çatışma teması, edebiyat ve halk masallarında genellikle karakterlerin karşılaştıkları zorluklar, toplumsal baskılar, ahlaki ikilemler ve fiziksel engellerle ilgili mücadeleleri ifade eder. Yoksulluk temalı masallarda ise çatışma hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yoksullukla baş etme çabaları, güç sahipleriyle yaşanan gerilimler ve adaletsizliklerin ortadan kaldırılması mücadelesi etrafında şekillenir. İnsan ilişkilerinde bireylerin birbirlerinin ihtiyaçlarına gerekli olmayan müdahalelerde bulunması veya birbirleriyle değerlerinin uyuşmaması durumunda; zıtlasma, sürtüşme veya uyuşmazlık yaşanmaktadır. Bu durumlar karşısında ortaya çıkan durum çatışma olarak açıklanmaktadır (Bilgin, 2008).

Yoksulluk temalı masallarda, kahramanların içinde bulundukları zor ekonomik koşullarla yüzleşmeleri, en temel çatışmalardan biridir. Bireylerin yaşamlarını sürdürme ve temel ihtiyaçlarını karşılama çabaları, karakterin iç dünyasındaki çatışmaları da yansıtır. Keloğlan masallarında olduğu gibi kahramanın hem maddi eksikliklerle hem de

toplumsal baskılarla nasıl başa çıktığı işlenir. Bu tür masallarda çatışma, yoksulluktan çıkmak için gösterilen kişisel çabayla şekillenir (Mayer B. T., 2000).

Yoksulluk masallarında toplumsal çatışma, genellikle sınıf farklılıkları, zengin ile fakir arasındaki eşitsizliklerin etrafında döner. Kahramanlar, kendilerinden daha güçlü olan zengin ve otoriter figürlerle mücadele eder. Bu, sadece bireysel bir başarı arayışı değil aynı zamanda toplumsal hiyerarşiye karşı bir başkaldırıdır. Fakir karakterler, haksızlıkları ve adaletsizlikleri yenerek toplumsal düzeni sorgular ve düzeltmeye çalışır.

Bazı yoksulluk temalı masallarda, çatışma doğanın zorlayıcı koşullarıyla ilişkilendirilir. Kıtlik, kuraklık, açlık gibi dış etkenler, yoksulluğun daha da derinleşmesine neden olur ve bu da kahramanların hayatta kalma mücadelesini güçlendirir. Doğa ile olan bu çatışma, karakterlerin karşılaştığı fiziksel zorlukları ve doğal engelleri aşma çabalarını anlatır. Yoksulluk masallarda kahramanlar sadece dış dünyadaki zorluklarla değil aynı zamanda içsel bir çatışmayla da mücadele ederler. Yoksulluğun getirdiği umutsuzluk, çaresizlik ve kendine olan güven eksikliği gibi duygularla başa çıkma süreci de masallarda işlenen önemli bir temadır. Kahramanlar, genellikle bu içsel çatışmayı aşarak umutlarını korur ve zorluklarla baş eder (Bilgin, 2008).

Yoksulluk masallarda, zengin karakterlerle fakir karakterler arasında sıkça görülen çatışma, toplumsal yapıyı eleştiren bir tema olarak öne çıkar. Zenginler, çoğu zaman kibirli, bencil ve adaletsiz olarak tasvir edilirken fakir karakterler ise dürüst, yardımsever ve saf ruhlu olarak betimlenir. Bu çatışma, ahlaki değerlerin sorgulandığı ve sonunda iyiliğin kazandığı bir mücadeleye dönüşür. Bazı masallarında, büyü unsurları ve sihirli karakterlerle çatışma da ön plandadır. Kahraman, yoksulluğunu yenmek için doğüstü varlıklarla veya büyü nesneleriyle yüzleşir. Bu tür çatışmalar, kahramanın çözüm arayışını sembolize eder ve genellikle sihirli bir müdahaleyle çözüme ulaşır. Bazı masallarda, aile üyeleri arasında çatışma görülür. Aile fertleri, yoksulluk nedeniyle birbirlerine karşı güvensizlik, kıskançlık veya hırçınlık gösterebilir. Bu iç çatışmalar, yoksulluğun aile içi dinamikleri nasıl etkilediğini de anlatır. Yoksulluk temalı masallarda çatışma, bireylerin içinde bulundukları zor koşulları aşma mücadelesi etrafında şekillenir. Bu çatışmalar, kişisel, toplumsal, doğa ile ve büyü unsurlarıyla olabilir. Her bir masal, yoksullukla ilgili farklı türden mücadeleleri ve kahramanların bu mücadeleler karşısındaki duruşunu ele alarak ahlaki dersler sunar. Toplumsal eşitsizlikler, sınıf farkları ve adalet arayışı, masallarda çatışmanın temel kaynaklarıdır.

Sırmalı Pabuç masalında sihirli sırmalı pabuç, kahramanın karşılaştığı en büyük zorluklardan biridir. Masalın çatışma noktası, bu sihirli eşyanın kaderi değiştiren gücünde saklıdır. Yoksulluk, öksüz kız ve üvey anne arasındaki çatışmayı tetikleyen temel unsurdur. Üvey annenin kızı sürekli olarak sömürmesi, onun ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine neden olur. Yoksul kesimler, genellikle temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için daha güçlülerle çatışma içerisine girerler. Masalda bu çatışma, kızın fiziksel olarak güçsüz olması ve üvey annenin zorbalığı karşısında boyun eğmek zorunda kalmasıyla kendini gösterir. Ancak kızın ihtiyaçlarının karşılanmaması, içsel bir direnişin doğmasına yol açar ve nihayetinde bu çatışma, adaletin sağlandığı bir sonla neticelenir.

Hızır masalındaki olaylar, alt sınıfın (fakir adam) ve üst sınıfın (padişah ve vezirler) çatışmasını temsil eder. Fakir adam, zenginlerin dünyasında hayatta kalmak için bir başkaldırıda bulunur. Hızır'ın müdahalesi, bu sınıf mücadelesinde alt sınıfın kazanmasını sağlayan ilahi bir yardım olarak yorumlanabilir. Bu, toplumsal adaletsizliğin üstesinden gelmek için mücadele etmenin önemini vurgular.

Kara Tavuk masalında, karakterler açlık ve yoksullukla mücadele ederken kara tavuğun getirdiği büyümlü yardım, doğayla olan çatışmanın nasıl sihirle çözüldüğünü gösterir. Doğa, çoğu zaman kahramanın kaderini belirler. Masalda çatışma, bir yandan hamalın dervişin verdiği tavsiyeye karşı duyduğu güvensizlik ile diğer yandan çocuklarını doyurma sorumluluğu arasında yaşadığı içsel çatışma olarak karşımıza çıkar. Bu çatışma, onun karakter gelişiminde önemli bir rol oynar. Hamalın elde ettiği Kara-Tavuk, onun için bir kurtuluş aracı haline gelir. Ancak bu süreçte gösterdiği azim ve sabır, masalın önemli temalarından biridir. Bu, bireyin toplumsal yapıya karşı mücadelesinde ne kadar kararlı olması gerektiğini gösterir.

Benli Bahri, masalının yüzeyinde belirgin bir çatışma bulunmasa da kızın toplumun ona biçtiği rol ile kendi arzuları arasında bir içsel çatışma yaşadığı söylenebilir. Bu çatışma, kızın yoksullukla mücadelesinde ve Benli-Bahri'yi keşfetmesinde kendini gösterir. Kızın, toplumun dayattığı yoksul kimliğe karşı verdiği mücadele, bu çatışmayı sembolize eder.

Tencerecik masalında, fiziksel bir çatışma olmasa da fakir kız ile zenginler arasında dolaylı bir çatışma söz konusudur. Tencere, zenginlerden değerli eşyaları alıp kıza getirdikçe, sınıflar arasındaki bu çatışma belirginleşir. Bu çatışma, yoksulluk ve zenginlik arasındaki derin uçurumu ve sosyal adaletsizliği vurgular.

Değirmencik masalı, zengin kardeşin kibirli tutumu ve fakir kardeşin buna karşı mücadelesi, toplumdaki sınıfsal çatışmaların bir yansımasıdır. Bu çatışma, toplumsal adaletsizliğin ne kadar derinlere indiğini ve insanların birbirine karşı nasıl tutumlar sergilediğini ortaya koyar. Değirmenin sınırsız zenginlik yaratma kapasitesi ancak onu doğru kullanamayan zengin kardeşin başarısız olması, adaletin bir şekilde sağlandığını ve hak edenin kazanacağını gösterir.

Çiftçi Mehmet Ağa masasında fakir bir çiftçinin, Mehmet Ağa gibi güçlü bir toprak sahibiyle olan çatışması, köylü ve ağa arasındaki sınıfsal gerilimi anlatır. Fakir çiftçi, ağa tarafından ezilirken adalet arayışı masaldaki çatışmayı belirler. Masaldaki çatışma, farklı sınıflar veya bireyler arasındaki güç mücadelesini ifade eder. Bu çatışma, yoksulluğun tetiklediği sosyal gerilimlerin bir yansımasıdır. Yoksulluk, bu çatışmanın temel nedenlerinden biri olarak ele alınabilir.

Balıkçı Güzeli masasında oğlan ve Sultan'ın kızı arasındaki ilişki, sınıf mücadelesinin bir tezahürü olarak yorumlanabilir. Oğlan, alt sınıftan gelen biri olarak Sultan'ın kızıyla evlenir; bu, sınıflar arası bir başkaldırı olarak değerlendirilebilir. Ancak kızın oğlanı aşagılama ve onun balıkçı kökenini hatırlatması, bu başkaldırının toplumsal normlar ve önyargılar tarafından nasıl bastırıldığını gösterir.

Sabır Taşı masasında kahraman, yaşadığı tüm acılara ve sıkıntılara rağmen sabır göstermek zorundadır. Sabır taşı çatlayana kadar sabretmek içsel bir mücadele ve ruhsal bir sınavdır. Kahramanın iç dünyasındaki bu çatışma, olayların gidişatını belirler. Çingene kızı ile kız arasında geçen mücadele, alt ve üst sınıflar arasındaki çatışmayı temsil eder. Çingene kızı, kızın yerini alarak sınıfsal bir yükselme elde eder ancak bu yükselme hile ve aldatmaca üzerine kuruludur. Kızın sabır taşı aracılığıyla gerçeği ortaya çıkarması, sınıf mücadelesinde hakikatin ve adaletin galip geleceğini ima eder.

Keloğlan ile Köse masasında, Keloğlan ve Köse arasındaki sürekli çatışma, toplumsal hiyerarşi ve güç mücadelelerini simgeler. Keloğlan'ın her zorluğu zekasıyla aşması, toplumsal direnç ve azmin bir yansımasıdır. Bu çatışma, güçsüzün güçlüye karşı nasıl mücadele ettiğini ve sonunda nasıl galip geldiğini anlatır.

Kediler Padişahı masasında, saygısız komşu kız ile kediler arasındaki çatışma, sosyal normlara uymamanın getirdiği sonuçları temsil eder. Çatışma ve çözüm süreci, toplumsal yapının korunmasının ve sosyal uyumun sağlanmasının önemini ortaya koyar. Masaldaki çatışma, bireylerin toplumsal kurallara uygun davranmalarının gerekliliğini vurgular.

Keloğlan ile İki Padişah masalında Keloğlan'ın zenginlerle ve Mehmet Ağa ile yaşadığı çatışmalar, toplumsal gerilimlerin ve ekonomik eşitsizliklerin bir yansımasıdır. Bu çatışmalar, toplumsal dinamiklerdeki dengesizlikleri ve yoksullukla mücadele sürecini yansıtır. Keloğlan, zekâsı ve kurnazlığı sayesinde padişahlarla olan çatışmalardan zaferle çıkar. Otoriteye karşı verilen bu mücadele, yoksul halkın kendi sınırlı gücüyle bile adaleti sağlayabileceğini gösterir.

Büyülü Fasulyeler masalında kahraman, büyülü fasulyeler aracılığıyla devlerle karşı karşıya gelir. Bu çatışma, masal dünyasındaki doğaüstü unsurlarla insanın mücadelesini temsil eder. Kahraman, cesareti sayesinde devleri alt eder ve yoksulluğundan kurtulur. Oğlanın pasif itaatsizliği, masalda belirgin bir şekilde ortaya çıkar. Yaşlı kadının talimatlarını göz ardı ederek ineği satması ve sonucunda yaşanan olaylar, onun bağımsız hareket etme ve normlara karşı gelme eğilimini gösterir. Bu pasif itaatsizlik, masalda çatışmalara yol açar özellikle yaşlı kadının oğlunun eylemlerine karşı tepkisi, dramatik bir çatışma yaratır. Bu çatışma, oğlanın devle karşı mücadelesine kadar uzanır ve sonunda kendisinin ve annesinin yaşam kalitesini artırma amacına yönelik bir direnci temsil eder.

Süpürgeci Baba masalında ana çatışma, padişahın yönetsel baskıları ile Süpürgeci Baba'nın bu baskılara karşı verdiği bireysel mücadele arasındadır. Padişahın yasakları ve Süpürgeci Baba'nın iş bulma çabaları arasındaki çatışma, masalda bir güç mücadelesi olarak betimlenir. Padişahın ekonomik ve sosyal gücünü kötüye kullanması, Süpürgeci Baba'nın zekâsı ve kurnazlığı ile çatışma haline gelir. Bu çatışma, ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerin birey üzerindeki etkilerini ve bu eşitsizliklere karşı bireysel direnişin rolünü gösterir.

Ağlayan Nar ile Gülen Nar masalında belirgin bir çatışma, en büyük kardeş ve ortanca kardeşle en küçük kardeş arasında yaşanır. İlk iki kardeş, toplumsal beklentilere uygun hareket ederken en küçük kardeş, kendi yöntemleriyle başarıya ulaşır. Ayrıca yolculuk sırasında yaşanan zorluklar ve engeller, içsel ve dışsal çatışmaları temsil eder. En küçük kardeşin, bu çatışmalarla başa çıkma yeteneği masalın ana temalarından biridir.

Bürümcüklü Kadınla Sülün Bey masalında, aile içindeki çıkar çatışmaları ve güven sorunları ön plandadır. Bu çatışmalar, yoksulluk koşullarında insanların birbirine nasıl davrandığını ve ilişkilerin nasıl zayıfladığını gösterir. Masalın sonunda Sümüklü Böcek ve Sülün Bey arasındaki çatışma, evlilik gibi bir birliktelikte dahi ortaya çıkabilecek

anlaşmazlıkları temsil eder. Çatışma, iki karakterin farklı beklentileri ve bakış açıları üzerinden gelişir. Bu durum, toplumsal ilişkilerdeki güç mücadelelerinin ve bireyler arasındaki içsel çatışmaların sembolü olarak değerlendirilebilir. Çukurda sıkışıp kalmaları ise bu çatışmanın çözümsüzlüğünü ve her iki tarafın da bundan zarar gördüğünü simgeler.

Yedi Kardeşler masalında özellikle kızın evdeki yemekleri pişirme ve ateş bulma çabaları etrafında şekillenen bir çatışma barındırmaktadır. Kızın, yemeği pişirmek için ateş araması, temel ihtiyaçların karşılanması ne kadar hayati olduğunu gösterir. Devanasının kıskançlığı nedeniyle ortaya çıkan olaylar, insanların ihtiyaçları etrafında gelişen çatışmaların nasıl daha büyük sorunlara yol açabileceğini ortaya koyar.

Menekşe Yaprığından İncinen Kızım masalında, yaşlı kadının ihtiyaçları ve Menekşe Yaprığından İncinen Kız'ın yaratılması, bir çatışma yaratır. Kadın, bir kız çocuğuna sahip olmanın ötesinde, onunla bir gelecek hayal eder. Ancak bu hayalin gerçekleşmesi için, pek çok zorluğun üstesinden gelmesi gerekir. Kızın Şehzade ile olan ilişkisi, kadının arzularının bir tezahürü olur. Kadının azmi, onu zorluklardan kurtarır ve nihayetinde kızı gerçek bir varlık haline gelir. Ancak bu süreçte, padişah ve çevresiyle yaşanan çatışmalar, toplumdaki hiyerarşiyi ve güç dinamiklerini de gözler önüne serer. Şehzade'nin hastalığı, toplumun adalet anlayışını sorgulatırken aynı zamanda halkın kendi ihtiyaçlarını dile getirme cesaretini de simgeler.

Bu masallarda çatışma, kahramanın zorluklarla nasıl başa çıktığını, toplumsal eşitsizliklere ve adaletsizliklere nasıl karşı koyduğunu anlatan temel bir unsur olarak öne çıkar. Yoksulluk, adalet arayışı, doğa ile mücadele, otoriteye karşı direniş ve kişisel büyüme gibi temalar etrafında şekillenen çatışmalar, bu masalların dramatik gücünü oluşturur. Çatışmalar, genellikle zekâ, cesaret, sabır ve ahlakın zaferi ile sonuçlanır (Mayer B. T., 2000).

Bu masalların temelinde farklı türlerde çatışmalar yer alır ancak bu çatışmalar çoğunlukla benzer toplumsal temalar etrafında şekillenir. Yoksulluk, adaletsizlik, toplumsal hiyerarşi ve bireysel mücadele, bu masalların çatışma dinamiklerinin özüdür. Çatışmalar genellikle bireylerin içsel ve dışsal zorluklarla nasıl başa çıktığını, toplumsal eşitsizliklere karşı nasıl direndiklerini ve adaleti arayışlarını vurgular. Birçok masalda, yoksulluk ve sınıfsal çatışmalar önemli bir tema olarak öne çıkar. Kızların toplumun dayattığı yoksulluk kimliğiyle mücadele ettiği masallar, bireysel arzular ile toplumun dayattığı normlar

arasındaki gerilimi simgeler. Örneğin, **Benli Bahri**, **Tencerecik**, **Keloğlan ile İki Padişah** gibi masallarda, ana karakterler, yoksullukla mücadele ederken üst sınıflarla veya güçlü figürlerle karşı karşıya gelir. Bu çatışmalar, genellikle zekâ, cesaret ve azimle aşılar ve adaletin galip gelmesiyle son bulur. Bazı masallarda, doğa ve doğanın güçleriyle olan çatışmalar ön plana çıkar. **Kara Tavuk** ve **Büyülü Fasulyeler** gibi masallarda, kahramanlar, doğaüstü varlıklarla mücadele ederek zorlukların üstesinden gelirler. Bu çatışmalar doğanın gücünü, ancak kahramanların azim ve cesaretinin doğa ile olan mücadelede nasıl belirleyici olduğunu gösterir. Ayrıca güç ve otoriteye karşı direniş de birçok masalda önemli bir çatışma kaynağıdır. **Süpürgeci Baba** ve **Sabır Taşı** gibi masallarda, kahramanlar, güçlü ve baskıcı figürlere karşı direnirken içsel sabır ve moral değerler üzerinden çatışmayı aşmaya çalışır. Bu çatışmalar, bireylerin içsel güçlerini keşfetmeleri ve toplumsal hiyerarşiye karşı durmaları üzerinden şekillenir. Toplumsal normlara ve eşitsizliklere karşı çıkan kahramanlar, adaleti sağlamak için genellikle zekalarını, cesaretlerini veya sabırlarını kullanırlar. **Keloğlan ile Köse**, **Değirmencik** ve **Kara Tavuk** masallarındaki çatışmalar hem sınıf mücadelesinin hem de toplumsal adaletin sağlanmasının simgeleri olarak ortaya çıkar. Aynı zamanda, **Balıkçı Güzeli** gibi masallarda, sınıflar arası bir aşk veya ilişkilerdeki sosyal normlarla çatışma, toplumsal eşitsizliklerin kişisel düzeyde nasıl hissedildiğini ve bu çatışmaların nasıl şekillendiğini gösterir. Aile içindeki çatışmalar da sıkça işlenen bir diğer temadır. **Bürümcüklü Kadınla Sülün Bey** gibi masallarda, ailedeki bireyler arasında çıkar çatışmaları yaşanırken bu çatışmaların aile yapısındaki güven sorunlarına ve toplumsal ilişkilerdeki bozulmalara işaret ettiği görülür. **Yedi Kardeşler** ve **Menekşe Yaprığından İncinen Kızım** gibi masallarda, aile içindeki bireysel istekler, ihtiyaçlar ve toplumsal beklentiler arasındaki çatışmalar, bireylerin hayatta kalma mücadelesine ve daha geniş sosyal normlara karşı duruşlarına dönüşür. Sonuç olarak bu masallarda karşımıza çıkan çatışmalar, genellikle bireyin içsel çatışmalarının ve toplumsal eşitsizliklerle mücadelesinin bir yansımasıdır. Toplumun normları, bireysel arzular ve güç mücadeleleri arasındaki bu çatışmalar, kahramanların kişisel gelişimlerini ve toplumsal yapıya karşı gösterdikleri direnci vurgular. Masalların temel çatışma temaları, adaletin, sabrın ve zekanın zaferini simgelerken aynı zamanda toplumsal adaletsizliklere karşı direnişin önemini ortaya koyar.

4.5. İhtiyaçlar ve Azim

İhtiyaç kavramı sosyal politikalar ve refah çalışmaları çerçevesinde sıklıkla tartışılan bir konu. İhtiyaçların tanımlanması oldukça zor ve sübjektif bir yapıya sahip olduğundan genellikle "temel ihtiyaçlar" yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım, bireyin tam anlamıyla gelişebilmesi için gerekli fırsatların sağlanmasını ve sosyal koruma önlemlerinin bu ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulmasını amaçlamakta fakat bu yöntem, sosyal güvence sağlamada hak temelli yaklaşımdan uzak kalabilmektedir. Sarıipek (2017)'e göre bu bağlamda sosyal politikalar ve refah çalışmalarında bireylerin ihtiyaçlarının tanımlanmasının sübjektif bir yapıya sahip olduğunu ve bu nedenle temel ihtiyaçlar yaklaşımının sosyal politika geliştirmede yaygın olarak kullanıldığını belirtmiştir fakat Sarıipek (2017)'deki çalışmasında temel ihtiyaçlar yaklaşımının sınırlı yönlerine de dikkat çekilmiştir. Bu yaklaşım, bireylerin gelişimi ve sosyal adaletin sağlanması açısından önemli olsa da hak temelli bir yaklaşımdan uzak kalabilmektedir. Hak temelli yaklaşımlar, bireylerin yalnızca temel gereksinimlerinin karşılanması değil aynı zamanda insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürme haklarına sahip olmalarını savunmaktadır. Hak temelli yaklaşımlarda bireylerin sosyal koruma altında olma hakkı, yalnızca hayatta kalmalarını sağlayacak ihtiyaçlarla sınırlı tutulmaz bunun ötesinde bireylerin toplumsal hayata eşit şartlarda katılabilmeleri ve yaşam kalitelerinin artırılması hedeflenmektedir. Tüm bunlarla beraber Sarıipek (2017) ayrıca sosyal koruma önlemlerinin bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesinin önemine dikkat çekmiştir. Sosyal koruma sistemleri, bireylerin yalnızca geçici ihtiyaçlarını karşılamak yerine, uzun vadeli bir refah düzeyi sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu, bireylerin sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve psikolojik ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir. İhtiyaçlar ve azim teması, özellikle yoksullukla mücadele bağlamında, insanların temel gereksinimlerini karşılamak için gösterdikleri direnç ve kararlılığı ifade eder (Tansel, 2003).

Abraham Maslow' un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisi, insanların yaşamlarını sürdürmeleri ve gelişmeleri için belirli ihtiyaçları karşılamaları gerektiğini savunur. Bu ihtiyaçlar, en temel seviyede fizyolojik ihtiyaçlar (yemek, su, barınma) ile başlar ve daha yüksek seviyelerde kendini gerçekleştirme (bireysel potansiyelin farkına varma) gibi unsurları içerir. Yoksulluk içindeki bireyler, genellikle fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıkları için bu temel ihtiyaçları gidermek amacıyla büyük bir azim

gösterebilirler. Azim, bireylerin bu zor koşullar karşısında hayatta kalma ve temel ihtiyaçlarını sağlama kararlılığını ifade eder. Yoksullukla mücadelede azim, bireylerin sadece kendileri için değil aynı zamanda toplulukları için de gösterdikleri dayanışma ve kolektif çabayı ifade edebilir. Toplumsal hareketler yoksul kesimlerin daha iyi yaşam koşulları elde etme, haklarını savunma ve sosyal adaleti sağlama azmini yansıtır. Mahatma Gandhi, Hindistan'da yoksulluk içindeki halkın bağımsızlık ve sosyal eşitlik mücadelesinde azmin gücünü temsil eden bir liderdir. Onun "pasif direniş" anlayışı, yoksulluk ve baskı karşısındaki toplumsal azmin simgesidir. Bu yaklaşımlar, ihtiyaçlar ve azim temasının yoksulluk bağlamında ne kadar merkezi bir rol oynadığını ve insanların temel gereksinimlerini karşılamak için gösterdikleri direnç ve kararlılığı farklı açılardan ele alır (Çevik, 2015). Psikolojik olarak azim, özellikle zor koşullarda bile uzun vadeli hedeflere ulaşmak için gösterilen kararlılığı ifade eder. Psikolog Angela Duckworth, azmin başarının önemli bir göstergesi olduğunu savunur. Yoksulluk, bireylerin fiziksel ve duygusal sınırlarını zorlayabilir ancak azim, bireylerin bu sınavlar karşısında direnç göstermesine yardımcı olur. İhtiyaçlar karşılanmadığında bile bireyler azimle bu boşluğu doldurmak için çaba gösterebilir. Sosyal ve ekonomik bakış açısına göre yoksulluk içinde yaşayan bireyler ve topluluklar, sınırlı kaynaklar ve fırsatlarla karşı karşıya kaldıklarında, bu engelleri aşmak için güçlü bir motivasyon ve azim geliştirebilirler. Amartya Sen gibi ekonomistler, yoksulluğun yalnızca maddi eksiklik değil aynı zamanda fırsat eksikliği olduğunu belirtir. Bu bağlamda, azim, bireylerin eğitim, iş fırsatları veya sosyal destek sistemleri gibi kısıtlı imkanlarla ilerlemeye çalışma isteği ve çabasını temsil eder (Çevik, 2015).

Benli Bahri masalı, ana karakterin zorluklarla başa çıkma ve kendi gücünü bulma yolunda gösterdiği azmi anlatır. Karakter, karşılaştığı engellere rağmen hedeflerine ulaşmak için mücadele eder. Masal, insanın temel ve üst düzey ihtiyaçlarını ele alır. Kızın başlangıçta tek bir dileği kırk odalı bir konakta yatmaktır. Bu, onun yoksulluktan kurtulma ve daha iyi bir yaşam sürme arzusunu ifade eder. Masal ilerledikçe kızın ihtiyaçları değişir ve zenginlikle birlikte, sevgi ve aidiyet gibi daha üst düzey ihtiyaçlar ön plana çıkar. Kızın konağa yerleşmesi ve orada kalmayı başarması, onun direncinin ve azminin bir göstergesidir. Fakir bir kız olarak başladığı hayatta, büyük bir servet ve güçlü bir konum elde etmesi, azmi sayesinde gerçekleşir. Kız, yedi yıl boyunca Benli-Bahri'nin dönüşünü beklerken gösterdiği sabır ve azim, masalın önemli bir değeridir. Masalarda "yedi yıl" motifi, tıpkı "kırk" sayısı gibi sembolik bir anlam taşır. "Yedi" sayısı genel

olarak birçok kültürde kutsal, mistik ve tamamlanmışlığı temsil ederken "yedi yıl" motifi de masallarda özellikle sınav, bekleyiş, olgunlaşma ve dönüşüm süreçlerini ifade eder. Türk masallarında da yedi yıl, kahramanın bir sınavdan geçtiği ya da belirli bir zaman dilimi boyunca bir durumun sürdüğü bir anlatım aracıdır. Yedi yıl, kahramanın belirli bir süre boyunca bir sınavdan geçtiği zorluklara göğüs gerdiği ve sonunda bir olgunlaşma yaşadığı bir dönemi temsil eder. Masallarda kahramanların yedi yıl süren bir yolculuğa çıkması, yedi yıl boyunca bir zorlukla karşı karşıya kalması veya birine hizmet etmesi, bu süreç sonunda elde edilen olgunluk ve ödül ile sonuçlanır. Yedi yıl, bu zorlukların sabırla karşılandığı ve ödüllendirildiği bir süreci simgeler. Yedi yıl genellikle bir dönüşüm sürecini temsil eder. Bu süre boyunca kahraman, fiziksel ya da ruhsal bir değişim yaşar. Bu değişim, bir erginleşme, bilgi ya da güç kazanma olarak karşımıza çıkar. Masalların sonunda kahraman, yedi yılın sonunda kendini bulur ve yeni bir kimliğe bürünür. Yedi yıl motifi, bekleyiş ve sabrı sembolize eder. Masallarda yedi yıl boyunca bir şeyin gerçekleşmesini beklemek hem kahramanın hem de diğer karakterlerin dayanıklılığını ve sabrını sınar. Örneğin, bir prensesin yedi yıl boyunca kurtarılmayı beklemesi, kahramanın yedi yıl süren bir laneti bozma çabası gibi anlatılar, sabrın sonunda başarıya ulaşacağını vurgular. Yedi yıl, aynı zamanda doğanın döngülerini ve zamanın devinimini temsil eder. Birçok kültürde yedi yıllık döngüler, doğal süreçlerin tamamlanmasını ifade eder. Masallarda da yedi yıl, hem doğa ile uyumlu bir zamanı hem de yaşamın döngüsellliğini sembolize eder.

Tencerecik masalında, karakterin ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdiği azim ve çaba öne çıkar. Bu masalda, tencereci bir karakter, işlerini büyütmek ve zorlukları aşmak için çalışır. Kızın başlangıçta temel bir ihtiyaç olan yiyecek yerine bir tencere satın alması, insan ihtiyaçlarının karmaşıklığını ve bazen mantık dışı olabileceğini gösterir. Ancak bu tencere, kızın ve annesinin tüm ihtiyaçlarını karşılayarak onları yoksulluktan kurtarır. Tencere, bir ihtiyacın değil umudun ve fırsatların sembolü haline gelir. Masaldaki anne ve kız, yoksulluklarına rağmen hayatta kalma mücadelesi verir. Kızın, tencereyi tekrar tekrar sokağa atması, her defasında yeni fırsatlar elde etmesine yol açar. Bu, yoksulluk karşısında gösterilen direncin ve azmin bir ifadesidir. Kız, azmi sayesinde toplumsal konumunu değiştirir ve daha iyi bir hayata kavuşur.

Dünyanın Tadı masalında Tembel Ahmet'in dönüşümü, ihtiyaç ve azim temalarının önemli bir parçasıdır. Masal boyunca Ahmet, tembellik içinde yaşarken eşinin ve anasının sürekli onu çalışmaya teşvik etmesiyle bir değişim sürecine girer. Ahmet'in eşinin ona

verdiği dayak, aslında onun içindeki cevheri ortaya çıkaran bir kırılma anıdır. Bu, bireylerin bazen dışsal bir güç veya motivasyonla kendi potansiyellerini keşfettiklerini gösterir. Bu noktada, çalışmanın ve azmin yoksullukla mücadelede ne kadar önemli olduğunu görüyoruz. Ahmet, başlangıçta tembel ve umursamaz bir karakterken çalışarak bir tüccara dönüşür ve toplumsal statüsünü yükseltir. Bu da masalda bireysel azmin toplumsal sınıf farklarını nasıl aşabileceğine dair güçlü bir mesaj verir.

Keloğlan ile Köse masasında, masal boyunca Keloğlan'ın motivasyonu, Köse'nin zalimliğini alt etmekten ziyade hayatta kalmak ve daha iyi bir yaşam arayışıdır. Keloğlan'ın annesi ile olan ilişkisi ve onun öğütlerini dikkate alması, dayanışmanın ve aile bağlarının yoksullukla başa çıkmadaki önemini vurgular. Annesinin verdiği nasihatler ve Keloğlan'ın bunları içselleştirerek zekasını kullanması, onun toplumsal olarak kendini yeniden inşa etmesine olanak tanır. Keloğlan'ın zekâsı ve azmi, Köse'nin sürekli dayattığı zorlukları aşma becerisiyle şekillenir. Keloğlan'ın fiziksel gücü olmamasına rağmen, zekâ ve kurnazlıkla her engeli aşması, onun dayanıklılığını ve kararlılığını gösterir. Yoksul bir genç olarak, Keloğlan'ın hayatta kalma mücadelesi aynı zamanda fakir insanların ihtiyaçları doğrultusunda nasıl yaratıcı olabileceklerinin bir örneğidir. Keloğlan sadece kendisi için değil annesi ve toplumdaki diğer insanlarla dayanışma içinde hareket eder.

Çiftçi Mehmet Ağa masalı, yoksul bir çiftçinin başından geçenleri ve azimle zorlukları nasıl aştığını anlatır. Karakter, ihtiyaçlarını karşılamak için çalışkan ve kararlı bir tutum sergiler. Kahramanın temel ihtiyaçlarını karşılamak için verdiği mücadele, yoksulluğun insanları nasıl temel ihtiyaçlarından mahrum bıraktığını ve bu ihtiyaçların nasıl bir direniş motivasyonu oluşturduğunu gösterir. Masal, insanların yoksulluk içinde hayatta kalma çabalarını ve bu çabanın bireysel ve toplumsal sonuçlarını ele alır. Masalın kahramanının zorluklara karşı gösterdiği direnç ve azim, yoksulluğun insanları nasıl güçlendirdiğini ve mücadele etmeye zorladığını gösterir. Bu bağlamda, yoksulluk bir zayıflık değil bireylerin içsel güçlerini keşfetmelerine neden olan bir durum olarak görülebilir.

Hızır masasında, ihtiyaçlar ve azim temasının öne çıktığı bir karakter olarak Hızır, zor durumlar karşısında yardım eder ve insanlara azimle bu zorlukları aşmaları konusunda destek olur. Fakir adamın Hızır'ı bulma bahanesiyle padişah'tan yardım istemesi, temel ihtiyaçların karşılanması için gösterilen bir azimdir. Yoksulluk, insanları umutsuz ve çaresiz bırakabilir ancak masalda bu çaresizlik, azim ve kararlılık sayesinde ödüllendirilir. Bu, yoksullukla mücadelenin önemini ve zor koşullar altında bile hayatta kalma

mücadelesinin değerini vurgular. Adamın, ailesini doyurmak için Padişah'a Hızır'ı bulacağına dair söz vermesi, yoksulluğun ne denli etkili bir güç olduğunu gösterir. Burada, yoksul halkın çaresizliği, onları ölümcül riskler almaya ve bile bile yalana başvurmaya iter. Adam, Hızır'ı bulamayacağını bilse de ailesinin hayatta kalması için bu yalanı söyler. Bu durum, yoksulluğun bireylerin etik ve ahlaki sınırlarını zorlayabileceğine dair bir yorum sunar.

Değirmencik masalında fakir kardeşin, zengin kardeşin küçümsemesine rağmen oğlağı alıp gitmesi, karşılaştığı zorluklara karşı direncini ve azmini gösterir. Masal, azim ve direncin, toplumsal statünün ötesinde başarı getirebileceğini vurgular. Fakir kardeşin sihirli değirmeni elde ettikten sonra zenginleşmesi, yoksulluk içindeki insanların hayatta kalmak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için buldukları yolları simgeler.

Karayılan masalında, kızın şehzadeyi eğitmesi ve sonunda onu insan formuna döndürmesi, azmin çatışmanın ötesinde önemli bir değer olduğunu vurgular. Şehzade ile kız arasındaki ilişki, sınıfsal bir çatışmadan ziyade zekanın ve iradenin galip geldiği bir süreçtir. Kızın sabırlı yaklaşımı ve annesinden aldığı güçle, her türlü zor durumun üstesinden gelmesi toplumda adaletin sağlanabilmesi için azim ve direncin ne kadar önemli olduğunu vurgular.

Kara Tavuk masalı, genellikle bir kişinin ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdiği azim ve cesareti anlatır. Tavuk, zorlu koşullara rağmen kendi hedeflerine ulaşmak için mücadele eder. Masalda çatışma, bir yandan hamalın dervişin verdiği tavsiyeye karşı duyduğu güvensizlik ile diğer yandan çocuklarını doyurma sorumluluğu arasında yaşadığı içsel çatışma olarak karşımıza çıkar. Bu çatışma, onun karakter gelişiminde önemli bir rol oynar. Hamalın elde ettiği Kara-Tavuk, onun için bir kurtuluş aracı haline gelir. Ancak bu süreçte gösterdiği azim ve sabır, masalın önemli temalarından biridir. Bu, bireyin toplumsal yapıya karşı mücadelesinde ne kadar kararlı olması gerektiğini gösterir.

Balıkçı Güzel masalında, ana karakterin hayatta kalmak ve yoksulluktan kurtulmak için gösterdiği azim öne çıkar. Balıkçı, işlerini büyütmek ve ailesini geçindirmek için büyük bir kararlılıkla çalışır. Oğlanın denize açılarak bir gemide tayfa olması, onun yoksullukla mücadele etme çabasını simgeler. Sarayda gördüğü baskıdan kaçıp tekrar balıkçılığa dönmesi, onun köklerine bağlılığını ve hayatta kalma azmini gösterir. Yoksulluğun getirdiği zorluklarla başa çıkmak için gösterilen bu direnç, masalın temel mesajlarından biridir.

Nohut Oğlan masalında, yoksul bir karakterin ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdiği azmi ve kararlılığı konu alır. Karakter, zorluklara rağmen başarılı olmak için alışkan bir tutum sergiler. Zekayla başarıya ulaşma temasını burada rahatlıkla görmekteyiz. Masalın sonunda Nohut-Oğlan' ın zekasıyla tüm zorlukların üstesinden gelmesi, zorluklar karşısında direnç göstermenin ve azimle hareket etmenin önemini vurgular. Bu, yoksul insanların kendi yollarıyla zorlukları aşabileceklerinin bir örneğidir.

Sabır Taşı masalında, sabır ve azim, temel temalardandır. Karakterler, zorluklar karşısında sabırlı olmanın ve azimle mücadele etmenin önemini öğrenirler. Kızın sabır taşına masalını anlatması, onun yaşadığı zorluklara karşı gösterdiği azmin bir yansımasıdır. Masal karakterin zorluklar karşısında yılmayarak sabırla adaleti beklemesi, masalın temel mesajlarından biridir. Kızın ihtiyaçlarını sembolik objelerle dile getirmesi, yoksullukla mücadelenin psikolojik ve sembolik boyutlarını gösterir.

Sırmalı Pabuç masalında, karakterin ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdiği azim ve sabır ne çıkar. Karakter, maddi zorluklarla başa çıkmak için büyük bir çaba gösterir. Masal boyunca ksz kız, karşılaştığı tüm zorluklara rağmen direnç ve azim gösterir. Yoksulluk, kızın hayatını daha da zorlaştırırsa da içindeki azim onu ayakta tutar. Sarı ineğin ona verdiği destek, kızın yalnız olmadığını ve direnç göstermeye devam etmesi gerektiğini hatırlatır. Bu, yoksul insanların hayatta kalma mücadelesinde nasıl direndiklerini ve azimle mücadele ettiklerini gösterir. Yoksulluk, bireyleri zorlar ancak aynı zamanda içerindeki gücü keşfetmelerine de olanak tanır.

Kediler Padişahı masalında, kedilerin ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdikleri azim ve toplumsal dayanışma anlatılır. Karakterler, kendi ihtiyaçlarını karşılamak için birlikte hareket ederler. Masalda, kızın temel ihtiyacı olan ateşi bulma çabası, insanın temel gereksinimlerini karşılamaya yönelik mücadelesini temsil eder. Kızın ihtiyaçlarını karşılama sürecindeki yaşadığı zorluklar ve sonunda elde ettiği ödül, temel ihtiyaçların karşılanmasının toplumsal ve bireysel başarı üzerinde etkili olduğunu gösterir. Masalda, fakir kızın yoksulluğu ve bu yoksulluktan kurtulma çabası ana temadır. Kız, hasta annesine bakabilmek için gece gündüz çalışır ve yardım arayışında bulunur. Bu durum, yoksul bireylerin yaşam mücadelelerini ve daha iyi bir yaşam için gösterdikleri çabayı yansıtır. Yoksulluktan kurtulma fırsatının tesadüfen ortaya çıkması ve padişah kedinin dl, şansın ve kaderin rolünü gösterir. Kızın yaşadığı bu dönüşüm, şans ve kaderin yaşam koşullarını nasıl değiştirebileceğini simgeler. Masalarda şans faktörü, yoksul karakterlerin kaderini değiştiren önemli bir unsurdur. Genellikle, yoksul bir kişinin

tesadüfen karşılaştığı bir fırsat veya mucizevi bir olay, hayatını köklü bir şekilde dönüştürür. Bu tür masallarda şans, yoksul bireyin erdemli, sabırlı ve saygılı tutumlarıyla örtüşür ve bu nitelikler genellikle şanslı harekete geçiren unsurlar olarak sunulur. Örneğin, "Kül Kedisi" masalında, baş kahramanın iyi kalpliliği ve sabrı, sonunda karşısına çıkan sihirli yardım sayesinde ona mutluluğu getirir. Bu durum, yoksul kişilerin bile doğru zamanda doğru şekilde hareket ettiklerinde, şansın yardımıyla büyük değişiklikler yaşayabileceğini vurgular.

Keloğlan ile Padişah masalında, Keloğlan'ın ihtiyaçlarını karşılamak ve padişahın zorluklarını aşmak için gösterdiği azim ön plandadır. Karakter, zorluklarla mücadele ederek hedeflerine ulaşır. Keloğlan'ın ihtiyaçları, masalda yoksulluk ve sosyal kabul görme arzusuyla şekillenir. Bu ihtiyaçlar, onun motivasyon kaynağıdır ve masalda ilerleyişi ve başarısı için itici güç oluşturur. İhtiyaçlar, karakterin eylemlerini ve hedeflerine ulaşma yolundaki stratejilerini belirler. Keloğlan'ın, karşılaştığı zorluklara rağmen direnç göstermesi ve azimle görevlerini tamamlaması, masalda ana temalardan biridir. Sihirli değnek ve yaşlı kadının öğütleri, onun bu direnci ve azmi destekler. Azim, Keloğlan'ın başarıya ulaşmasında önemli bir rol oynar.

Süpürgeci Baba masalında, ana karakterin işini büyütmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdiği azim ve kararlılık öne çıkar. Süpürgeci Baba, işlerini başarılı bir şekilde yürütmek için büyük bir çaba gösterir. Süpürgeci Baba'nın günlük yaşantısındaki temel ihtiyaçlar, masalda belirgin bir şekilde işlenir. Yiyecek ve barınma gibi temel gereksinimlerin sağlanması, Süpürgeci Baba'nın mücadelesinin merkezindedir. Padişahın yasakları, bu temel ihtiyaçların temin edilmesini zorlaştırır ve Süpürgeci Baba'nın yaşadığı ekonomik zorluklar derinleşir. Süpürgeci Baba'nın geçim sağlama çabaları ve iş arayışları, toplumsal ihtiyaçlar ile bireysel çözümler arasındaki ilişkiyi vurgular. Masalda süpürgeci baba, işini kaybetmesine rağmen umudunu kaybetmeyip çeşitli yollarla geçim sağlamaya devam eder. İş bulma çabası ve her yeni işte karşılaştığı zorluklara rağmen mücadele etmesi, yoksulluk içinde bile direnç ve azim göstermenin önemini vurgular. Bu durum, ekonomik zorluklar karşısında kişisel gücün ve kararlılığın ne kadar değerli olduğunu gösterir.

Ağlayan Nar, Gülen Nar masalında, narın ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdiği azim ve çaba anlatılır. Bu masalda, karakterlerin ihtiyaçları karşılamak için gösterdiği kararlılık ve azim öne çıkar. Başlangıçta, en büyük ve ortanca kardeşlerin ihtiyaçları daha materyalist ve yüzeysel olarak görülürken, en küçük kardeşin ihtiyaçları daha derin ve

manevi olabilir. O, sadece maddi kazanç değil bilgelik ve cesaretle de başarıya ulaşmayı hedefler. Masalın sonunda elde edilen prenses ve hazine, en küçük kardeşin hem maddi hem de manevi ihtiyaçlarının karşılanmasını simgeler. En küçük kardeşin yolculuğu ve başarısı, direnç ve azim temasını güçlü bir şekilde temsil eder. İlk iki kardeşin başarısızlığına rağmen en küçük kardeş zorluklara karşı direnç gösterir ve bilge adamın yardımlarıyla hedeflerine ulaşır. Bu, azmin ve sürekli çabanın ödüllendirildiğini gösterir.

Keloğlan ile İki Padişah masalında, Keloğlan'ın iki padişah arasındaki rekabeti aşmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdiği azim öne çıkar. Keloğlan, bu süreçte zekâsı ve kararlılığı ile başarılı olur. Fakir adamın çocuklarının ihtiyaçları ve geçim sıkıntısı, yoksulluğun temel ihtiyaçları nasıl etkilediğini gösterir. İhtiyaçlar, masalda ekonomik zorlukların ve toplumsal eşitsizliklerin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Keloğlan'ın zorluklara rağmen gösterdiği direnç ve azim, yoksulluktan kurtulma mücadelesinin bir yansımasıdır. Masalda, kişisel çabaların ve azmin, ekonomik zorlukların üstesinden gelmedeki rolü vurgulanır.

Keloğlan Tuz Ölçeği masalında Keloğlan'ın yaşadığı sürekli yanlış anlamalar ve dayak yemesi, onun basit ihtiyaçlarının bile karşılanmasının ne kadar zor olduğunu vurgular. Annesinin istediği basit bir tuz ölçeğini almak için dahi birçok mücadeleyle karşılaşır. Bu, yoksul bir bireyin günlük hayatta karşılaştığı zorlukların alegorik bir anlatımıdır. Keloğlan, her ne kadar dışarıdan aptal ve beceriksiz gibi görünse de aslında sabırla görevini yerine getirmeye çalışan bir karakterdir. Bu da yoksul bireylerin toplumsal yapıda hayatta kalma çabasını simgeler.

Hasses Paşa masalında, kızın toplumsal zorluklar karşısındaki azmi, masalın temel taşlarından biridir. Karakter, fakirlikten gelen dezavantajlara rağmen zeki oyunları her türlü güç figürüne karşı koyar. Bu, bireyin zekâ ve azimle, toplumsal sınıf farklarını aşabileceği ve güç odaklarına karşı durabileceği fikrini pekiştirir. Tüccarın çantasını taşla doldurması, Hoca'yı kandırması, Şehzade'yi uyuşturması ve Paşa'yı küçük düşürmesi, masaldaki direniş ve azmin en güçlü örneklerindendir.

Keloğlan ile Zengin Kız masalında Keloğlan'ın masaldaki yolculuğu, onun azmi ve ihtiyaçlarının nasıl şekillendiğini gösterir. Padişahın tüm hazinelerini doldurma görevi, Keloğlan için neredeyse imkânsız bir görevdir. Ancak Keloğlan, zeki ve becerikli bir çocuk olduğu için bu zorlu görevin üstesinden gelir. Bu, bireylerin zor şartlarda bile kendilerini geliştirebileceklerini, doğru stratejilerle zorlukları aşabileceklerini anlatan bir

mesajdır. Azim ve kararlılık, burada yoksulluğun üstesinden gelmenin anahtarı olarak işlenir. Keloğlan'ın ihtiyacı, hem kişisel olarak hayatını değiştirme arzusundan hem de kardeşlerinin ve ailesinin yoksul yaşamından kurtulma çabasından doğar. Bu durum, azimle mücadele eden bireylerin bile yoksulluğun kısılcısından kurtulabileceğini ima eder.

Elmas Beşik masalında, Bahtiyar'ın periler tarafından kapatıldığı yeraltı sarayı, adaletsiz bir toplumsal sistemin sembolü olarak görülebilir. Periler, toplumsal güç dengesini bozan varlıklardır; tıpkı toplumdaki adaletsizliklerin belirli zümreler tarafından dayatılması gibi. Bahtiyar'ın kurtulması ve özgürlüğüne kavuşması, bireysel çaba, azim ve dayanışmanın adaleti yeniden tesis edebileceğine dair güçlü bir mesaj içerir. Gülbahar'ın Bahtiyar'ı kurtarma azmi, toplumsal adaletin bireylerin çabalarıyla yeniden kurulabileceğini gösterir. Bu masallar, ihtiyaçlar ve azim temalarını çeşitli açılardan işleyerek zorluklarla başa çıkmanın ve kararlı olmanın önemini vurgular. Her bir masal, bu temaların farklı yönlerini ve bunların nasıl başarıya ulaşmada kritik bir rol oynadığını gösterir. İhtiyaçlar ve azim temalarının masallarda sıkça işlenmesinin birkaç nedeni vardır. İhtiyaçlar ve azim, insan deneyiminin temel parçalarıdır. Her insan, temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır (yemek, barınma, güvenlik) ve bu süreçte çeşitli engellerle karşılaşabilir. Masallar, bu evrensel temaları işleyerek dinleyicilere veya okuyuculara tanıdık gelen ve kolayca empati kurabilecekleri durumlar sunar. Masallar, genellikle çocuklara ve gençlere moral dersleri vermek için kullanılır. İhtiyaçlar ve azim temaları, çocuklara çalışkanlık, azim ve zorluklarla başa çıkma konusunda önemli dersler sunar. Masallar, bu değerleri eğlenceli ve anlaşılır bir şekilde aktararak, dinleyicilere veya okuyuculara öğretici bir deneyim sağlar. İhtiyaçlar ve azim, masallardaki karakterlerin gelişimine katkıda bulunur. Karakterler, ihtiyaçlarını karşılamak için mücadele ederken, kişisel olarak büyürler ve güçlenirler. Azimle başa çıkma süreci, karakterlerin cesaretini, zekasını ve kararlılığını sınar ve bu da onları daha ilgi çekici ve etkileyici kılar. Masallar, genellikle çatışma ve çözüm arayışını içerir. İhtiyaçlar, çatışmanın temel kaynaklarından biridir ve bu ihtiyaçları karşılamak için gösterilen azim, masalın dramatik yapısına katkıda bulunur. Çatışmalar, karakterlerin azimli bir şekilde mücadele etmelerini ve bu süreçte çeşitli zorlukları aşmalarını gerektirir. Masallar, toplumsal ve kültürel değerleri yansıtır. İhtiyaçlar ve azim temaları, bu değerleri vurgulamak ve toplumsal normları öğretmek için kullanılır. Çalışkanlık, azim ve zorluklarla başa çıkma, birçok kültürde olumlu değerler olarak kabul edilir ve bu temalar aracılığıyla toplumun bu değerleri öğrenmesi sağlanır. Masallar, dinleyicilere veya okuyuculara ilham vermeyi ve motive

etmeyi amaçlar. İhtiyaçları karşılamak için gösterilen azim, okuyuculara kendi yaşamlarındaki zorluklarla başa çıkmak için cesaret ve kararlılık aşılar. Masallar, insanların kendi potansiyellerini keşfetmelerine ve zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Bu nedenlerle, masallarda ihtiyaçlar ve azim temalarının işlenmesi hem eğlenceli hem de öğretici bir deneyim sunarak hem bireysel hem de toplumsal anlamda önemli değerleri ve dersleri aktarır.

4.6. Fakirlik ve Dayanışma

Fakirlik kavramı sadece ekonomik yoksunlukla sınırlı olmayıp sosyal dışlanma ve toplumdan kopma gibi boyutları da içerir. Fakirlik üzerine yapılan çalışmalarda, "göreceli fakirlik" ve "mutlak fakirlik" kavramları üzerinde durulmaktadır. Göreceli fakirlik, bir toplumun refah düzeyine göre değişkenlik göstermekte ve sosyal beklentilere göre şekillenmektedir. Dayanışma ise bu yoksulluğu hafifletme ve toplumsal uyumu sağlama açısından önemli bir toplumsal değer olarak ele alınmaktadır. Güder (2004) çalışmasında fakirlik kavramını geniş bir perspektifte ele alarak sadece ekonomik yoksunlukla sınırlı olmadığını, aynı zamanda sosyal dışlanma ve toplumdan kopma gibi boyutları da içerdiğini vurgulamaktadır. Sarıpek (2017)'deki çalışmasında ihtiyaç kavramı üzerinden sosyal koruma politikalarını incelemiş ve bu bağlamda sosyal dayanışmanın yoksulluğu hafifletici etkilerini tartışmıştır. Sarıpek (2017)'deki çalışmasında fakirlik olgusunu ihtiyaç temelli bir yaklaşımla ele alarak temel ihtiyaçların bireylerin yaşam standardı üzerindeki etkisine dikkat çekmiştir. Temel ihtiyaçlar yaklaşımı, bireylerin fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan tam anlamıyla gelişebilmesi için gerekli olan fırsatların sağlanması gerektiğini savunmaktadır.

Sosyal bilimler, masallardaki fakirlik ve dayanışma temasını, toplumsal ekonomik eşitsizlikler ve bu eşitsizliklerle başa çıkmak için toplumsal yardımlaşma bağlamında ele alır. Fakirlik, toplumdaki sosyal ve ekonomik yapıları yansıtırken dayanışma, toplumsal bağların güçlendirilmesi ve toplumsal yardımlaşmanın önemini vurgular. Sosyal bilimler açısından, masallardaki dayanışma teması, toplumsal destek sistemlerini ve yardımlaşma kültürünü yansıtır. Masallar, karakterlerin karşılaştıkları zorluklarda toplumsal destek ve yardımlaşma mekanizmalarının nasıl işlediğini gösterir. Masallarda dayanışma, genellikle karakterlerin zorluklarla başa çıkma süreçlerinde birbirlerine yardım etmeleriyle işlenir. Edebiyat perspektifinden, bu tema, toplumsal bağların ve yardımlaşma

değerlerinin önemini vurgular. Yardımlaşma ve dayanışma, karakterlerin başarılarını ve toplumdaki ahlaki değerleri güçlendirir.

Felsefi olarak fakirlik ve dayanışma teması, adalet ve eşitlik kavramlarıyla ilişkilidir. Masallarda fakirlik, toplumsal adaletsizliklerin ve eşitsizliklerin bir yansıması olarak işlenirken dayanışma, bu adaletsizliklerin giderilmesi ve toplumsal eşitlik için bir araç olarak görülür. Masallarda dayanışma, ahlaki sorumluluk ve toplumsal yardımlaşmanın önemini vurgular. Felsefi perspektiften bu tema, bireylerin ve toplumların birbirlerine yardım etme sorumluluğunu ve bu sorumluluğun toplumsal düzeni nasıl şekillendirdiğini ele alır. Masallarda fakirlik ve dayanışma teması, toplumların kültürel değerlerini ve sosyal normlarını yansıtır. Fakirlik ve dayanışma, kültürel bağlamlarda farklı biçimlerde ele alınabilir. Bu temalar, toplumların yardımseverlik ve toplumsal destek anlayışlarını gösterir. Kültürel olarak masallarda dayanışma, toplumsal dayanışma geleneklerinin bir parçası olarak işlenir. Bu gelenekler, toplumsal bağları güçlendirir ve toplumsal sorunlara karşı kolektif bir yanıt sağlar. Eğitim bağlamında, masallarda fakirlik ve dayanışma teması, moral ve ahlaki değerleri öğretmek amacıyla kullanılır. Bu temalar, çocuklara ve gençlere yardımlaşma, empati ve toplumsal sorumluluk gibi değerleri öğretir. Masallar, fakirlik ve dayanışma temaları aracılığıyla sosyal bilinç ve toplumsal duyarlılık geliştirmeyi amaçlar. Karakterlerin zorluklarla başa çıkma süreçleri ve yardımlaşma çabaları, dinleyicilere toplumsal sorumluluklarını hatırlatır. Masallarda fakirlik ve dayanışma teması, toplumsal yapıları, bireylerin psikolojik durumlarını, kültürel değerleri ve moral öğretileri yansıtarak geniş bir perspektiften ele alınır. Bu temalar hem bireyler hem de toplumlar için önemli moral ve sosyal dersler sunar.

Keloğlan ile Köse masalında Keloğlan'ın fakirliği sadece ekonomik bir olgu olarak değil aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir olgu olarak da ele alınmalıdır. Keloğlan'ın masalı yoksulluğun getirdiği zorluklara rağmen bireysel dayanıklılık ve toplumsal dayanışma ile bu zorlukların aşılabileceğini gösterir. Özellikle annesiyle olan ilişkisi ve onun rehberliğinden aldığı güç, Keloğlan'ın başarısında belirleyici bir rol oynar. Masalın sonunda, Keloğlan'ın zekâsı ve kurnazlığı ile Köse'yi alt etmesi, fakir bir gencin güçlü ve zengin bir adamı alt edebileceğini gösterir. Bu, zenginler ile fakirler arasındaki sınıf mücadelesinde, dayanışma ve iş birliği ile zaferin mümkün olabileceğine dair önemli bir mesaj verir. Keloğlan'ın toplumsal yoksulluk içinde yaşarken dayanışma ve zekâ ile bu yoksulluktan kurtulması, masalın güçlü bir tema olarak fakirlik ve dayanışmayı işlemesini sağlar.

Benli Bahri masalında Benli Bahri, yoksulluk ve maddi sıkıntılarla mücadele eden bir karakterdir. Fakirlik, karakterin yaşadığı zorlukları ve toplumdaki eşitsizlikleri yansıtır.

Benli Bahri'nin çevresindeki insanlarla kurduğu yardımlaşma ilişkileri, dayanışmanın önemini vurgular. Masalda, toplumsal yardımlaşma ve destek mekanizmaları öne çıkar.

Çiftçi Mehmet Ağa masalında Çiftçi Mehmet Ağa, ekonomik sıkıntılar ve toplumsal adaletsizliklerle mücadele eder. Fakirlik, çiftçinin yaşadığı zorlukları ve sosyal eşitsizlikleri temsil eder. Çiftçi Mehmet Ağa'nın, toplumsal destek ve yardımlaşma arayışları, dayanışma temasını öne çıkarır. Masalda, zorluklarla başa çıkma sürecinde dayanışmanın gücü vurgulanır.

Tencerecik masalında maddi sıkıntılar yaşayan bir karakter olarak fakirliği temsil eder. Tencerecik'in zorlukları, toplumdaki ekonomik eşitsizlikleri yansıtır. Masalda, tencereci karakterinin çevresindeki insanlarla olan yardımlaşma ilişkileri ve toplumsal destek, dayanışmanın önemini gösterir. Yardımlaşma, fakirlik karşısında umut ve çözüm sağlar.

Kara Tavuk masalında Kara Tavuk, fakirlik ve sosyal eşitsizliklerle karşılaşan bir karakterdir. Fakirlik, masalda karakterin yaşadığı zorlukları temsil eder. Masalda, Kara Tavuk 'un çevresindeki insanlarla kurduğu yardımlaşma ilişkileri ve toplumsal destek, dayanışmanın önemini ortaya koyar.

Balıkçı Güzel masalı maddi sıkıntılar ve toplumsal eşitsizliklerle mücadele eden bir karakter olarak fakirliği temsil eder. Balıkçı Güzel'in toplumsal yardımlaşma ve dayanışma çabaları, masalda öne çıkar. Yardımlaşma, zorluklarla başa çıkma ve çözüm arayışında önemli bir rol oynar.

Nohut Oğlan masalında, Nohut Oğlan, düşük sosyal statü ve maddi sıkıntılar içinde yaşayan bir karakterdir. Fakirlik, masalda karakterin yaşadığı zorlukları temsil eder. Nohut Oğlan'ın çevresindeki insanlarla olan yardımlaşma ilişkileri, dayanışma temasını vurgular. Masalda, dayanışma ve yardımlaşma, fakirlik karşısında çözüm ve umut sağlar.

Sabır Taşı masalında, fakirlik ve maddi zorluklar karakterlerin yaşadığı temel sorunlar arasındadır. Masalda, karakterlerin zorluklarla başa çıkma süreçlerinde birbirlerine yardım etmeleri ve dayanışma göstermeleri öne çıkar. Sabır ve yardımlaşma, çözüm ve toplumsal destek sağlamak için önemlidir.

Sırmalı Pabuç masalında, fakirlik ve ekonomik zorluklar, ana karakterin yaşadığı başlıca sorunlardır. Masalda, dayanışma, fakirlik karşısında toplumsal yardımlaşma ve destek

mekanizmalarını temsil eder. Yardımlaşma, karakterlerin zorlukları aşmalarına yardımcı olur.

Keloğlan ile Köse masalında Keloğlan ve Köse, toplumsal ve ekonomik zorluklarla başa çıkmaya çalışan karakterlerdir. Fakirlik, masalda önemli bir temadır. Masalda, karakterlerin birbirlerine yardım etmeleri ve dayanışma göstermeleri, dayanışmanın önemini vurgular. Yardımlaşma, zorluklarla başa çıkmanın bir yolu olarak sunulur.

Koca Nine ile Tilki masalında Koca Nine, yaşlılık ve maddi sıkıntılar içinde olan bir karakter olarak fakirliği temsil eder. Masalda, Koca Nine'nin çevresindeki yardımlaşma ve dayanışma ilişkileri, toplumsal destek ve yardımlaşmanın önemini gösterir. Dayanışma, karakterlerin zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur.

Büyülü Fasulyeler masalında, fakirlik ve ekonomik zorluklar, ana karakterin karşılaştığı sorunlar arasında yer alır. Masalda, karakterlerin dayanışma ve yardımlaşma yoluyla zorlukların üstesinden gelmeleri öne çıkar. Dayanışma, fakirliğe karşı bir çözüm olarak sunulur.

Süpürgeci Baba masalında Süpürgeci Baba, fakirlik ve ekonomik zorluklar içinde olan bir karakterdir. Fakirlik, masalda karakterin yaşadığı temel sorundur. Masalda, Süpürgeci Baba'nın çevresindeki yardımlaşma ilişkileri ve toplumsal destek, dayanışmanın önemini gösterir. Dayanışma, zorluklarla başa çıkma ve çözüm bulma açısından önemli bir rol oynar.

Ağlayan Nar, Gülen Nar masalında, fakirlik ve maddi sıkıntılar, karakterlerin yaşadığı başlıca sorunlar arasındadır. Masalda, dayanışma ve yardımlaşma, karakterlerin zorlukları aşmalarına ve çözümler bulmalarına yardımcı olur. Dayanışma, fakirlik karşısında umut ve destek sağlar.

Keloğlan ile İki Padişah masalında da Keloğlan'ın fakirliği, masalda ana karakterin karşılaştığı zorlukları temsil eder. Fakirlik, karakterin mücadele ettiği başlıca sorundur. Masalda, Keloğlan'ın iki padişah arasındaki zorluklarla başa çıkma sürecinde dayanışma ve yardımlaşma öne çıkar. Yardımlaşma, zorlukların aşılmasında önemli bir rol oynar.

Bürümcüklü Kadınla Sülün Bey masalında, Bürümcüklü Kadın ve Sülün Bey, fakirlik ve sosyal eşitsizliklerle karşılaşan karakterler olarak masalda yer alır. Masalda, karakterlerin birbirlerine yardım etmeleri ve dayanışma göstermeleri, dayanışma temasını vurgular. Toplumsal yardımlaşma ve destek, fakirlik karşısında umut sağlar.

Fakirlik ve dayanışma temaları, bu masallarda genellikle karakterlerin yaşadığı zorluklarla başa çıkma süreçlerini ve toplumsal yardımlaşma ilişkilerini anlatır. Masallar, bu temalar aracılığıyla toplumsal değerleri, moral dersleri ve dayanışmanın önemini vurgular. Masallarda fakirlik ve dayanışma temalarının yer almasının birkaç önemli nedeni vardır. Masallar, genellikle ahlaki dersler vermek amacıyla anlatılır. Fakirlik ve dayanışma temaları, toplumsal değerleri ve etik normları öğretir. Fakirliğin ve zorlukların vurgulanması, karakterlerin dayanışma ve yardımlaşma değerlerini nasıl uyguladıklarını gösterir, bu da dinleyicilere veya okuyuculara moral ve etik dersler sunar. Fakirlik, karakterlerin karşılaştığı zorlukları ve bu zorluklarla nasıl başa çıktıklarını gösterir. Dayanışma ise başkalarına yardım etmenin ve toplumsal desteğin önemini vurgular. Bu temalar, dinleyicilere empati kurmayı ve toplumsal yardımlaşmanın değerini öğretir. Masallar, toplumsal yapıları ve normları yansıtır. Fakirlik, ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri temsil ederken dayanışma toplumsal yardımlaşma ve destek mekanizmalarını gösterir. Bu temalar, toplumun sosyal yapısını ve toplumsal değerleri yansıtır. Masallar, kültürel değerleri ve toplumsal normları öğretir. Fakirlik ve dayanışma, toplumların kültürel gelenekleri ve toplumsal yardımlaşma anlayışlarını yansıtır. Masallar, bu değerlerin nesilden nesile aktarılmasına yardımcı olur. Fakirlik teması, dinleyicilerin karakterlerin yaşadığı zorluklarla empati kurmasını sağlar. Dayanışma ise toplumsal destek ve yardımlaşmanın sağladığı güven ve huzuru vurgular. Bu temalar, dinleyicilerin duygusal bağlar kurmasına ve toplumsal değerleri içselleştirmesine yardımcı olur. Masallar, karakterlerin fakirlik ve zorluklarla nasıl başa çıktıklarını ve bu süreçte nasıl dayanışma gösterdiklerini anlatır. Bu, dinleyicilere zorluklarla başa çıkma konusunda ilham verir ve dayanışmanın önemini gösterir. Fakirlik ve dayanışma, masallarda çatışma yaratır ve bu çatışmaların çözülmesi, masalların dramatik yapısını güçlendirir. Fakirlik, ana karakterlerin yaşadığı başlıca sorunları temsil ederken dayanışma ise bu sorunların çözülmesine yardımcı olur. Fakirlik, masallarda karakterlerin kahramanlık gösterme ve başarıya ulaşma yolunda karşılaştıkları engelleri temsil eder. Dayanışma ise karakterlerin bu engelleri aşmalarına ve başarıya ulaşmalarına yardımcı olur. Fakirlik ve dayanışma, evrensel temalardır. Fakirlik, her toplumda karşılaşılan bir sorundur ve dayanışma, bu sorunların çözülmesine yardımcı olan bir değerdir. Masallar, bu evrensel temalar aracılığıyla geniş bir kitleye hitap eder ve toplumsal sorunlar hakkında düşünmeyi teşvik eder.

4.7. Toplumsal Sınıf

Toplumsal sınıf kavramı, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıklarına göre ayrılmasıdır. Türkiye’de sınıf yapısı üzerine yapılan çalışmalarda Osmanlı’dan günümüze sınıfların nasıl şekillendiği ve sınıf mücadelesinin nasıl geliştiği ele alınmıştır. Demir (2017)’deki çalışmasında toplumsal sınıf kavramını toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıklarına göre ayrılmaları üzerinden tanımlamıştır. Çalışmada Türkiye’deki sınıf yapısının Osmanlı döneminden günümüze nasıl şekillendiği ve sınıf mücadelesinin tarihsel süreç içinde nasıl geliştiği detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Kapitalizmin etkisiyle zengin ve fakir arasındaki uçurumun giderek artması, sınıflar arası mücadelenin daha görünür hale gelmesine neden olmuştur. Demir’e göre, kapitalist sistemin getirdiği ekonomik eşitsizlikler, sınıflar arası gerilimi artırmakta ve bu gerilim toplumsal yapıda ciddi çatlaklar oluşturabilmektedir. Toplumsal sınıf farklılıkları teması, masallarda karakterlerin sosyal ve ekonomik statülerine göre nasıl ayrıldığını ve bu ayrımların nasıl işlediğini gösterir (Arslan, 2010).

Edebiyat açısından, masallarda toplumsal sınıf farklılıkları, karakterlerin sosyal pozisyonlarına göre nasıl davranış sergilediklerini ve nasıl etkileşimde bulunduklarını gösterir. Fakir ve zengin karakterler arasındaki ilişkiler, toplumdaki güç dinamiklerini ve sosyal eşitsizlikleri yansıtır. Masallar, toplumsal sınıf farklılıklarını eleştirel bir bakış açısıyla işleyebilir. Bu eleştiri, toplumsal normlara ve adaletsizliklere karşıdır. Masallar, sınıf farklılıklarına karşı toplumsal eleştiriye ve değişim çağrısını yansıtabilir. Psikolojik açıdan, masallarda toplumsal sınıf farklılıkları, karakterlerin kimlikleri ve özsaygıları üzerindeki etkileri gösterir. Fakirlik ve zenginlik, karakterlerin kendilerini nasıl gördüğünü ve toplumsal değerlerini nasıl algıladığını etkileyebilir (Başgöz, 1988).

Masallarda sınıf farklılıkları, karakterlerin sosyal etkileşimlerinde nasıl bir tutum sergilediklerini ve bu etkileşimlerin psikolojik etkilerini yansıtabilir. Bu farklılıklar, karakterler arasındaki ilişkileri ve toplumsal bağları etkiler. Masallarda toplumsal sınıf farklılıkları teması, bu nedenlerle önemli bir yer tutar. Bu temalar, toplumsal yapıların, kültürel değerlerin, moral derslerin ve sosyal ilişkilerin anlaşılmasına yardımcı olur.

Tencerecik masalı düşük gelirli bir karakter olarak toplumsal sınıf farklılıklarını gösterir. Masalda, Tencerecik’in sosyal statüsü, diğer karakterlerle olan ilişkilerini ve yaşadığı zorlukları belirler. Toplumsal sınıf farklılıkları, masalın ana çatışmasını ve karakterlerin birbirleriyle etkileşimlerini şekillendirir. "Sultan Hanım soyunup elmaslarını, incilerini

tencerenin içine koyuyor. Dadısına teslim edip hamama giriyor. Dadı, tencere kucağında uyuklamaya başlıyor. Tencere hemen kalkıp, tıkr tıkr doğru kızın evine gidiyor, kapıyı tıkladıyor: ‘Kim o?’ ‘Tencerecik.’ ‘İçinde ne var?’ ‘Cici bici incicik.’” Sultan Hanım’ın değerli mücevherlerini tencereye koyması ve tencerenin bunları kızın evine getirmesi, yoksulluk ve zenginlik arasındaki uçurumu gösterir. Kızın bu mücevherlerle zenginleşmesi, masalın sonunda sosyal sınıf değişimini ve yoksulluğun son bulmasını sembolize eder. Bu, aynı zamanda yoksul insanların hayalini kurdukları zenginliğe ulaşma arzusunu yansıtır.

Balıkçı Güzeli masalı, düşük sosyal ve ekonomik statüde bir karakterdir. Masalda, Balıkçı Güzel’in sınıf farklılıkları, onun toplum içindeki yerini ve yaşadığı sıkıntıları belirler. Toplumsal sınıf farkları, masaldaki çatışmaların ve karakter gelişiminin bir parçasıdır. Masalda, balıkçının yoksulluk durumu, çocuğunun seçimleri üzerinde belirleyici bir etken olarak ortaya çıkar. Babasının ona balıkçılığı miras bırakması ve eğitim yerine iş hayatını tercih etmesi, ekonomik durumun bireylerin yaşam kararlarını nasıl şekillendirdiğini gösterir. Oğlanın saray önünde balık satması, toplumun alt sınıflarında yer alan bireylerin, sosyoekonomik sınıflarına uygun olarak kabul gördüklerini yansıtır. Sultan’ın kızı, kocasını bulmak için bir gemi yaptırır ve tayfa olarak kılık değiştiren kızlarıyla birlikte yola çıkar. Bu, toplumsal sınıflar arasında geçişin ve sosyal hiyerarşinin nasıl değiştiğinin bir göstergesidir. Masalda yoksulluktan zenginliğe geçişin sembolü olarak görülebilir.

Sabır Taşı masalında, toplumsal sınıf farklılıkları, karakterlerin sosyal durumlarını ve yaşadığı zorlukları belirler. Fakirlik ve zenginlik arasındaki farklar, masalda toplumsal sınıf ilişkilerini ve bu ilişkilerin karakterlerin hayatını nasıl etkilediğini gösterir. Folklorik anlatılarda sıkça görülen sosyal tabakalaşma, "Sabır Taşı" masalında da belirgindir. Masalda kızın ve ailesinin fakirliği, toplumun alt sınıflarında yer almalarını simgeler. Çingene kızının toplumdaki düşük statüsü, folklorik anlatılarda sıkça rastlanan sosyal dışlanmışlık ve sınıf ayrımcılığını temsil eder. Bu unsurlar, toplumun sınıf yapısını ve bu yapı içerisindeki güç dengelerini folklorik bir şekilde yansıtır.

Benli Bahri masalında Benli Bahri, toplumda düşük sosyal statüye sahip bir karakter olarak fakirliği temsil eder. Masalda, Benli Bahri’nin toplumsal sınıf farklılıkları, onun zorluklarını ve sosyal adaletsizliklerle mücadelesini vurgular.

Çiftçi Mehmet Ağa masalında, Çiftçi Mehmet Ağa, kırsal bir ortamda düşük sosyal statüde olan bir karakterdir. Masalda, çiftçinin sosyal ve ekonomik durumunun, toplumsal sınıf farklılıklarını nasıl yansıttığı ve bu durumun onun hayatını nasıl etkilediği gösterilir.

Hızır masalı toplumda daha düşük bir sosyal statüye sahip olarak tasvir edilir. Masalda, Hızır'ın sınıf farklılıkları, onun toplumdaki yerini ve yaşadığı adaletsizlikleri temsil eder. Ayrıca, Hızır'ın bu zorluklara karşı verdiği mücadele, sınıf farklılıklarına karşı toplumsal eleştiriye yansır.

Kara Tavuk masalında, toplumsal sınıf farklılıkları, ana karakterin sosyal ve ekonomik durumunu etkileyen önemli bir faktördür. Kara Tavuk 'un fakirliği, masalda toplumsal sınıf farklarını ve bu farkların getirdiği zorlukları temsil eder.

Nohut Oğlan masalı, toplumsal ve ekonomik olarak düşük bir sınıfta yer alır. Masalda, Nohut Oğlan'ın sınıf farklılıkları, onun yaşadığı zorlukları ve toplumsal adaletsizlikleri vurgular. Bu sınıf farkları, masalda karakterin yolculuğunu ve başarılarını şekillendirir. Padişah ve çiftçi karakterleri, toplumun farklı sosyal sınıflarını ve hiyerarşilerini temsil eder. Bu karakterler arasındaki etkileşimler, eski toplumların sosyal yapılarının bir yansımasıdır.

Sırmalı Pabuç masalında, toplumsal sınıf farklılıkları, karakterlerin sosyal ve ekonomik durumlarına göre ayrılır. Fakir karakterler, zengin karakterlerle karşılaştırıldığında, toplumsal sınıf farklarının etkileri ve bu farkların masaldaki çatışmalara nasıl yansıdığı işlenir.

Keloğlan ile Köse masalında Keloğlan ve Köse, toplumsal sınıf farklarını ve bu farkların nasıl etkili olduğunu gösterir. Keloğlan, fakir bir karakter olarak toplumsal sınıf farklılıkları ve bunların getirdiği zorluklarla karşılaşır. Masalda, bu sınıf farklılıkları, karakterlerin ilişkilerini ve masalın ana temasını etkiler.

Koca Nine ile Tilki masalında Koca Nine, yaşlılık ve fakirlikle birlikte düşük sosyal statüyü temsil eder. Masalda, bu sınıf farklılıkları, karakterin toplumsal ilişkilerini ve yaşadığı zorlukları belirler. Toplumsal sınıf farklılıkları, masaldaki ana çatışmaları etkiler.

Kediler Padişahı masalında, farklı sosyal sınıflar arasında çatışmalar ve ilişkiler gösterilir. Kediler, toplumsal sınıf farklılıklarını ve bu farklılıkların toplum içindeki etkilerini yansıtır.

Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan'ın fakirliği ile padişahın zenginliği arasındaki fark, masalda belirgin bir şekilde işlenir. Bu sınıf farklılıkları, karakterler arasındaki ilişkileri ve masaldaki ana çatışmayı etkiler.

Büyülü Fasulyeler masalında, toplumsal sınıf farklılıkları, karakterlerin sosyal ve ekonomik durumlarına göre belirginleşir. Fakir bir karakterin, zenginliğe ulaşma yolunda yaşadığı süreç, toplumsal sınıf farklarının nasıl değişebileceğini gösterir.

Süpürgeci Baba masalında, Süpürgeci Baba, düşük sosyal ve ekonomik sınıfta yer alır. Masalda, Süpürgeci Baba'nın sınıf farklılıkları, toplumdaki diğer karakterlerle olan ilişkilerini ve yaşadığı zorlukları belirler.

Keloğlan ile İki Padişah masalında, Keloğlan'ın fakirliği ile iki padişahın zenginliği arasındaki fark, masalda ana çatışmayı oluşturur. Bu sınıf farklılıkları, karakterlerin yaşadığı zorlukları ve masaldaki olayları şekillendirir.

Bürümcüklü Kadınla Sülün Bey masalında, Bürümcüklü Kadın ve Sülün Bey arasındaki toplumsal sınıf farklılıkları, masalda belirgin bir şekilde işlenir. Fakirlik ve zenginlik arasındaki farklar, karakterlerin ilişkilerini ve masaldaki ana temayı etkiler.

Bu masallarda toplumsal sınıf farklılıkları, genellikle karakterlerin sosyal ve ekonomik durumları arasındaki farkları ve bu farkların yaşamlarını nasıl etkilediğini gösterir. Bu temalar, masalların ana çatışmalarını, karakter gelişimini ve toplumsal eleştiriyi oluşturur. Toplumsal sınıf farklılıkları, masalların moral dersleri vermesine yardımcı olur. Fakirlik ve zenginlik arasındaki farklar, adalet, eşitlik, empati ve yardımseverlik gibi değerlerin öğretilmesine fırsat tanır. Masallar, bu temalar aracılığıyla çocuklara ve yetişkinlere ahlaki dersler sunar. Toplumsal sınıf farklılıkları, masalların toplumsal yapıları eleştirmesine ve toplumsal adaletsizliklere karşı bir yorum yapmasına olanak sağlar. Fakirlik ve zenginlik arasındaki farklar, toplumsal eleştiriyi ve sosyal değişim çağrısını yansıtır. Masallar, toplumların sosyal yapısını ve sınıf farklarını yansıtır. Fakir ve zengin karakterler arasındaki ilişkiler, toplumsal sınıflar arasındaki güç dinamiklerini ve sosyal eşitsizlikleri gösterir. Toplumsal sınıf farklılıkları, kültürel normları ve toplumsal değerleri yansıtır. Masallar, toplumların geleneksel değerlerini ve sosyal normlarını aktarmak için sınıf farklılıklarını kullanır. Masallarda toplumsal sınıf farklılıkları, dinleyicilerin veya okuyucuların farklı sosyal ve ekonomik durumlarla empati kurmasını sağlar. Fakirlik ve zenginlik arasındaki farklar, karakterlerin yaşadığı zorlukları ve başarıları daha anlamlı hale getirir. Toplumsal sınıf farklılıkları, masallarda çatışma

yaratır ve bu çatışmaların çözülmesi masalın dramatik yapısını güçlendirir. Fakirlik ve zenginlik arasındaki farklar, masallarda ana çatışmaları ve karakter gelişimini şekillendirir. Toplumsal sınıf farklılıkları, karakterlerin kahramanlık gösterme ve başarıya ulaşma yollarında karşılaştıkları engelleri temsil eder. Masallar, bu engelleri aşma ve başarıya ulaşma süreçlerini eğlenceli bir şekilde anlatır. Toplumsal sınıf farklılıkları, evrensel temalardır. Fakirlik, zenginlik, sosyal adalet ve eşitlik, her toplumda karşılaşılan temel sorunlardır. Masallar, bu temaları işleyerek geniş bir kitleye hitap eder ve toplumsal sorunlar hakkında düşünmeyi teşvik eder. Masallar, toplumsal sınıf farklılıklarına dair öğretici bir bakış açısı sunar ve toplumsal sorunlara yanıt verir. Fakirlik ve zenginlik arasındaki farklar, sosyal sorunlara dair çözümler ve toplumsal eleştiriler sunar. Toplumsal sınıf farklılıkları, kültürel ve tarihsel bilgilerin aktarımında önemli bir rol oynar. Masallar, toplumların tarihsel ve kültürel deneyimlerini yansıtarak bu bilgilerin nesilden nesile aktarılmasına yardımcı olur. Toplumsal sınıf farklılıkları, toplumsal bağları güçlendiren ve toplumsal yardımlaşma kültürünü teşvik eden bir bağlam sağlar. Masallar, toplumsal değerlerin korunmasını ve sosyal yardımlaşmanın önemini vurgular. Toplumsal sınıf farklılıkları, masallarda bu nedenlerle önemli bir yer tutar. Bu temalar, toplumsal değerleri, kültürel normları, moral dersleri ve sosyal ilişkileri anlamada ve öğretmede önemli bir araçtır.

4.8. Dayanışma ve Yardımlaşma

Dayanışma ve yardımlaşma, sosyal adaletin sağlanmasına katkı sağlayan en önemli toplumsal araçlardandır. Toplumların dayanışma duygusu, sivil toplum kuruluşları ve devlet yardımlarıyla güçlendirilmektedir. Çakıcı ve Çakıcı (2020)'ya göre çalışmalarında dayanışma ve yardımlaşma kavramlarını, sosyal adaletin sağlanmasında önemli toplumsal araçlar olarak tanımlamışlardır. Çalışmada toplumların dayanışma duygusunun sivil toplum kuruluşları ve devlet yardımlarıyla desteklendiği ve bu kültürün sosyal güvenlik sistemleri ile dini değerler üzerine inşa edildiği vurgulanmıştır. Osmanlı'dan günümüze kadar süregelen geleneksel yardımlaşma örneklerinin, sosyal yardımlaşmanın derin köklere sahip olduğunu gösterdiği belirtilmiştir. Dayanışma ve yardımlaşma teması, masallarda sıkça işlenen ve toplumsal değerlerin vurgulandığı önemli bir konudur (Sakaoğlu, 1973). Edebiyat açısından, dayanışma ve yardımlaşma teması, karakterler arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin nasıl geliştiğini vurgular. Masallarda, karakterlerin

birbirlerine yardım etme ve dayanışma içinde olma halleri, masalın ilerleyişini ve karakter gelişimini etkiler.

Masallarda dayanışma ve yardımlaşma, moral ve ahlaki dersler vermek amacıyla kullanılır. Bu tema, yardımlaşmanın ve dayanışmanın erdemli bir davranış olarak kabul edildiğini ve bu davranışların olumlu sonuçlar doğurduğunu öğretir. Masallarda, dayanışma ve yardımlaşma, empati ve sosyal bağların güçlenmesini sağlar. Yardımlaşmanın ve dayanışmanın, bireylerin sosyal bağlarını nasıl güçlendirdiğini ve toplumsal uyum sağladığını gösterir. Kültürel olarak dayanışma ve yardımlaşma, toplumsal geleneklerin ve değerlerin bir yansımasıdır. Masallarda, bu tema, kültürel normları ve toplumsal değerleri yansıtarak bireylerin ve toplulukların nasıl yardımlaştığını gösterir. Dayanışma ve yardımlaşma teması, kültürel anlatılar ve halk masalları aracılığıyla aktarılır. Masallar, bu değerlerin kültürel bağlamda nasıl işlediğini ve toplumsal yaşamda nasıl yer aldığını gösterir. Masallarda dayanışma ve yardımlaşma, çocuklara ve gençlere moral ve etik değerler öğretir. Yardımlaşmanın ve dayanışmanın önemini vurgulayan masallar, çocuklara bu değerleri aşılar.

Tencerecik masalında, ana karakterin çevresindeki kişilerle yardımlaşması ve dayanışma içinde olması, masalın merkezinde yer alır. Tencerecik'in başkalarına yardım etme çabaları, toplumsal bağları güçlendirir ve bu değerlerin ödüllendirildiğini gösterir. Fakirlik, dayanışmayı zorunlu kılan bir durumdur. Anne ve kız, karşılaştıkları zorluklara rağmen birbirlerine destek olmaya devam ederler. Kızın tencereyi satın alma kararı, ailenin maddi sıkıntılarına rağmen bir umut ve dayanışma kaynağı yaratır. Tencerenin her seferinde geri dönmesi, dayanışma ve paylaşımın mucizevi sonuçlar doğurabileceğine dair bir mesaj içerir. Ayrıca, masalın sonunda kızın Şehzade ile evlenmesi, toplumsal dayanışma yoluyla sınıfsal sınırların aşılabileceğine dair bir masalsi çözüm sunar. Masal, fakir bir ana kızın masalıyla başlar. Masallarda sıkça rastlanan bir temadır ve toplumun düşük gelirli kesimlerinin yaşadığı zorlukları yansıtır. İplik eğirmek ve pazarda satmak gibi geleneksel el emeği işleri, Anadolu'da sıkça karşılaşılan geçim yöntemlerindendir. Bu motif, dayanışma ve birlikte çalışmanın önemini vurgular. "Ebe: 'Eve dönünce yerim,' diye yemeği olduğu gibi tencerenin içinde bırakıp gidiyor. Tencere oradan kalkıp tıkr tıkr doğru kızın evine geliyor. Kapı çalınıyor. Kız koşup kapıya gidiyor: 'Kim o?' 'Tencerecik.' 'İçinde ne var?' 'Dolmacık.' Tencerenin, yoksul kızın evine yemek getirmesi, masalın mucizevi unsurlarından biridir. Bu durum, toplum içinde

yardımlaşmanın ve dayanışmanın önemini vurgular. Ebe hanımın yemeği bırakıp gitmesi ve tencerenin kızın evine gitmesi, yardımlaşmanın sembolik bir anlatımıdır. Fakirlik içinde yaşayan insanlar, bazen beklenmedik yardımlarla karşılaşabilirler.

Çiftçi Mehmet Ağa masalında, çiftçinin yardımlaşma ve dayanışma ruhu öne çıkar. Çiftçi, çevresindeki insanlarla iyi ilişkiler kurar ve bu yardımlaşmanın sonunda zenginliğe ulaşır. Masalda, dayanışma ve yardımlaşmanın toplumsal başarıyı nasıl etkilediği gösterilir. Türk kültüründe dayanışma ve yardımlaşma, sosyal yaşamın önemli unsurlarındandır. Eski Türk topluluklarında, özellikle göçebe yaşam tarzında, hayatta kalmak için toplumsal dayanışma kaçınılmaz bir zorunluluktur. Kervancı-Başı'nın Mehmet Ağa'ya yardım etmesi, bu kültürel mirasın bir yansımasıdır. Türk mitolojisinde Ergenekon Destanı gibi masallarda, dayanışma ve birlikte hareket etme, toplumun hayatta kalmasını ve zorlukların üstesinden gelmesini sağlar. Mehmet Ağa'nın yardım alması, bu dayanışma ruhunun bir örneğidir.

Sitti Nusret ve Nardaniye Hanım masalları, başkahramanlarının zorluklar karşısında yalnız olmadıklarını, dışarıdan gelen destek ve yardımların hayatta kalmalarını sağladığını anlatan güçlü hikayelerdir. Sitti Nusret masalında, kahramanımızın başına gelen felaketlere karşı verdiği mücadelede, sabır ve itaat gibi erdemler öğretilmiştir. Derviş'in ona öğrettiği sabır, ona toplumsal normlarla uyumlu bir şekilde hayatta kalma stratejisi sunar. Ancak masalın sonunda, Sitti Nusret'in topluma ve ailesine dönmesi, dayanışmanın ve yardımlaşmanın toplumsal adaleti sağlama gücünü gösterir. Sabırlı ve sessiz mücadelesi, güçlülerin baskısı altında kalırken bile toplumun adaletli bir yapıya kavuşabileceğine dair bir umut sunar. Toplumun güçlü bireylerinin yanına, yardımlaşma ve dayanışma ilkeleriyle birleşen bir destek bulması, bu toplumsal yapının daha dengeli ve adil hale gelmesini sağlar. Nardaniye Hanım masalında ise, Nardaniye'nin hayatı boyunca dayanışma en temel güçtür. Kırk Haramiler, onu masumiyetine inanan ve ona yardım eden kişilerdir. Onlar, Nardaniye'ye sadece koruyucu bir rol oynamakla kalmaz, aynı zamanda ona kardeşçe yaklaşır ve kendi ailelerinden biri gibi kabul ederler. Bunun yanı sıra, kuşların Nardaniye'yi zehirlenmekten kurtarması, hayatını başkalarının desteğiyle sürdürebilmesinin bir başka örneğidir. Bu masalda, toplumun zayıf, mağdur ve ezilen bireyleri arasındaki dayanışmanın gücü ön plana çıkar. Dayanışma, yalnızca hayatta kalmanın değil, aynı zamanda sosyal adaletin ve eşitliğin sağlanmasının da temel kaynağıdır. Her iki masalda da güçsüzlerin ve dışlanmışların toplumsal dayanışma ve yardımlaşma sayesinde güçlüler karşısında varlıklarını sürdürdükleri, hayatta

kalabildikleri ve sonunda toplumsal adaletin sağlandığı anlatılmaktadır. Sitti Nusret'in sabırlı mücadelesi ve Nardaniye'nin korunan, desteklenen hayatı, zayıf ve ezilenlerin toplumsal dayanışma yoluyla güçlüler karşısında ayakta kalabileceğini ve adaletin yerini bulabileceğini sembolize eder. Bu iki masal, toplumun güçlü ve zayıf üyeleri arasında yardımlaşma ve dayanışma kültürünün ne denli önemli olduğunu gözler önüne serer.

Oduncu masalında, Oduncu ile ayı arasındaki dostluk, yoksulluk ve dayanışma temalarıyla yakından bağlantılıdır. Yoksul oduncunun, karşılıksız olarak ayıya yardım etmesi, daha sonra ayının ona çeşitli yollarla yardım ederek bu iyiliğin karşılığını vermesi, toplumdaki yardımlaşma ve dayanışma değerlerinin önemini vurgular. Bu ilişki, aynı zamanda doğanın insanla iş birliği yaparak onun kaderine müdahale edebileceği inancını da içerir. Masal, insanların doğayla ve birbirleriyle dayanışma içerisinde olmaları durumunda, toplumsal zorlukların üstesinden gelebileceği mesajını taşır.

Keşiş Ne Gördün? masalında, toplumsal sınıflar arasındaki farklar açıkça vurgulanırken dayanışmanın da altı çizilir. Başkahramanın, şehzadelerin hizmetini görmesi ve onların yaşamına dahil olması, bu dayanışmanın bir sembolüdür. Kızın varlığını gizli tutması, sadece pasif bir direniş değil aynı zamanda toplumsal yapıdaki katı sınıf ayrımına rağmen bir tür dayanışma arayışıdır. Şehzadelerle olan ilişkisinde hizmetkar gibi görünse de aslında onların hayatına katkıda bulunan bir figürdür. Keşiş kıyafeti giyerek sınıfsal farkların üstesinden gelen kız, en sonunda hem toplumsal statü hem de kişisel mutluluk anlamında bir başarıya ulaşır. Masalın sonunda kız, sosyal sınıf farklılıklarını aşarak Şehzade ile evlenir ve bir anlamda toplumsal sınıf atlama gerçekleşir. Bu, masalın toplumsal dayanışma ve emeğin karşılığını bulma üzerine verdiği önemli bir mesajdır.

Keloğlan Hiç Alıyor masalında Keloğlan'ın karşılaştığı zorluklar ve haksızlıklar aynı zamanda toplumsal dayanışma eksikliğine işaret eder. Keloğlan, her ne kadar farklı kişilerden yardım almaya çalışsa da bu yardımlar onu sürekli daha kötü bir duruma sokar. Masalın sonundaki "hiç" alma olayı, aslında toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın yetersizliğini gösterir. Keloğlan'ın yaşadığı toplumda, kimse onun çıkarlarını düşünmez ve her fırsatta onu kullanır. Bu, zenginlerin ve güçlülerin yoksulları nasıl istismar ettiğinin bir göstergesidir.

Keloğlan Tuz Ölçeği masalında Keloğlan'ın sürekli başına gelen talihsizlikler, toplumdaki adaletsizliği açığa çıkarır. Her yanlış anlaşılma şiddetle karşılaşması, toplumsal hiyerarşinin alt kademelerinde yer alanların, üst sınıflar tarafından nasıl baskı

altına alındığını gösterir. Ancak Keloğlan, her türlü zorluk karşısında yılmaz; her seferinde "peki şimdi ne diyeceğim" diyerek yoluna devam eder. Bu, fakirlerin dayanışma ve azimle varlıklarını sürdürdüklerine dair bir mesaj içerir. Keloğlan'ın masumiyeti, onun içinde yaşadığı adaletsiz dünyaya karşı bir kalkan oluşturur.

İncili Yorgan masalında dayanışma, masalda önemli bir yere sahiptir. Mıstık'ın, "Gel üçümüz üç elden biçelim" önerisi, toplumsal yardımlaşma ve birlikte hareket etmenin gücünü gösterir. Bu tür dayanışmalar, bireylerin yalnız başlarına alt edemeyecekleri zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olur. Mıstık'ın devle karşı mücadelesinde, zekâ ve azimle birlikte hareket eden bireylerin toplumsal zorlukları aşabilecekleri vurgulanır.

Yedi Kardeş masalında, yedi kardeşin ailenin maddi durumu üzerinde pek bir bilgi verilmemekle birlikte bu durumun yoksullukla ilişkili olduğu ve kardeşlerin hayatta kalma mücadelesinin arka planda yattığı görülmektedir. Kızın, kardeşlerini bulmak için yola çıkması hem dayanışma hem de aile bağlarının güçlü olduğunun bir göstergesidir. Kızın, kardeşlerine olan sevgisi ve onlarla yeniden bir araya gelme arzusu, toplumsal yardımlaşmanın önemini vurgular. Aynı zamanda kızın yolda karşılaştığı zorluklar ve Devanasının kıskançlığı, yoksulluğun getirdiği çatışmaları da açığa çıkarır. Kedi karakterinin, kıskançlığı nedeniyle ortaya çıkan çatışma, yoksulluk içinde mücadele eden insanların birbirlerine düşmanlık beslememesi gerektiğinin altını çizer.

Hasses Paşa masalında kız, oyunlarını oynarken çevresindeki insanlardan yardım alarak dayanışma gösterir. Hem çocuklarla hem de halkla olan ilişkileri, onun toplumsal hiyerarşiyi kırma mücadelesinde yalnız olmadığını gösterir. Bu dayanışma, zayıfın güçlüye karşı dayanışarak kazanabileceği bir dünya tasvir eder. Masalda bireysel mücadele ve toplumsal dayanışmanın birleşimiyle adaletsizliklerin aşılabileceği fikri vurgulanır.

Sitti Nusret masalında kendini savunma ve hayatta kalma stratejileri dayanışma ve yardımlaşma üzerinden şekillenir. Kendi ailesine ve topluma geri döndüğünde Derviş'in öğrettiği sabır ve itaat onun başına gelenlere karşı koymasında etkili olur. Ayrıca masalın sonunda çocuklarının geri dönmesi ve Hanım Sultan'ın gerçeği fark etmesi, bu dayanışmanın toplumsal adaleti sağlama rolünü ortaya koyar. Aynı zamanda Sitti Nusret'in sabırlı ve sessiz mücadelesi, toplumun güçlüleriyle başa çıkmanın bir yolu olarak sunulur.

Nardaniye Hanım masalında masal boyunca Nardaniye'nin hayatı, doğrudan dayanışma ve yardımlaşma ile şekillenir. Kırk Haramiler ile olan ilişkisi, bu dayanışmanın en açık örneğidir. Kırk Haramiler, masum olduğunu düşündükleri Nardaniye'yi koruma altına alır ve ona kardeşleri gibi davranırlar. Aynı şekilde kuşların Nardaniye'yi zehirlenmekten kurtarması, onun hayatının başkaları tarafından nasıl desteklendiğini gösterir. Bu dayanışma, yoksulların ve ezilenlerin bir arada hayatta kalma stratejilerini sembolize eder.

Bacı Bacı Can Bacı masalında, geyik olan erkek kardeş ve kız kardeşin birbirlerine olan bağı, dayanışmanın en önemli örneğidir. Geyik her zaman kız kardeşinin yanında olur ve onu korur. Masal boyunca kız ve geyik arasındaki yardımlaşma, yoksulluğa karşı mücadelenin en güçlü yanlarından biridir. Kız kardeşin, geyiğin yardımıyla hayatta kalması, zorluklara karşı kardeşler arası dayanışmayı vurgular.

Can Kuşu masalında derviş ve geyiğin yardımıyla çocuklar hayatta kalır. Bu, yoksul insanların dayanışmayla hayatta kalabileceğini ve güçlü kalabileceklerini simgeler. Masal, yoksullukla baş etmenin bir yolunun dayanışma ve yardımlaşma olduğunu gösterir. Kardeşler birbirlerine bağlıdır, çocuklar için çalışan bir derviş ve doğanın yardımıyla hayatta kalırlar. Yoksulluk teması burada yalnızca maddi bir sorun olarak değil aynı zamanda sosyal bağlar yoluyla aşılabilecek bir zorluk olarak sunulur.

Karayılan masalında, masal boyunca kızın annesinden manevi destek alması, toplumsal dayanışmanın ve yardımlaşmanın ne kadar önemli olduğunu vurgular. Kız, her zor durumda annesinin mezarına giderek ondan akıl alır ve bu manevi destekle zengin sınıfın karşısında ayakta durmayı başarır. Ayrıca yoksul bir halkın içinden gelen karakterin zengin sınıfa yardım etmesi, toplumsal sınıflar arası dayanışmanın da altını çizer. Kız, her ne kadar zenginlerden gelen baskılarla karşı karşıya kalsa da onların sorunlarını çözme yolunda iş birliği yapar.

Saka Kuşu masalında masaldaki bir başka önemli tema, toplumsal yoksulluk ve dayanışmadır. Vezir 'in Kızı'nın sürgüne gönderilmesi ve sakalı bir adam tarafından kurtarılması, dayanışmanın ve yardımlaşmanın önemine vurgu yapar. Saka Güzeli, kendi sınıfına yakın bir birey olan bu kızı sandıktan kurtarıp onunla evlenir. Vezir 'in Kızı, Saka Güzeli ile mutlu bir yaşam sürerken fakirlik içinde bile dayanışma ve sevginin hayatta kalmanın temel unsurları olduğunu gösterir. Padişah'ın kızı ise zenginliğine rağmen iç huzuru ve mutluluğu bulamaz. Zenginlik, kıskançlık ve hırsla birleştiğinde Padişah'ın

Kızı'nı mutsuz bir kişiliğe dönüştürür. Bu, yoksulluk ve zenginlik arasındaki derin farkları gösterir; zengin olmak her zaman mutluluğun garantisi değildir. Dayanışma ve sevgi, yoksulluk içindeki insanlar için daha büyük bir değer haline gelir.

Koca Nine ile Tilki masalında, karakterler arasındaki yardımlaşma ve dayanışma ilişkileri vurgulanır. Koca Nine ve Tilki'nin iş birliği, zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olur ve toplumsal dayanışmanın önemini gösterir. Tilkinin yoksulluğunu çözmek için toplumsal ağda dolaşması ve çeşitli karakterlerden yardım alması, toplum içindeki karşılıklı bağımlılığın önemini vurgular. Her karakter, diğerlerinin yardımını almak için kendi şartlarını koyar bu da toplumsal çözüm arayışlarının ne kadar karmaşık ve özenli bir denge gerektirdiğini gösterir. Bu durum, toplumsal dayanışma ve ekonomik yardımlaşmanın bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl gerçekleştiğine dair önemli bir perspektif sunar.

Kara Tavuk masalında, karakterlerin yardımlaşma ve dayanışma içindeki davranışları, masalın önemli bir parçasıdır. Kara Tavuk 'un başkalarına yardım etme çabası, dayanışmanın değerini ve toplumsal bağları güçlendiren etkisini yansıtır. Masalda dervişin hamala yardım etmesi, geleneksel Türk toplumundaki sosyal destek mekanizmalarının bir yansımasıdır. Dervişler, tarih boyunca halkın manevi ve maddi ihtiyaçlarını karşılamada önemli rol oynamışlardır. Bu tür yardımlar, toplumun dayanışma kültürünün bir göstergesidir.

Sabır Taşı masalında, dayanışma ve yardımlaşma teması, karakterlerin zorluklarla başa çıkma ve başkalarına yardım etme çabalarıyla işlenir. Sabır ve dayanışmanın, başarıyı ve ödülleri getirdiği vurgulanır.

Keloğlan ve Köse masalında, Keloğlan'ın ve Köse'nin birbirine yardım etmesi ve dayanışma içinde olmaları, masalda önemli bir rol oynar. Bu yardımlaşma, masalın merkezindeki çatışmaların çözümünde etkili olur.

Büyülü Fasulyeler masalında, ana karakterlerin yardımlaşma ve dayanışma içindeki davranışları masalda öne çıkar. Fasulyelerin büyülü özellikleri, karakterlerin birlikte çalışarak sorunları çözmelerine yardımcı olur.

Bürümcüklü Kadınla Sülün Bey masalında, karakterlerin yardımlaşma ve dayanışma içindeki davranışları, masalda önemli bir yer tutar. Bu yardımlaşma, karakterlerin sorunları çözmelerine ve toplumsal bağları güçlendirmelerine yardımcı olur.

Masallarda dayanışma ve yardımlaşma teması, karakterlerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarında ve toplumsal ilişkilerini güçlendirmelerinde önemli bir rol oynar. Bu tema, kişisel ve toplumsal değerlerin vurgulanmasına ve moral derslerin verilmesine yardımcı olur. Toplumsal dayanışma ve yardımlaşma teması, Türk masallarında önemli bir yere sahip ve masalların ana karakterlerinin karşılaştıkları zorlukları aşmalarında etkili olur. Toplumsal dayanışma ve yardımlaşma, çoğu masalda önemli bir tema olarak öne çıkar. Bu temanın işlendiği masallar, genellikle toplumsal adaletin sağlanması, zorluklarla başa çıkma ve güçlü bireylerin zayıf olanlara yardım etmesiyle ilişkilidir. Ancak bazı masallarda, dayanışmanın yalnızca aile içindeki bağları ya da manevi desteği güçlendirdiği görülürken diğerlerinde sosyal sınıf farklarını aşma ve toplumsal yapıları değiştirme gibi daha geniş sosyal bağlamlarda ele alınır. Masallarda yardımlaşma ve dayanışma temalarının işlenmesinin birçok nedeni vardır. Bu temalar, masalların eğitimsel, kültürel ve toplumsal işlevlerine katkıda bulunur. Masallar, yardımlaşma ve dayanışma yoluyla, bireylerin toplumsal normlara ve ahlaki değerlere uygun davranmalarını teşvik eder. Bu temalar, iyilik ve kötülüğün karşılaştırıldığı, erdemli davranışların ödüllendirildiği masallar sunar. Yardımlaşma ve dayanışma, toplumsal kuralların ve etik değerlerin öğretildiği masallarda önemli bir yer tutar. Bu temalar, bireylerin sosyal sorumluluklarını ve başkalarına yardım etmenin önemini kavramalarına yardımcı olur. Yardımlaşma ve dayanışma, toplumsal bütünlüğü ve uyumu teşvik eder. Masallar, topluluk üyeleri arasında dayanışma ve yardımlaşmanın toplumsal ilişkileri nasıl güçlendirdiğini ve toplumsal yapıyı nasıl desteklediğini gösterir. Masallar, toplumsal ve kültürel birliği vurgular. Yardımlaşma ve dayanışma temaları, toplumsal normların ve değerlerin aktarılmasına yardımcı olur ve bu değerlerin kültürel miras olarak korunmasını sağlar. Yardımlaşma ve dayanışma, dinleyicilerde veya okuyucularda empati geliştirmeye yardımcı olur. Masallar, karakterlerin birbirlerine yardım etme davranışları aracılığıyla, başkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını anlama becerisini artırır. Masallar, sosyal ilişkiler ve iş birliğinin önemini vurgular. Yardımlaşma ve dayanışma, bireylerin birlikte çalışarak ortak hedeflere ulaşabileceklerini gösterir. Masallar, yardımlaşmanın ve dayanışmanın kişisel başarıya katkıda bulunabileceğini gösterir. Karakterlerin birbirlerine yardım ederek ve dayanışma içinde olarak başarılı olmaları, kişisel gelişim ve başarının nasıl elde edilebileceğini öğretir. Yardımlaşma ve dayanışma, zorluklarla başa çıkmanın ve engelleri aşmanın yollarını sunar. Masallar, karakterlerin yardımlaşma yoluyla zorlukları nasıl aştığını ve bu süreçte nasıl büyüdüğünü gösterir. Masallar, yardımlaşma ve dayanışma temaları aracılığıyla toplumsal bilinç ve eğitim sağlar.

Dinleyicilere ve okuyuculara bu değerlerin önemini öğretir ve sosyal davranışları nasıl yönlendirdiğini gösterir. Masallar, kültürel ve sosyal bilgilerin aktarılmasında önemli bir araçtır. Yardımlaşma ve dayanışma temaları, toplumsal değerlerin ve geleneklerin anlaşılmasına katkıda bulunur. Masallarda yardımlaşma ve dayanışma, hayal gücünü ve fantastik unsurları zenginleştirir. Bu temalar, masalların dramatik ve eğlenceli unsurlarını artırır, karakterlerin karşılaştıkları zorlukları aşmalarını ve bu süreçte fantastik ögelerle desteklenmelerini sağlar. Sonuç olarak masallarda yardımlaşma ve dayanışma temalarının işlenmesi hem bireylerin hem de toplulukların sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerle uyumlu bir şekilde yaşamasını teşvik eder. Bu temalar, kişisel ve toplumsal gelişimi destekler, toplumsal ilişkileri güçlendirir ve eğitici bir rol oynar.

5. MASALLARIN ORTAK ÖZELLİKLERİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Bu çalışmaya konu olan masallar, masalların ortak özellikleri bakımından incelendiğinde, bu anlatıların evrensel masal özelliklerini barındırdığı ve toplumun sosyoekonomik yapısını yansıttığı görülmektedir. Ayrıca masallarda, semboller, motifler ve karakterler aracılığıyla toplumsal değerlerin aktarılması söz konusudur. Masalların en temel ortak özelliklerinden biri, evrensel temaları işlemesidir. İyilik ve kötülük arasındaki mücadele, bu anlatıların bel kemiğini oluşturmaktadır. İyilik, genellikle fakir, zayıf ve çaresiz karakterlerle temsil edilmekte, kötülük ise zalim padişahlar, devler ya da büyücüler gibi güçlü karakterlerle simgelenmektedir. Örneğin **“Keloğlan”** masallarında ana karakter, çoğu zaman yoksul ve güçsüz bir genç olarak betimlenmekte ancak zekâsı ve sabrı sayesinde zorlukların üstesinden gelerek başarıya ulaşmaktadır. Bu durum, masalların topluma dayanışma, cesaret ve mücadele gibi değerleri öğretmek amacıyla oluşturulduğunu göstermektedir.

2. Masallarda sıkça kullanılan bir diğer özellik, hayal gücüne dayalı fantastik öğelerin yer almasıdır. Doğaüstü güçlere sahip sihirli nesneler, konuşan hayvanlar veya insanlara yardım eden doğaüstü varlıklar, masallarda önemli bir yer tutmaktadır. **“Kırk Odalı Konak”** masalında fakir bir kızın sihirli bir şekilde zenginleşmesi, bu tür fantastik öğelere güzel bir örnek teşkil etmektedir. Kızın kaderi, masal boyunca dua ve azimle değişmekte, bu durum masalın hayal gücünü harekete geçiren unsurları barındırdığını göstermektedir. Fantastik öğeler, okuyucuların ya da dinleyicilerin dünyadan koparak masalın sunduğu evrende dolaşmasını sağlamaktadır. Masallar, toplumsal eleştiriyi de bünyesinde barındırmaktadır. Toplumdaki adaletsizlikler, sınıf farklılıkları ve yoksulluk masalların önemli temaları arasında yer almaktadır. Türk halk masalları, toplumsal yapının bir yansıması olarak yoksulluk ve zenginlik arasındaki uçurumu vurgulamaktadır. Örneğin, **“Çiftçi Mehmet Ağa”** masalında Mehmet Ağa, adalet ve hak arayışını pasif bir direniş yoluyla ortaya koymaktadır. Hükümdarların verdiği hediyelere duyarsız kalması, otoritenin dayattığı değerlere karşı bir başkaldırı olarak değerlendirilebilir. Bu durum, masalların bireysel ve toplumsal adalet arayışını yansıttığını gösterir.

3. Anlatılarda sıklıkla semboller ve motifler kullanılmaktadır. Bu semboller, masalın temel mesajlarını pekiştirme işlevi görmektedir. Örneğin **“Sabır Taşı”** masalında taş, karakterin sabrının ve içsel direnişinin bir sembolü olarak yer almaktadır. Taşın çatlaması,

karakterin hak ettiği adalete geç ulaşacağını ya da adalet, arzu vd. her şey için çok bekleme gerektiğini temsil etmektedir. Bu tür semboller, masalların ahlaki ve manevi derslerini güçlendiren önemli unsurlar arasında bulunmaktadır. Ayrıca masallarda sıkça kullanılan sihirli nesneler, hayvanlar ve doğauşt varlıklar, bu sembollerin bir parçası olarak dikkat çekmektedir. Masalların bir diğer önemli özelliği ise anonim olmalarıdır. Genellikle bir kişi ya da topluluk tarafından oluşturulmuş olsa da zamanla sözlü kültür aracılığıyla nesilden nesile aktarılmış ve anlatıcısının kimliği unutulmuştur. Bu durum, masalların halkın ortak değerlerini yansıtan kolektif eserler olmasını sağlamaktadır. Masalların dilden dile, kültürden kültüre aktarılması, onların evrensel bir anlatı türü haline gelmesine katkı sağlamaktadır.

4. Masallar, “bir varmış bir yokmuş” gibi klasik bir girişle başlayarak dinleyiciyi büyülü bir dünyaya davet etmektedir. Masalların sonunda “gökten  elma düşmüş” gibi klişeleşmiş ifadeler kullanılmakta, bu tür yapılar masalların geleneksel formunu belirginleştirmektedir. Ahlaki dersler, masalların sonlarında iyilerin ödüllendirildiği, kötülerin ise cezalandırıldığı şekilde işlenmektedir. Örneğin “**Keloğlan**” masallarında dürüstlük ve zekâ, zorlukları aşarak mutlu bir sona ulaşmanın anahtarı olarak gösterilmektedir. Masallarda kullanılan motifler ve semboller, karakterlerin toplumsal yapıya karşı direnişlerini, dayanışma ruhunu ve ahlaki dersleri aktarmada önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin “**Keloğlan ile Köse**” masalında Keloğlan’ın zekasını kullanarak Köse’ye üstün gelmesi, masalların toplumun güçlü ve zayıf sınıfları arasındaki ilişkilerde adaletin sağlanabileceğine dair verdiği mesajlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bu masal, fiziksel gten ziyade zekâ ve kurnazlığın ne çıktığı bir temayı işlemekte ve toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizliklere karşı dolaylı bir eleştiri sunmaktadır.

5. Masallarda sıkça rastlanan bir diğer ortak özellik, olayların belirli bir dramatik yapıya sahip olmasıdır. Olaylar genellikle fakirlik ya da çaresizlik içinde başlamakta, karakterin hayal gücü veya cesaretiyle bu zorluklar aşılmakta ve sonunda bir dönüşüm yaşanmaktadır. Bu durum, “**Benli Bahri**” masalında açıkça görülmektedir. Bu masalda fakir bir kızın dua ederek kaderini değiştirme çabası ve sihirli olaylar aracılığıyla zenginleşmesi, toplumsal beklentilere meydan okumanın dolaylı bir anlatımı olarak sunulmaktadır. Fakirlikten zenginliğe geçiş hem bireysel çabanın hem de kaderin etkisini vurgulayan bir yapıyla aktarılmaktadır. Masal, toplumun alt tabakalarının umutlarını ve arzularını temsil eden güçlü bir simgesel anlatı sunmaktadır. Masalların bir başka önemli özelliği, toplumsal eleştiriye mizahi ya da dolaylı bir şekilde ifade etmeleridir.

“Tencerecik” masalında, fakir bir kızın yoksulluk içinde hayatta kalmaya çalışması ve tencerenin sihirli bir şekilde dolması, yoksulluğun sadece maddi bir eksiklik değil, aynı zamanda toplumsal düzenin bir sonucu olduğunu ima etmektedir. Bu masalda, kızın sessiz direnişi ve toplumsal normlara meydan okuması, pasif itaatsizliğin bir örneği olarak değerlendirilmektedir. Toplumun dayattığı zorluklara karşı bireyin sabır ve kararlılıkla direnebileceği mesajı, masalın ana temalarından birini oluşturmaktadır.

6. Masallarda işlenen temaların çoğu, toplumsal dayanışmayı ve yardımlaşmayı öne çıkarmaktadır. **“Sabır Taşı”** masalında taşın çatlayarak adaletin ortaya çıkmasına katkıda bulunması, sabrın ve dayanışmanın simgesel bir anlatımı olarak sunulmaktadır. Bu masalda, karakterin içsel direnişi ve dayanıklılığı, okuyucuya sabrın her zaman ödüllendirileceği mesajını vermektedir. Masalların bu yönü, toplumsal bağların güçlendirilmesine ve bireylerin toplumsal sorunlara karşı ortak bir çözüm bulma anlayışını geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Masalların belirgin ortak özelliklerinden biri, toplumsal adalet ve dayanışma gibi kavramları evrensel mesajlarla işlemeleridir. Türk masalları incelendiğinde, bu değerlerin masalların merkezine yerleştirildiği görülmektedir. Örneğin **“Keloğlan Tuz Ölçeği”** masalında, Keloğlan’ın yaşadığı yanlış anlamalar ve toplumun kurallarına uyum sağlama çabası, zayıf bireylerin güçlü sosyal sınıflarla olan ilişkisini mizahi bir şekilde ele almaktadır. Keloğlan, her ne kadar toplumun beklentilerine uygun davranmaya çalışsa da bu çabaları sürekli olarak başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Bu durum, masalların toplum içindeki güç dengesizliklerini eleştirme amacını taşıdığını göstermektedir. Aynı zamanda zayıf bireylerin zekâ ve direnişle otoriteye karşı koyabileceğini sembolize etmektedir.

7. Masallarda hayal gücüne ve fantastik unsurlara geniş bir yer verilmesi, anlatıların evrensel çekiciliğini artırmaktadır. Fantastik unsurlar, masal kahramanlarının günlük yaşamın sınırlarını aşarak hayal dünyasında zorlukları yenmelerini sağlamaktadır. **“Hızır”** masalında, kahramanın çaresiz bir durumdayken Hızır’ın yardımıyla çözüm bulması hem toplumsal dayanışma hem de mistik unsurların bir arada kullanıldığını göstermektedir. Bu masalda Hızır’ın karaktere yardım ederek otoriteye dolaylı bir meydan okuma gerçekleştirmesi, güçsüz bireylerin umudunu diri tutma mesajını barındırmaktadır. Masalların bir diğer ayırt edici özelliği, toplumsal normlara ve otoriteye karşı dolaylı bir direniş sergilemeleridir. **“Çiftçi Mehmet Ağa”** masalında Mehmet Ağa’nın altınlarını otoriteye sunması ve padişah’tan gelen hediyeleri geri çevirmesi, otoriteye karşı dolaylı bir başkaldırının ifadesi olarak görülebilir. Bu masal, bireyin

otoriteye boyun eğmek yerine kendi haklarını koruma mücadelesine odaklanmaktadır. Masal boyunca Mehmet Ağa'nın alaycı tavrı hem toplumun güçlü figürlerine hem de toplumsal düzene yönelik bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Aynı zamanda toplumun alt sınıflarına cesaret ve dayanışma mesajı vermektedir. Masallarda bireyin kaderine müdahale etme çabası, dramatik yapının temel unsurlarından biri olarak dikkat çekmektedir. **“Kara Tavuk”** masalında, hamalın başlangıçta çaresizliği kabullenmesi ancak daha sonra kaderine müdahale ederek kendi yaşamını dönüştürmesi, bu temanın belirgin bir örneği olarak değerlendirilmektedir. Hamalın, otoriteye ve mevcut düzene karşı pasif bir başkaldırı sergileyerek kendi yolunu çizmesi, masalların bireysel mücadeleye verdiği önemi göstermektedir. Bu masal, bireyin toplumdaki güç dengesizliklerini zekasıyla aşabileceği mesajını vermektedir.

8. Masalların bir diğer ortak özelliği, toplumsal hiyerarşi ve güç ilişkilerini ele alarak bu ilişkilerde adaletin sağlanabileceğini göstermektedir. Masallarda sıkça karşımıza çıkan fakir ve güçsüz karakterlerin, karşılaştıkları güçlü figürlere karşı zekâ, sabır ve azimle galip gelmesi, toplumun güç dengesizliklerine yönelik bir eleştiri sunmaktadır. Örneğin **“Keloğlan ile İki Padişah”** masalında Keloğlan, iki padişahın karşısında zekasını ve cesaretini kullanarak başarı elde etmektedir. Masal, bireylerin sosyal statüden bağımsız olarak adalet arayışında başarılı olabileceklerini ve güçlü figürlere karşı durabileceklerini vurgulamaktadır. Bu durum, masalların toplumsal yapıların adaletsiz yönlerini eleştirme ve okuyuculara cesaret aşılamadaki işlevini açıkça ortaya koymaktadır. Masallarda bireyin pasif direnişi ve toplumsal normlara karşı geliştirdiği dolaylı itaatsizlik de dikkat çeken bir unsur olarak yer almaktadır. **“Süpürgeci Baba”** masalında, baba figürü otoriteye doğrudan bir meydan okumada bulunmamakta ancak yasaklara karşı zekice eylemleriyle sessiz bir direniş sergilemektedir. Padişahın koyduğu ışık yasaklarını çiğneyerek kendi adaletini sağlaması, bireyin güçlü bir otoriteye karşı dolaylı bir başkaldırının nasıl gerçekleşebileceğini göstermektedir. Bu, masalların bireysel direnişi yücelten bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda bireylerin pasif direniş yoluyla bile toplumdaki haksızlıklara karşı koyabileceği fikrini güçlendirmektedir.

9. Masallarda yer alan sihirli öğeler ve doğaüstü karakterler, masalın akışına yön vermenin ötesinde, toplumsal ve bireysel mücadelelerde sembolik birer araç olarak kullanılmaktadır. **“Büyülü Fasulyeler”** masalında, ana karakterin fasulyeleri kullanarak zenginlik ve başarıya ulaşması, bireyin hayal gücünü ve azmini harekete geçirdiğinde

kaderini değiştirebileceğini göstermektedir. Masalda kullanılan sihirli fasulyeler, bireyin zorluklara karşı geliştirdiği yaratıcı mleri simgelemekte ve okuyuculara zorlukların aşılabilir olduğuna dair umut vermektedir. Masalların evrensel özelliklerinden biri de semboller aracılığıyla verilen derslerin derinliği ve etkileyiciliği ile öne çıkmaktadır. **“Sabır Taşı”** masalında taşın çatlaması hem bireysel mücadelenin hem de toplumsal adaletin gerçekleştiğini simgelemektedir. Taşın sembolik gücü, okuyuculara sabır ve direnişin önemini gösterirken aynı zamanda toplumsal adaletsizliklere karşı dayanıklılığın bir erdem olduğunu vurgulamaktadır.

10. Bu tür semboller, masalların eğitici yönünü güçlendirmekte ve onların kültürel hafıza içindeki yerini sağlamlaştırmaktadır. Masallarda sıklıkla rastlanan bir başka ortak tema, zorluklar karşısında bireyin dayanışma ve yardımlaşma yoluyla m aramasıdır. **“Akıllı Kız”** masalında, ana karakterin zekâsı ve çevresindekilerle kurduğu iş birliği sayesinde zor durumlardan kurtulması, masalların toplumsal dayanışmayı teşvik edici niteliğini ortaya koymaktadır. Akıllı Kız, amcasının baskılarına karşı dolaylı bir direnç sergilerken aynı zamanda toplumun bireylerden beklediği ahlaki değerlerin önemini de vurgulamaktadır. Bu durum, masalların bireysel başarıların yanı sıra toplumsal bağların güçlendirilmesine olan katkısını gözler önüne sermektedir.

11. Masalların bir diğer önemli özelliği, toplumsal normlara uyum ve bu normlara karşı dolaylı bir direniş arasında denge kurmalarıdır. Bu denge, karakterlerin karşılaştıkları zorluklarla baş etme yöntemlerinde açıkça görülmektedir. Örneğin **“Tık Sopam”** masalında Keloğlan, otoriteye veya zengin sınıfa doğrudan bir meydan okuma sergilemek yerine zekâsı ve mizah yoluyla toplumsal düzenin katı kurallarını aşmaktadır. Keloğlan’ın padişahla aynı sofraya oturması, pasif bir meydan okuma olarak değerlendirilmekte ve toplumdaki sınıfsal sınırların aşılabileceğini göstermektedir. Bu masal, bireyin güçlü sınıflarla olan ilişkisini mizahi ve eleştirel bir şekilde sunarken toplumsal düzenin değişebileceği mesajını iletmektedir. Masallarda sıklıkla işlenen kader teması, bireyin hayatta karşılaştığı zorlukların üstesinden gelme çabasıyla birleşmektedir. Bu süreç, karakterlerin hem kendileriyle hem de toplumsal baskılarla mücadele etmesine olanak tanımaktadır. **“Kesiş, Ne Gördün?”** masalında küçük kız, ailesinin beklentilerini yerine getirmek yerine, tavuk ve mum alarak kendi kaderini değiştirme yolunda adım atmaktadır. Kızın bu sıra dışı kararı, toplumsal normlara karşı pasif bir direnişi ve aynı zamanda bireyin kendi kaderini tayin edebilme yetisini temsil etmektedir. Bu masalda

bireysel iradenin toplumsal sınırlamaları aşabileceği mesajı, fantastik unsurlarla birlikte işlenmektedir.

12. Masalların önemli bir diğer özelliği, ahlaki değerlerin ve toplumsal mesajların nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktadır. Örneğin, **“Keloğlan Hiç Alıyor”** masalında Keloğlan’ın toplumsal kuralları tam anlamıyla yerine getiremeyip sürekli yanlış anlamalarla karşılaşması, bireylerin toplumdaki yerlerini sorgulamaya ve adaletsizliklere karşı zekâ ile direnç göstermeye teşvik etmektedir. Bu masal, okuyuculara toplumsal kuralların her zaman ideal sonuçlara yol açmayabileceğini ve bireyin bu kuralları sorgulama hakkına sahip olduğunu öğretmektedir. Keloğlan’ın yaşadığı talihsiz olaylar, yoksul bireylerin güçlüler karşısındaki çaresizliğini mizahi bir dille işlerken aynı zamanda toplumsal dayanışmanın önemine dikkat çekmektedir. Masallarda semboller ve motifler, masalların anlamını derinleştirmekte ve toplumsal değerleri pekiştirmektedir. **“Akkavak Kızı”** masalında kardeşlerin hayatta kalma mücadelesi, toplumun zorlu şartlarında dayanışmanın ve sabrın önemini vurgulamaktadır. Akkavak Kızı ve erkek kardeşinin devlerle olan mücadelesi, bireyin adaletsiz bir dünyada hayatta kalma çabalarını sembolize etmektedir. Bu masal, toplumsal yapıdaki güç ilişkilerinin eleştirisini sunarken, bireyin cesareti ve dayanışmanın önemi hakkında güçlü bir mesaj vermektedir. Masallarda görülen ortak özelliklerden biri de zenginlik ve fakirlik arasındaki karşıtlığı ele alırken, adaletin er ya da geç tecelli edeceği fikrini işlemektedir. **“Balıkçı Güzel”** masalında, karakterin sabırlı ve dirençli bir duruş sergilemesi, adaletsizliğe karşı pasif bir itaatsizliği temsil etmektedir. Bu masal, bireyin zor şartlara rağmen doğru bildiği yolda ilerlemesi durumunda başarıya ulaşabileceğini ve toplumsal adaletsizliklerin üstesinden gelebileceğini göstermektedir. Aynı zamanda masal boyunca kullanılan semboller, bireyin kendine olan inancını güçlendirmekte ve dayanışmanın gücünü vurgulamaktadır.

13. Masalların dikkat çeken bir başka ortak özelliği, toplumun yerleşik değerlerini eleştirel bir şekilde yansıtarak bireylerin zorluklar karşısında sabır ve direnç gösterme mesajını iletmektedir. Özellikle fakir bireylerin çektikleri zorluklar ve adaletsiz düzenlere karşı geliştirdikleri dolaylı direnişler bu temayı güçlendirmektedir. Örneğin **“Kara Tavuk”** masalında, hamalın başlangıçta çaresizliği kabullenmesi ancak daha sonra kendi kaderini değiştirme çabası, bireyin toplumsal baskılara karşı koyabileceği fikrini işlemektedir. Hamal, açlık ve çaresizlik içinde kaderine boyun eğmek yerine kendisine sunulan sihirli bir aracı kullanarak yaşamını dönüştürmektedir. Bu durum, bireyin hem

toplumsal hem de kişisel sınırlarını aşabileceğine dair güçlü bir mesaj sunmaktadır. Masalların bu eleştirel yönü, toplumsal düzenin hem güçlü yanlarını hem de adaletsizliklerini ortaya koymaktadır. **“Oduncu”** masalında oduncunun sabırlı ve merhametli karakteri, toplumun güçlü figürlerinin ya da otoritenin dayattığı normlara karşı dolaylı bir eleştiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Oduncunun karşısındaki otorite figürüne doğrudan karşı çıkmak yerine pasif bir direnç göstermesi, bireylerin zayıf gibi görünen pozisyonlarda bile topluma mesaj verebileceklerini göstermektedir. Bu masalda, mizahi ve fantastik unsurlar kullanılarak toplumsal eleştiri daha anlaşılır ve etkili bir hale getirilmektedir.

14. Bir diğer önemli ortak özellik, masalarda kullanılan sembollerin ve motiflerin toplumsal eleştiriye ve ahlaki dersleri desteklemesidir. **“Sabır Taşı”** masalında, taşın çatlaması hem bireyin içsel direnişinin hem de toplumsal adaletin yerine gelmesinin sembolü olarak öne çıkmaktadır. Taşın çatlamasıyla adalet sağlanmakta ve masal, dinleyicilere sabrın ve içsel gücün erdemlerini öğretmektedir. Bu tür semboller, masalların eğitici ve ahlaki yönünü güçlendirmekte, aynı zamanda okuyucuya derin bir düşünme alanı sunmaktadır. Masalların bireylerin hayal gücünü harekete geçirme gücü de onların evrensel bir anlatı türü olmasını sağlamaktadır. **“Büyülü Fasulyeler”** masalında, ana karakterin fasulyelerle zenginlik ve başarıya ulaşması, hayal gücünün toplumsal sınırları aşmadaki önemini vurgulamaktadır. Bu masal, bireylerin hayal kurma yeteneklerinin onların kaderlerini değiştirebileceğini ve toplumsal sınıf farklılıklarını aşabileceklerini göstermektedir. Sihirli fasulyeler, bu mücadelede kullanılan bir araç olarak, bireyin yaratıcı çözümlerle zorlukları aşabileceğini simgelemektedir.

15. Masalların bir diğer ortak özelliği, toplumsal adaletin yalnızca güçlülerin değil zayıf ve mazlum bireylerin de hakkı olduğuna dair verdikleri mesajlardır. **“Keloğlan ile Padişah”** masalında, Keloğlan’ın zekâsı ve sabrıyla padişahın karşısında başarı elde etmesi, bireylerin toplumsal düzende hak ettikleri konuma ulaşabileceklerini anlatmaktadır. Bu masal, güçsüz bireylerin bile adalet arayışında galip gelebileceği mesajını taşımakta ve masalların toplumsal dengeyi sağlamadaki rolünü bir kez daha ortaya koymaktadır. Masalların bir diğer dikkate değer ortak özelliği, toplumsal düzenin güçsüz bireyler üzerindeki etkilerini dolaylı bir şekilde eleştirmekte olmasıdır. Bu eleştiriler, genellikle pasif direniş örnekleri ve semboller üzerinden aktarılmaktadır. Örneğin, **“Çiftçi Mehmet Ağa”** masalında, karakterin padişaha olan tutumu, otoriteye doğrudan karşı gelmeme, ancak zekâ ve sabır yoluyla haklarını savunma stratejisini

yansıtmaktadır. Mehmet Ağa, altınlarını otoriteye sunarken gönülsüz görünse de aslında bu hareketiyle otoritenin baskısını ve adaletsizliğini mizahi bir şekilde eleştirmektedir. Bu yaklaşım, masalların bireyin direniş gücünü ve toplumsal yapı içindeki güç ilişkilerini anlamada önemli bir kaynak olduğunu göstermektedir.

16. Masallarda yer alan sihirli nesneler, doğaüstü olaylar ve hayal gücüne dayalı unsurlar hem bireysel mücadelelerin hem de toplumsal değişimin birer metaforu olarak kullanılmaktadır. *“Keloğlan Tuz Ölçeği”* masalında Keloğlan’ın tuz ölçeği almak için çıktığı yolculuk sırasında karşılaştığı her durum, toplumsal normların birey üzerindeki baskısını ve bu normların içinde bireyin özgün çözüm yolları bulma gerekliliğini temsil etmektedir. Keloğlan, her ne kadar talimatlara harfi harfine uysa da toplumsal düzenin katı kurallarını mizahi bir şekilde sorgulamaktadır. Bu durum, masalın hem bireysel yaratıcılığı teşvik ettiğini hem de toplumsal eleştiri barındırdığını göstermektedir. Masallarda sıkça karşılaşılan bir başka tema, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın önemine dikkat çekmektedir. *“Süpürgeci Baba”* masalında baba figürü toplumun alt tabakasını temsil ederken güçlü otorite figürleriyle başa çıkmanın tek yolunun dayanışma ve zekâ olduğu mesajını vermektedir. Süpürgeci Baba’nın padişahın yasaklarına karşı zekasını kullanarak kendini ve çevresindekileri koruması, bireylerin toplumsal sorunlar karşısında dayanışmanın gücünden faydalanabileceğini vurgulamaktadır. Bu durum, masalların bireysel ve toplumsal düzeyde mücadele ruhunu aşılamadaki etkisini ortaya koymaktadır.

17. Türk masallarında toplumsal eşitsizlikler sıkça ele alınmakta ve bu eşitsizlikler, genellikle bireyin zorlukları zekâsı ve cesaretiyle aşmasıyla dengelenmektedir. *“Kesiş, Ne Gördün?”* masalında, küçük kızın toplumsal sınıf farklarını ve yoksulluğu pasif bir şekilde aşma çabası, bireyin kendi kaderini değiştirme gücünü vurgulamaktadır. Kızın, ailesinin beklentilerinin dışına çıkarak bir tavuk satın alması ve ardından kendi yolunu çizmesi, masalların bireysel iradeyi yüceltmesinin önemli bir örneği olarak değerlendirilmektedir. Bu masal, toplumsal eşitsizliklerin bireysel mücadeleyle aşılabileceğine dair umut dolu bir mesaj barındırmaktadır. Masallarda bireyin içsel ve dışsal çatışmaları, genellikle semboller ve motiflerle aktarılmaktadır. *“Sabır Taşı”* masalında, taşın çatlaması karakterin içsel sabrının ve mücadelesinin bir sonucu olarak sunulmaktadır. Bu durum, bireyin karşılaştığı zorluklar karşısında yılmadan mücadele etmesi gerektiğini anlatırken aynı zamanda toplumsal adaletin er ya da geç sağlanacağına dair bir inancı temsil etmektedir. Sabır Taşı, bireyin toplumsal baskılar altında bile içsel

direnişini korumasının bir simgesi olarak değerlendirilmektedir ve bu da masalların bireysel gelişim ve toplumsal eleştiri arasında nasıl bir köprü kurduğunu göstermektedir.

18. Masalların ortak özellikleri arasında toplumsal eleştiriye dolaylı yoldan aktarma yeteneği önemli bir yer tutmaktadır. Bu eleştiriler, genellikle masalın fantastik unsurları ve karakterler arasındaki çatışmalar yoluyla aktarılmaktadır. Örneğin, **“Keloğlan ile Köse”** masalında Keloğlan, toplumsal sınıf farklılıklarını mizahi bir şekilde ele alırken Köse gibi güçlü karakterlere karşı zekasıyla galip gelmektedir. Bu durum, toplumun zayıf bireylerinin güçlü figürlere karşı zekâ ve sabırla galip gelebileceğini sembolize etmektedir. Masal, güçlü ve zayıf arasındaki ilişkiyi sorgularken okuyucuya adaletin yalnızca fiziksel güçle değil akıl ve bilgelikle sağlanabileceği mesajını vermektedir. Masallar, genellikle toplumun zorluklarla başa çıkma yöntemlerini ve dayanışma ruhunu yansıtmaktadır. **“Akıllı Kız”** masalında ana karakter, aile içindeki otorite figürlerine karşı zekâ ve strateji kullanarak sorunlarını çözmeyi başarmaktadır. Amcasının baskılarına boyun eğmek yerine dolaylı bir direniş sergileyerek hem kendi onurunu korumakta hem de aile içindeki güç dengesini yeniden yapılandırmaktadır. Bu masal, bireyin zekâsı ve kararlılığıyla toplumsal normlara karşı nasıl başarılı bir direniş gösterebileceğine dair güçlü bir örnek sunmaktadır. Türk masallarında hayal gücünün güçlü bir şekilde kullanılması, karakterlerin toplumsal sınırlamaları aşmasını kolaylaştırmaktadır. **“Büyülü Fasulyeler”** masalında, ana karakterin sıradan bir ineği sihirli fasulyelerle değiştirmesi, bireyin hayal gücü ve cesareti sayesinde sıradan bir hayatı nasıl olağanüstü bir başarı masala dönüştürebileceğini göstermektedir. Bu masalda, fantastik unsurlar sadece masalı zenginleştirmekle kalmamakta, aynı zamanda bireyin yaratıcı düşünme yeteneğinin önemine dikkat çekmektedir. Masallar, hayal gücünün bireylerin toplumsal yapıdaki kısıtlamaları aşmasına nasıl yardımcı olabileceğini etkileyici bir şekilde ortaya koymaktadır.

19. Masalların bir diğer güçlü yönü, karakterlerin karşılaştıkları zorluklar yoluyla sabır, dayanıklılık ve azim gibi evrensel değerleri öğretmesidir. **“Sabır Taşı”** masalında, karakterin sabrı, adaletin sonunda tecelli etmesini sağlamaktadır. Taşın çatlaması, bireyin içsel gücünün toplumsal adaletsizliklere karşı bir çözüm olabileceğini sembolize etmektedir. Bu masal, bireysel sabrın ve toplumsal dayanışmanın gücünü vurgulamakta ve okuyucuya güçlü bir moral ve motivasyon mesajı sunmaktadır. Masallarda toplumsal düzenin eleştirisi genellikle mizahi bir dille ele alınmaktadır. **“Çiftçi Mehmet Ağa”** masalında Mehmet Ağa, altınlarını otoriteye sunarken alaycı bir tutum sergilemekte ve

otorite figürlerinin kararlarını zekâ yoluyla sorgulamaktadır. Bu yaklaşım, masalın hem bireysel hem de toplumsal adaleti destekleyen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Masal, bireylerin güçlü otoritelere karşı pasif direniş yoluyla nasıl etkili olabileceklerini ve haklarını savunabileceklerini etkileyici bir şekilde işlemektedir.

20. Masalların ortak özelliklerinden biri de toplumsal adaletsizliklere karşı bireysel direnç gösteren karakterleri merkeze almaktadır. Bu özellik, özellikle yoksul ve güçsüz karakterlerin masallarında belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. *“Hızır”* masalında, karakterlerin zor durumlarında mistik bir kurtarıcı olan Hızır’ın yardımına başvurmaları, toplumsal adaletsizliklerin ancak dayanışma ve ilahi yardımla aşılabileceği mesajını içermektedir. Bu masalda Hızır sadece bir kurtarıcı değil aynı zamanda bireyin sabrı ve direncinin sembolü olarak değerlendirilmektedir. Masal, bireyin kendi kaderini değiştirme çabasını ve bu çabanın toplumsal adaletin sağlanmasındaki rolünü vurgulamaktadır. Masallar, bireylerin kaderlerini değiştirme gücüne olan inancı pekiştirirken, toplumsal normlara ve otoriteye karşı dolaylı direniş yöntemlerini ön plana çıkarmaktadır. *“Keloğlan Tuz Ölçeği”* masalında Keloğlan’ın yolculuğu sırasında karşılaştığı her engeli zekâ ve mizah yoluyla aşması, toplumsal düzenin bireyi şekillendiren katı kurallarını sorgulayan bir anlatı sunmaktadır. Keloğlan’ın bu pasif itaatsizlik örnekleri, masalın hem bireysel yaratıcı çözümleri hem de toplumsal eleştiriyi aktarmadaki işlevini güçlendirmektedir. Masal, toplumun güç dengesizliklerini mizahi bir çerçevede ele alarak bireyin toplumsal normlara rağmen kendi yolunu çizebileceğini ortaya koymaktadır.

21. Masallar, toplumsal sınıf farklılıklarını ele alırken yoksulluk ve zenginlik arasındaki uçurumu çarpıcı bir şekilde işlemektedir. *“Benli Bahri”* masalında, fakir bir kızın dua ve sabır yoluyla kaderini değiştirmesi, bireysel mücadelenin toplumsal başarıya dönüşebileceğini göstermektedir. Bu masalda konağın zenginliği ve sembolik anlamı, yoksulluğun sadece maddi bir durum değil aynı zamanda toplumsal değerler sisteminin bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Fakir kızın kaderi, bireysel cesaret ve ilahi yardımla değişirken masal, toplumsal dayanışma ve inancın önemine dair güçlü bir mesaj vermektedir. Fantastik öğeler, masalların vazgeçilmez bir diğer ortak özelliği olarak öne çıkmaktadır. *“Büyülü Fasulyeler”* masalında, sihirli fasulyeler, bireyin yaratıcı gücünü ve toplumun baskılarına karşı geliştirdiği alternatif çözüm yollarını simgelemektedir. Bu masalda, ana karakterin fasulyeleri kullanarak zorlukları aşması, bireyin hayal gücüyle toplumsal kısıtlamaları aşabileceğini ve kendisi için daha iyi bir gelecek yaratabileceğini

vurgulamaktadır. Fantastik unsurlar, masalın sadece bir eğlence aracı olmasının ötesinde, okuyucuya derin bir düşünsel ve duygusal deneyim sunmaktadır.

22. Masallar, ahlaki değerleri nesilden nesile aktarma işlevini yerine getirmektedir. **“Sabır Taşı”** masalında taşın çatlaması sadece bireysel direnişin bir sembolü değil aynı zamanda toplumsal adaletin tecelli ettiğini gösteren bir anlatı ögesi olarak yer almaktadır. Sabır Taşı, bireyin içsel gücünü koruyarak adaletsizlikler karşısında direnç gösterebileceğini ve sonunda hak ettiği adaleti bulabileceğini simgelemektedir. Bu masal, toplumsal düzenin birey üzerindeki baskılarına rağmen bireyin kendi içsel gücüyle adaletin sağlanmasına katkıda bulunabileceği fikrini işlemektedir. Masallar, özellikle toplumun alt sınıflarının hayatta kalma çabalarını ve güç dengeleri karşısındaki stratejik direnişlerini anlatma konusunda etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda **“Çiftçi Mehmet Ağa”** masalı, bireyin güçlü otoriteler karşısında zekâ ve sabırla hak arayışını simgeleyen önemli bir örnek teşkil etmektedir. Mehmet Ağa’nın otoritenin taleplerine yüzeyde uyum sağlarken gerçekte onun kararlarını alaycı bir tutumla eleştirmesi, masalların dolaylı toplumsal eleştirisinin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu masal, bireyin güçlü figürler karşısında bile akılcı çözümlerle nasıl üstün gelebileceğini göstererek toplumsal adalet arayışını vurgulamaktadır. Aynı zamanda bireyin sessiz ama etkili bir direnç sergileyerek sistemin işleyişine müdahale edebileceği fikrini güçlendirmektedir.

23. Masalların öğretici özelliklerinden biri de bireylerin toplumsal değerleri öğrenirken aynı zamanda bu değerleri eleştirel bir şekilde değerlendirme fırsatı bulmalarını sağlamaktadır. **“Keloğlan ile İki Padişah”** masalında, Keloğlan toplumun güçlü figürleriyle zekasını kullanarak etkileşime girmekte ve zorlu görevleri yerine getirmektedir. Padişahlar gibi otorite figürlerine karşı pasif bir meydan okuma sergileyen Keloğlan, masalın sonunda ödüllendirilmektedir. Bu masal, bireyin zekâ ve azimle toplumsal hiyerarşideki yerini değiştirebileceğini vurgulamakta ve okuyuculara güçlü bir umut mesajı sunmaktadır.

24. Masalların toplumsal dayanışmayı teşvik eden yapısı, toplulukların güçlü bağlar kurmasına ve ortak değerler etrafında birleşmesine olanak tanımaktadır. **“Süpürgeci Baba”** masalında, baba figürü toplumsal dayanışmanın bir sembolü olarak öne çıkmaktadır. Padişahın koyduğu yasaklara karşı toplumsal değerleri ve adaleti koruma çabası, bireysel mücadelenin toplumsal sorumlulukla birleştiğinde nasıl bir güç haline gelebileceğini göstermektedir. Süpürgeci Baba’nın zekâsı ve kararlılığı, masalın hem

bireysel hem de toplumsal mücadelelerin önemine yaptığı vurguyu güçlendirmektedir. Son olarak, masallarda kullanılan semboller, bireysel ve toplumsal anlam katmanlarını derinleştirmektedir. **“Çiftçi Mehmet Ağa”** masalında, Mehmet Ağa’nın otoriteye karşı dolaylı bir direnç göstererek padişahın adaletsiz kararlarını zekasıyla sorgulaması, bireyin toplumsal düzen içindeki hak arayışını simgelemektedir. Bu masal, bireyin adalet arayışında zekâ ve sabrın gücünü yüceltmekte aynı zamanda toplumsal eleştiriyi güçlü bir şekilde ifade etmektedir. Mehmet Ağa, alt sınıftan bir birey olarak sistemin aksaklıklarını ortaya koymakta ve otoritenin dayatmalarını mizahi bir şekilde eleştirmektedir. Masallarda bireyin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelme çabası, genellikle hayal gücünün ve yaratıcı düşüncenin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. **“Büyülü Fasulyeler”** masalında, ana karakterin fasulyeleri kullanarak toplumun dayattığı sınırları aşması, bireyin yaratıcı zekasıyla sınırlamaları nasıl aşabileceğini temsil etmektedir. Bu masalda sihirli fasulyeler yalnızca bir araç değil aynı zamanda bireyin hayal gücünün toplumsal engelleri aşmadaki rolünü simgelemektedir. Masal, bireyin yaratıcılığı ve cesareti sayesinde kaderini nasıl değiştirebileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

25. Masallarda bireyin kaderini tayin etme gücüne olan inanç, özellikle kadın karakterlerin masallarında güçlü bir şekilde işlenmektedir. **“Akıllı Kız”** masalında, kız karakterin ailesinin beklentilerine rağmen kendi yolunu çizmesi, bireyin toplumsal normlara uyarken bu normları dönüştürebileceğini göstermektedir. Amcasının baskısına karşı gösterdiği direnç hem zekasının hem de kararlılığının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Masal, bireyin toplumsal yapı içindeki yerini sorgulamasını ve haklarını savunmasını teşvik etmektedir. Bu masal, masalların bireysel cesareti ve ahlaki değerleri öğretme işlevine güzel bir örnek teşkil etmektedir. Masalların bir diğer önemli özelliği, toplumsal normların eleştirilmesine olanak tanırken bireyin özgün çözüm yollarıyla bu normlara karşı koyabileceğini vurgulamaktadır. **“Keloğlan Tuz Ölçeği”** masalında, Keloğlan’ın zekâsı ve mizahi yaklaşımı, toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizliğe dikkat çekmektedir. Padişahın karmaşık isteklerine karşı Keloğlan, sıradan bir birey olmasına rağmen akılcı bir yaklaşımla bu istekleri yerine getirmektedir. Bu masal, bireyin zekâsı ve esnek düşünme yeteneğiyle güçlü otorite figürleri karşısında başarı elde edebileceğini ve toplumsal normları dönüştürebileceğini ortaya koymaktadır. Masallarda sıkça kullanılan bir diğer motif ise bireyin toplumsal baskılara karşı içsel bir sabır ve dayanıklılık geliştirmesidir. Masalların öğretici yönleri, sembollerle zenginleştirilen

masal yapılarıyla güçlendirilmektedir. **“Benli Bahri”** masalında fakir bir kızın dua ve çalışkanlık yoluyla kaderini değiştirmesi, bireyin toplumsal koşullara meydan okuyabileceğini göstermektedir. Konağın odaları, bireyin yaşadığı zorlukları ve bu zorluklar karşısında sergilediği direnci simgelemektedir. Bu masal, toplumun alt sınıflarının dahi dayanışma ve kararlılıkla toplumsal statülerini değiştirebileceğine dair güçlü bir mesaj taşımaktadır. Bu anlatı, bireyin yalnızca toplumsal değil, aynı zamanda içsel bir değişim yaşayabileceğini de vurgulamaktadır. Türk masalları, toplumsal eleştiriyi sıklıkla mizahi bir dille ele almaktadır. **“Tık Sopam”** masalında, ana karakterin sihirli bir sopayı kullanarak adaletsizlikleri düzeltmesi, bireyin gücün yanlış kullanımıyla nasıl baş edebileceğini sembolize etmektedir. Bu masal, bireyin toplumsal adaletsizliklere karşı pasif bir direnişten ziyade aktif bir çözüm üreterek otoriteye meydan okuyabileceğini göstermektedir. Aynı zamanda mizahi anlatım, masalın hem eğitici hem de eğlendirici bir şekilde dinleyiciye ulaşmasını sağlamaktadır.

26. Masallar, bireylerin ve toplumların çatışma ve çözüm arayışlarını estetik bir dil ve güçlü sembollerle işleyerek insan hayatının temel unsurlarını ele almaktadır. Özellikle Türk masalları, bireyin toplumsal yapılar karşısında sergilediği direnişi ve bu yapıları sorgulama yetisini ön plana çıkarmaktadır. **“Kara Tavuk”** masalında, hamal karakteri, hayatın zorluklarına karşı bir yandan sabırlı davranırken diğer yandan kaderini değiştirme gücünü göstermektedir. Hamalın sihirli tavuk aracılığıyla hayatını dönüştürmesi, bireyin hayal gücü ve azmiyle toplumsal sınırlamaları aşabileceğini vurgulamaktadır. Bu masal hem bireysel mücadelenin önemini hem de toplumsal dayanışmanın gerekliliğini simgelemektedir. Masallar, bireylerin hayal gücünü harekete geçirirken aynı zamanda toplumsal eleştiri aracı olarak da işlev görmektedir. **“Tencerecik”** masalında fakir bir kızın sihirli bir tencere yardımıyla açlık sorununu çözmesi, toplumdaki yoksulluk ve sınıf farklılıklarına dair bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Bu masalda kullanılan sihirli tencere, bireyin basit çözümlerle bile büyük toplumsal sorunların üstesinden gelebileceğini göstermektedir. Aynı zamanda masalın sonunda fakir kızın adil bir şekilde ödüllendirilmesi, masalların ahlaki değerleri pekiştirme özelliğini gözler önüne sermektedir.

27. Masallarda sıklıkla işlenen bir diğer tema ise otorite figürlerine karşı dolaylı bir direniştir. **“Çiftçi Mehmet Ağa ve Padişah”** masalında, Mehmet Ağa’nın padişaha karşı doğrudan bir meydan okumak yerine alaycı bir dil ve zekâ kullanarak eleştiri yapması, bireyin toplumsal yapıyı eleştirme yöntemlerini ortaya koymaktadır. Bu masal, bireyin

otorite karşısında pasif direniş yoluyla bile güçlü bir etki yaratabileceğini göstermektedir. Aynı zamanda Mehmet Ağa'nın alaycı tavrı, toplumun güçlü figürlerinin zayıf bireyler üzerindeki baskıcı tutumlarına karşı bir başkaldırı niteliği taşımaktadır. Masallar bireyin kaderini değiştirme gücünü vurgularken toplumsal dayanışmayı ve yardımlaşmayı da teşvik etmektedir. **“Hızır”** masalında karakterin zor durumda Hızır'ın yardımını alması yalnızca bireysel bir kurtuluş masalsı değil aynı zamanda toplumsal dayanışmanın önemine işaret etmektedir. Hızır, masallarda hem mistik bir figür hem de bireyin umudu korumasını sağlayan bir sembol olarak yer almaktadır. Bu masal, bireyin yalnızca kendi iç gücüne değil aynı zamanda toplumsal ve ilahi yardıma da güvenmesi gerektiğini öğretmektedir.

28. Masalların bir diğer önemli ortak özelliği, toplumsal eleştiriyi sade, anlaşılır ama bir o kadar da etkili bir dille aktarmaktadır. Bu anlatılar, toplumun eksik ya da aksayan yanlarını eleştirirken çözüm yollarını da hayal gücü ve zekâ üzerinden sunmaktadır. Örneğin **“Keloğlan Tuz Ölçeği”** masalında, Keloğlan'ın tuz ölçüsünü bulma masalsı güçlü figürlere karşı bireyin zekâ ve mizah yoluyla üstünlük sağlayabileceği fikrini işlemektedir. Bu masalda Keloğlan'ın başarısı, toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizlikleri aşmanın zekâ ve yaratıcılıkla mümkün olabileceğini göstermektedir. Aynı zamanda bu anlatı bireyin mevcut sisteme uyum sağlarken sistemi eleştirme ve dönüştürme gücüne de işaret etmektedir.

29. Masallarda bireyin kaderini değiştirme çabası ve toplumsal normlara karşı direnme gücü sıkça işlenmektedir. **“Kara Tavuk”** masalında, hamalın zorluklara karşı sabrı ve sonunda sihirli bir araç sayesinde hayatını değiştirmesi, bireyin güçlü bir mücadele ruhuna sahip olması gerektiği fikrini işlemektedir. Hamal, zorlu şartlara rağmen hayatta kalmayı başarırken aynı zamanda toplumsal normlara karşı alternatif çözümler geliştirme gücünü de sergilemektedir. Bu masal, bireyin hem toplumsal hem de bireysel düzeyde nasıl dönüşüm yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Masalların en belirgin özelliklerinden biri evrensel değerleri basit ve etkili bir şekilde aktarırken, toplumsal yapıları eleştirme becerisidir. Bu bağlamda **“Keloğlan ile Köse”** masalı, bireyin toplumsal sınıflar arasındaki eşitsizliklere zekâ ve mizah yoluyla nasıl karşı koyabileceğini göstermektedir. Keloğlan'ın Köse'ye karşı üstün gelmesi, toplumun alt kesimlerinden gelen bireylerin bile güçlü figürlere karşı haklarını savunabileceklerini ortaya koymaktadır. Bu masal, bireyin toplumsal düzene uyum sağlarken aynı zamanda bu

düzeni sorgulama ve dönüştürme potansiyeline sahip olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

6. SONUÇ

Türkiye’de derlenen halk masallarının, yoksulluğu çok boyutlu bir şekilde ele aldığını ve bu masallarda pasif itaatsizlik, yöneticiye karşı başkaldırı, toplumsal adaletsizlik ve fakirliğin, halkın tarih boyunca karşılaştığı yapısal sorunlara dair güçlü bir metafor sunduğunu söyleyebiliriz. Bu masallar sadece bireysel ya da toplumsal direnç değil aynı zamanda sınıf farklarını ve kaderin rolünü de gözler önüne sermektedir. Masallar, yoksulluğun sadece ekonomik bir mesele olarak değil aynı zamanda toplumsal yapının bir sonucu olduğunu gösterir. Bu yapının içinde, alt sınıflar üzerindeki baskılar ve güç dengesizliği sıkça karşımıza çıkar. Masallardaki karakterler, çoğu zaman kaderin ve toplumun kendilerine biçtiği rolleri sorgulamaz gibi görünseler de ince bir itaatsizlik veya sembolik bir başkaldırı sergilerler. Keloğlan gibi karakterler, dışarıdan bakıldığında zayıf ve güçsüz görünseler de zekâ ve kurnazlıklarıyla mevcut toplumsal yapıya meydan okurlar. Böylece halk, sınıfsal farklılıklara karşı pasif bir direniş gösterirken bir yandan da dayanışma ve yardımlaşma yoluyla güçlü bir sosyal bağ kurar. Yoksullukla mücadelenin bir başka önemli boyutu, ihtiyaçlar ve azim kavramı üzerinden ele alınmıştır. Masallar, fakir karakterlerin hem fiziksel hem de psikolojik olarak karşılaştıkları zorlukları aşma çabalarını anlatırken bu kişilerin toplumsal düzende bir yere sahip olma mücadelesini vurgular. Yoksul karakterlerin akıl ve cesaret yoluyla başarılı olmaları, toplumda hâkim olan sınıf yapısına karşı bir meydan okuma olarak okunabilir. Fakirlik, bu masallarda bir yazgı ya da değiştirilemez bir durum değil karakterlerin dayanıklılığıyla üstesinden gelinebilecek bir zorluk olarak görülür. Toplumsal adaletsizlik ve yöneticiye karşı başkaldırı, masallarda sıklıkla dolaylı yollarla işlenir. Fakir karakterler, doğrudan bir başkaldırı yerine mevcut otoritelere karşı zekâları ve dayanıklılıklarıyla mücadele ederler. Bu da halkın, açık bir başkaldırı yerine, daha gizli ve pasif bir direniş stratejisi geliştirdiğini gösterir. Aynı zamanda bu durum, halkın toplumsal yapıyı ve iktidar ilişkilerini nasıl algıladığını da açığa çıkarır. Masallardaki bu temalar, halkın adalet arayışını ve hak mücadelesini de sembolize eder.

Zenginlik ve kader, masallarda belirleyici temalar arasındadır. Kaderin cilvesiyle zengin ya da fakir olan karakterler, toplumsal konumlarını genellikle zekâ ve cesaretle değiştirirler. Bu da kaderin, değiştirilemez bir unsur olmadığını, bireyin, toplumun kaderine karşı bir tavır geliştirebildiğini gösterir. Bu anlamda, masallar halkın zenginlik ve fakirliğe dair bakış açısını, sosyal yapının eleştirisini ve kaderle olan mücadelesini

yansıtır. Dayanışma ve yardımlaşma ise, halk masallarında güçlü bir sosyal bağın ve direnç mekanizmasının göstergesi olarak öne çıkar. Yoksul karakterler arasındaki yardımlaşma, zorluklarla baş etmenin ve toplumsal düzeni sürdürmenin temel yollarından biridir. Bu masallar, halkın zor zamanlarda birbirine destek olduğunu, toplumsal dayanışmanın nasıl bir arada tutulduğunu ve bireylerin birlikte nasıl güçlendiğini anlatır. Özellikle yoksullukla mücadelede bu tür dayanışma örnekleri, kolektif hareketin halkın kültüründe ve bilinçaltında ne kadar güçlü olduğunu ortaya koyar. Sonuç olarak masallarda yoksulluk ve yoksunluk temalarının işlenişi, toplumsal dayanışma, ahlaki değerler ve bireysel gelişim gibi önemli konulara ışık tutmaktadır. Bu temalar, karakterlerin olgunlaşmasını sağlarken aynı zamanda okuyucuya kaderini değiştirebileceği fikrini verir.

Yoksulluk ve yoksunluk, masallar aracılığıyla toplumsal ve bireysel düzeyde önemli dersler sunar ve bu dersler, toplumsal değerlerin ve kültürel normların bir parçası olarak nesiller boyu aktarılır. Bu nedenle, masallarda yoksulluk ve yoksunluk temalarının işlenişi hem edebi hem de sosyokültürel açıdan önemli bir inceleme alanıdır. Masallar, toplumların ortak hafızasını ve kültürel değerlerini yansıtan önemli edebi eserlerdir. Bu bağlamda, yoksulluk ve yoksunluk temaları, masalların anlatısal yapısında önemli bir yere sahiptir ve karakter gelişimi, toplumsal dayanışma, ahlaki değerler ve manevi zenginlik gibi unsurlar aracılığıyla işlenir. Masallar, genellikle toplumsal gerçekliklerin ve insan deneyimlerinin sembolik bir yansımasıdır. Yoksulluk ve yoksunluk, bu sembolik anlatılar içinde hem maddi hem de manevi boyutlarıyla ele alınır. Fakir aileler, yoksulluk içinde yaşayan bireyler ve zorluklarla mücadele eden kahramanlar, masalların başlıca karakterleridir. Masallarda yoksulluk ve yoksunluk temaları, karakterlerin gelişimi ve olgunlaşması için bir araç olarak kullanılır. Zorluklarla mücadele eden karakterler, cesaret, kararlılık, dayanıklılık ve fedakârlık gibi erdemleri geliştirirler. Bu süreç, karakterlerin maddi zenginliğin ötesinde, manevi zenginliğin ve içsel değerlerin önemini kavramalarını sağlar. Masallar, bu yolla bireylerin içsel güçlerini keşfetmelerine ve ahlaki değerlerini geliştirmelerine katkıda bulunur. Yoksulluk ve yoksunluk temaları, toplumsal dayanışmanın önemini vurgulayan anlatılar aracılığıyla işlenir. Masallarda fakirlik içinde yaşayan karakterler, genellikle toplumsal yardımlaşma ve dayanışma sayesinde zorlukların üstesinden gelirler. Bu, toplulukların bir arada durarak bireylerin yaşamlarını nasıl iyileştirebileceğini ve dayanışmanın gücünü gösterir. Toplumsal dayanışma, masalların verdiği önemli mesajlardan biridir ve bu mesaj, masallar aracılığıyla nesiller

boyu aktarılır. Masallarda yoksulluk temasının işlenişi, toplumsal mesajlar ve öğretilerle yakından ilişkilidir. Yoksulluğa rağmen dürüstlük, çalışkanlık ve iyilik gibi erdemlerin önemine vurgu yapılırken, adaletin ve yardımlaşmanın değerine de dikkat çekilmektedir. Masallarda yoksulluk teması, dönemin sosyoekonomik koşullarını ve kültürel değerlerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda masallar hem geçmişin bir aynası hem de gelecek kuşaklara aktarılan kültürel mirasın bir parçası olarak değerlidir. Yoksulluk temasını ele alan masallar, edebiyat, sosyoloji, antropoloji ve ekonomi gibi farklı disiplinler perspektifinden incelenebilmektedir. Bu tür yaklaşımlar, konunun daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır. Masallarda gözlemlenen itaatsizlik olayları, çoğunlukla bireysel özgürlük arayışı ve toplumsal düzenin baskıcı yapısına karşı bir başkaldırı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu itaatsizlikler, genellikle otorite figürlerine (kral, padişah, zenginler) karşı yapılmaktadır ve itaatsizliği gerçekleştirenler, genellikle toplumun alt tabakalarından gelen fakir veya ezilen karakterlerdir. İtaatsizlik eylemleri, pasif direnişten doğrudan isyana kadar geniş bir yelpazede sergilenmektedir. İtaatsizliğin nedenleri arasında karakterlerin mevcut toplumsal düzenin adaletsizliğine karşı duydukları rahatsızlık ve bireysel özgürlük talepleri yer almaktadır. Masallarda bu itaatsizlik eylemleri sıklıkla bireysel çıkış yolları arayan karakterler tarafından gerçekleştirilirken bazı durumlarda toplumsal adaletsizliklere karşı bir başkaldırı niteliği de taşımaktadır. Karakterler, bireysel kurtuluşlarını sağlayabilmek adına itaatsizlik yoluna başvururken aynı zamanda toplumun diğer kesimlerine de bir model sunmaktadır. İtaatsizlik eylemleri, çoğu zaman dolaylı ve pasif yollarla (şiddet kullanmadan) yapılmakta fakat sonuçları itibarıyla toplumsal düzeni etkileyen değişimlere neden olabilmektedir. Bireysel itaatsizlik örnekleri, karakterlerin kişisel çıkarlarını korumak ya da kendi kaderlerini tayin etmek için hareket ettiklerini göstermektedir. Toplumsal boyutta ise bu itaatsizlikler mevcut düzenin adaletsizliğine dikkat çekmekte ve değişim taleplerini dile getirmektedir. Bu çerçevede itaatsizlik eylemlerinin şekilleri ve hedefleri incelendiğinde masalların aslında toplumsal eleştirinin önemli bir aracı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu eleştiriler, otoriteye karşı pasif ya da aktif bir direniş biçiminde gerçekleşmekte ve genellikle bireylerin ahlaki doğruları çerçevesinde şekillenmektedir.

İtaatsizliği gerçekleştiren karakterler çoğunlukla toplumun alt sınıfına ait, yoksul ve ezilmiş kişiler olup bu itaatsizlik onların mevcut düzen içinde yer bulma ya da kaderlerini değiştirme mücadelesinin bir parçasıdır. İtaatsizlik eylemlerinin şekillerine baktığımızda, bunların genellikle pasif direniş, alaycı tavırlar, zekâ yoluyla otoriteyi alt etme ya da

mevcut toplumsal normları sorgulama biçiminde olduğu görülmektedir. Örneğin karakterler bazen doğrudan bir çatışmaya girmeden, zekâ ve kurnazlık yoluyla otoriteyi yenmeyi başarmaktadır. Bu tür itaatsizlikler, masallardaki kahramanların toplumdaki güçlü figürlere karşı geliştirdiği ince stratejiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddete başvurmadan fakat toplumsal normlara uymadan gerçekleştirilen bu itaatsizlik eylemleri, karakterlerin toplumsal baskılara karşı bireysel bir başkaldırı biçiminde yorumlanabilmektedir. Bireysel öğeler açısından itaatsizlik eylemleri kişisel özgürlük ve çıkarları koruma amacı taşıırken toplumsal öğeler açısından ise bu eylemler mevcut düzenin adaletsiz yapısına karşı bir protesto olarak işlev görmektedir. Özellikle toplumdaki sınıf farklılıklarına ve yoksullukla zenginlik arasındaki uçuruma dikkat çeken bu itaatsizlikler, toplumun alt kesimlerinin üst sınıflara karşı verdiği mücadeleyi simgelemektedir. Tüm bunlarla beraber itaatsizlik aynı zamanda toplumsal dayanışma ve adalet taleplerinin de bir yansımasıdır, zira bu eylemlerle karakterler sadece kendi kaderlerini değil zaman zaman toplumun geneli için de adalet arayışına girişmektedir. Sonuç olarak, masallarda itaatsizlik eylemleri bireysel ve toplumsal düzeyde bir başkaldırı anlamı taşımaktadır. Bu eylemler, masallarda yer alan karakterlerin kaderlerini değiştirmek, adaletsizliklere karşı durmak ve toplumsal düzenin baskıcı yapısına meydan okumak için kullandıkları en etkili araçlardan biridir. İtaatsizlik, masalların sunduğu evrensel mesajlar arasında önemli bir yer tutmakta ve okuyucuya adalet, özgürlük ve direnç konularında önemli dersler vermektedir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, R., & Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 76-117.
- Akdeniz, H. (2014). Göç, kentleşme ve kentsel yoksulluk bağlamında kap-kaç olgusu. *Mülkiye Dergisi*, 29(249), 161-187.
- Aktan, Ç. C., & Vural, İ. Y. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri. In *Yoksullukla Mücadele Stratejileri* (pp. 39-69). Ankara: Hak İş.
- Aliefendioğlu, Y. (2002). Direnme hakkı, yoksulluk, şiddet ve insan hakları içinde. In Y. Özdek (Ed.), *TODİE*. Ankara.
- Alkan, T. (1980). Duyumsal yoksunluk; çilecilik ve dinsel deneyim. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(01). https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001397
- Arslan, M. (2008). Denizli yöresinden derlenmiş masallar inceleme-metinler. *Milli Folklor*. Denizli: Geleneksel Yayıncılık Eğitim San. Tic. Ltd. Şti.
- Aydın, M. (2004). Fakirlik, sosyal dışlanma ve sosyal yardımlaşma. Erişim adresi: <https://koprudergisi.com>
- Arun, Ö., & Özkurt, V. (2019). Bakım sürecinde ihmalin yeni bir türü: Geronteknolojik yoksunluk. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 9(2), 107-123.
- Aydoğan, D. (2021). Sosyal medya kullanımının kişisel görel yoksunluk ve materyalist kişilik eğilimi üzerine etkisi. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 6(2), 193-212. <https://doi.org/10.47107/inifedergi.887666>
- Başgöz, İ. (1988). Masalın anlatıcısı. *Masal Araştırmaları-Folktale Studies-I*. İstanbul: Artsan Yayınları.
- Bayram, M. M. (2021). Şiddetli direnişlere karşı şiddetsiz bir yöntem olarak sivil itaatsizlik. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 153-170.
- Bayram, M. H. (2021). Şiddetli direnişlere karşı şiddetsiz bir. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 153-170.
- Bilgin, A. (2008). Okullarda şiddeti önleme bir yöntem çatışma çözme. *Ezgi Kitabevi*.
- Boratav, P. N. (2011). Az gittik uz gittik. Ankara: *İmge Kitabevi*.
- Bourdieu, Pierre (2010). Sermaye Biçimleri. M. M. Şahin ve A. Z. Ünal (Der.), *Sosyal Sermaye, Değişim içinde* (s. 45-75). İstanbul.
- Bulut, Y. (2012). Yoksulluk Sorunu Üzerine İki Çalışma. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(7), 193-200.
- Çakıcı, F. O., & Çakıcı, A. B. (2020). Sosyal yardımlaşma bağlamında sivil toplumun rolü: Sosyal dayanışma ve yardımlaşma örnekleri. *The Journal of International Scientific Researches*, 5, 203-208.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(24), 129-142.
- Çevik, M. (2015). Pertev Naili Boratav-Oğuz Tansel Mektuplaşması. *Folklor/Edebiyat*, 21(84), 159-174.
- Çevik, M. (2017). Anonimlik-bireysellik bağlamında Oğuz Tansel’in masallarındaki tekerlemeler. *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara.

- Çitak, B. (2016). Yoksulluk Nafakası. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 74(1), 241-257.
- Dağdemir, Ö. (1999). Türkiye ekonomisinde yoksulluk sorunu ve yoksulluğun analizi: 1987-1994. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 23-40.
- Danışoğlu, A. Ç. (2004). Küreselleşmenin gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerindeki etkileri. *İstanbul Commerce University Journal of Science*, 3(5), 215-239.
- Demir, İ. (2017). Türkiye’de sınıflar. *Sosyolojik Düşün*, 2(1), 12-30.
- Dinler, Z. M., & Akbolat, M. (2023). Sağlık hizmetlerinden yoksunluk göstergeleri açısından Türkiye ve seçilmiş OECD ülkelerinin karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 14(100. Yıl Özel Sayısı), 305-318. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.1336246>
- Frantz, F. (1963). *The wretched of the earth*. New York: Grove Press.
- Gandhi, M. (2016). *Bir özyaşam - Hakikatin peşinde başımdan geçenler* [An autobiography: The story of my experiments with truth]. Alfa Yayınları.
- Gökarp, Z. (2017). *Türk medeniyeti tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gökarp, Z. (2018). *Türk töresi*. İstanbul: Karbon Kitaplar.
- Gramsci, A. (2011). *Yeni bir giriş*. Ankara.
- Gunay, A. (2022). Görelî yoksunluk: Bir ölçek uyarlama çalışması. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 202-211. <https://doi.org/10.25204/iktisad.1028592>
- Günay, U. (2000). İslâmî dönemde Türk toplumunda kadının yeri ve önemi. *Millî Folklor*, 9(46), 4-9.
- Hobsbawm, E. J. (1996). *Kısa 20. Yüzyıl: 1914-1991 Aşırılikler Çağı*. İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Hulme, D. S. (2003). Conceptualizing chronic poverty. *World Development*.
- Kaya, H. İ. (2008). *Sivil İtaatsızlık* (Yayınlanmış Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı).
- Koruklu, N. T. (2015). Çatışma çözme becerilerine yönelik ihtiyaçlar ve çatışma durumlarını yönetme becerileri ölçeklerinin geçerlik ve güvenirliği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 17-31.
- Köleoğlu, Y. S. (2022). Durkheim’ ın toplumsal dayanışma teorisi ile günümüz sosyal inovasyon girişimleri arasındaki ilişki: Topluluk destekli tarımsal kooperatifler örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 11(30), 175-195.
- Mayer, B. T. (2000). *The dynamics of conflict resolution: A practitioner’s guide*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Metcalf, B. D. (2018). *Modern Hindistan’ın kısa tarihi* (Çev. Z. H. Akman). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Ögel, B. (2001). *Dünden bugüne Türk kültürünün gelişme çağları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı.
- Önder, M. F. (2017). İbra kararında oy hakkında yoksunluk. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(4), 173-186. <https://doi.org/10.25287/ohuibf.333308>.
- Özdamar, Ö. K. (2021). Türkiye’de işsizliğin ekstra maliyeti ve işsizlik ödeneklerinin maddî yoksunluk üzerine etkisi. *İzmir İktisat Dergisi*, 36(3), 535-554. <https://doi.org/10.24988/ije.202136303>.

- Özsoy, E. (2003). Kalkınma- yoksulluk ikilemi ve Türkiye. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 5(1).
- Sakaoğlu, S. (1973). *Gümüşhane masalları*. Ankara: Sevinç.
- Saripek, D. B. (2017). “İhtiyaç” kavramı ekseninde sosyal koruma: Temel ihtiyaçlar yaklaşımı. *İnsan ve İnsan*, 4(12), 43-65. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.313027>
- Selek Öz, C. (2017). Yapabilirlikten yoksunluk açısından mikro kredi uygulaması: Sakarya ili örneği. *Çalışma ve Toplum*, 4(55), 2027-2054.
- Şahin, F. Z. (2023). Türk halk hikâyelerinde kültürel bir anlam alanı olarak adil insan tipi. *Folklor Akademi Dergisi*, 6(2), 765-777. <https://doi.org/10.55666/folklor>
- Şatıroğlu, A. (2012). Nöbetleşe yoksulluk: Sultanbeyli. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(6), 131-137.
- Tayman, C. (2019). Neonatal yoksunluk sendromu (NYS) sıklığı ve YYS’de sistemik inflamatuvar yanıtın değerlendirilmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 13(3), 171-176.
- Topçu Mumlu, D. (2023). Sosyal vatandaşlık ve yapılabirlikten yoksunluk bağlamında Türkiye’de sosyal hakların incelenmesi. *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi*, 3(2), 60-77.
- Townsend, P. (1993). *The international analysis of poverty*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Turgut, M. (2021). Türkiye’nin maddi yoksunluk oranındaki değişiminin incelenmesi. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 2(1), 63-108.
- Uyanık, M. (2022). Pasif muhalefet veya sivil itaatsizlik nedir? *Stratejik Araştırma Merkezi Yaklaşımı*.
- Yaşar D., G. C. (2022). Güncel literatürler eşliğinde neonatal yoksunluk sendromu olgusuna yaklaşım. *JGON*, 19(4), 1585-1588.
- Yılmaz, E. & Güllüpınar, F. (2020). Fakir Baykurt ve Kemal Tahir’in yapıtlarında zenginlik, yoksulluk, emek ve sermaye ilişkilerinin analizi. *Çalışma ve Toplum*, 4(67), 2197-2222.
- Yılmaz, N., & Erkal, S. (2020). Kurum ev idaresi personelinin görelî yoksunluk duygusunun performansa etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 23(1), 127-148.
- Yılmaz, T., Karagöz, Ş., Uzunbacak, H. H., & Akçakanat, T. (2021). Karanlık üçlü kişilik özellikleri, psikolojik ayrıcalık, görelî yoksunluk ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma. *EKEV Akademi Dergisi*, 86, 597-622.
- Yörür, N. (2022). Roman mahallesinde kentsel yoksulluk ve yoksunluk: İzmir-Ege Mahallesi örneği.
- Yurdakul, F. (2010). Amartya Sen’in yoksulluk üzerine düşünceleri ve Sen yoksulluk endeksi: Türkiye uygulaması. *Social Sciences*, 5(3), 276-286. <https://doi.org/10.12739/10.12739>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Figen SAYAR

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Köprülü Mehmet Paşa Anadolu Lisesi, 2010

Lisans : Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015

Yüksek Lisans : Sinop Üniversitesi, 2024

Mesleki Deneyim

İş Yeri : MEM, Öğürlü Ortaokulu, 2015

İş Yeri : Samsun Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çocuk Kütüphanesi, 2016

İş Yeri : MEM, Alan Ortaokulu, 2019

İş Yeri : MEM, Sarıalan Ortaokulu, 2020

İş Yeri : MEM, Sarıalan Ortaokulu, 2021

İş Yeri : MEM, Alan Ortaokulu, 2022

İş Yeri : MEM, Millî Eğitim Müdürlüğü, 2023

İş Yeri : MEM, Fazıl Mustafa Paşa İlkokulu, 2024

İş Yeri : MEM, Nazmiye Osman Kolay Özel Eğitim Uygulama Okulu 3.

Kademe, 2024